

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1937.

Andra kammaren.

Nr 21.

Tisdagen den 6 april.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 282, angående kostnaderna i samband med evakuering av det svenska beskickningshuset i Madrid m. m.;

nr 281, med förslag till lag om ändring i vissa delar av kommunalskattelagen den 28 september 1928 m. m.;

nr 276, med förslag till lag om barnbidrag, m. m.;

nr 277, med förslag till lag angående upphävande av 43 § lagen den 28 juni 1935 (nr 434) om folkpensionering;

nr 278, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 44 § och 81 § 4 mom. lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården, m. m.; och

nr 279, angående anslag till folkpensioner och invalidunderstöd m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 2.

Föredrogos var efter annan de på kammarens bord liggande motionerna; och remitterades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 461 av herr *Arneberg* m. fl.;

nr 462 av herr *Eriksson* i Stockholm m. fl.;

nr 463 av herr *Lundqvist* m. fl.;

nr 464 av herr *Lundqvist*;

nr 465 av herr *Spångberg*;

nr 466 av herr *Senander* m. fl.;

nr 467 av herr *Mårtensson* m. fl.;

nr 468 av herr *Lundqvist* m. fl.;

nr 469 av herr *Lovén*; och

nr 470 av herr *Weijne*;

till bevillningsutskottet motionerna nr 471 och 472 av herr *Paulsen*; samt till jordbruksutskottet motionen nr 473 av herr *Pettersson* i Hällbacken m. fl.

§ 3.

Härefter föredrogos, men bordlades åter bankoutskottets utlåtanden nr 28 och 29, andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 3 och 4 samt andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 2.

Andra kammarens protokoll 1937. Nr 21.

§ 4.

Avgåvos följande motioner, nämligen:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 164, angående vissa anslag till lotsverket m. m., motionen nr 474 av herr *Holmgren*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 178, angående anslag till länsstyrelserna för budgetåret 1937/1938, motionerna:

nr 475 och 476 av herr *Skoglund m. fl.*; och

nr 477 av herr *Arneberg m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 223, angående statsverkets övertagande av vissa städers förpliktelser beträffande befattningshavare, vilka vid upphörande av rådhusrätterna i samma städer komma att indragas, motionerna:

nr 478 av herr *Hellberg*;

nr 479 av herrar *Olsson* i Staxäng och *Mårtensson*;

nr 480 av herr *Andersson* i Falkenberg m. fl.; och

nr 481 av herr *Sandström*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 225, angående ändrad uppställning av riksstaten m. m., motionen nr 482 av herr *Lundell*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 251, angående anslag till fortlöpande konjunkturundersökningar, motionen nr 483 av herr *De Geer* i Lesjöfors;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 266, angående socialstyrelsens organisation m. m., motionerna:

nr 484 av fröken *Hesselgren m. fl.*; och

nr 485 av fröken *Hennings m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 270, angående lönereglering för folk- och småskollärare m. m., motionerna:

nr 486 av herr *Gardell*;

nr 487 av herr *Pettersson* i Dahl m. fl.;

nr 488 av herr *Jonsson* i Skedsbygd m. fl.;

nr 489 av herr *Jacobson*; samt

nr 490 och 491 av herr *Hagberg* i Luleå m. fl.;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 271, angående lönereglering för lärare vid de allmänna läroverken m. fl. statliga undervisningsanstalter m. m., motionerna:

nr 492 av herr *Vougt*;

nr 493 av fru *Nordgren*;

nr 494 av herr *Lundberg*;

nr 495 av herr *Hallén*;

nr 496 av herr *Sandström*;

nr 497 av herr *Bergquist*;

nr 498 av fröken *Hennings m. fl.*;

nr 499 av herr *Andersson* i Malmö m. fl.; och

nr 500 av herr *Andersson* i Igelboda;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 272, angående lönereglering för personalen vid serafimerlasarettet och karolinska sjukhuset m. m., motionerna:

nr 501 av fröken *Andersson m. fl.*; och

nr 502 av herr *Nordström* i Kramfors m. fl.;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 273, angående vissa anslag till polisväsendet, motionerna:

nr 503 av herr *Karlsson* i Munkedal *m. fl.*; och

nr 504 av herr *Lundberg m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 275, angående reglering av den vid försvarsväsendet anställda sjuksköterskepersonalens avlöningsförmåner m. m., motionerna:

nr 505 av herr *Anderson* i Norrköping *m. fl.*; och

nr 506 av herr *Cruse*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 242, med förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker m. m., motionerna:

nr 507 av herrar *Nilsson* i Landskrona och *Landgren*;

nr 508 av herr *Hagberg* i Malmö *m. fl.*;

nr 509 av herr *Andersson* i Falkenberg;

nr 510 av herr *Dahlbäck m. fl.*;

nr 511 och 512 av herr *Henriksson m. fl.*;

nr 513 av herr *Liedberg m. fl.*;

nr 514 av herr *Sundström* i Vikmanshyttan;

nr 515 av herr *Lindén m. fl.*;

nr 516 av herr *Kilbom*;

nr 517 av herr *Persson* i Norrby *m. fl.*;

nr 518 av herr *Nilson* i Eskilstuna;

nr 519 av herr *Lindberg* i Stockholm;

nr 520 av herr *Nylander*;

nr 521 av fru *Alvén m. fl.*;

nr 522 av herr *Cruse m. fl.*;

nr 523 av herrar *Cruse* och *Eriksson* i Sandby; och

nr 524 av herr *Andersson* i Igelboda;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 243, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker, motionerna:

nr 525 av herr *Andersson* i Falkenberg; och

nr 526 av herr *Gustavson* i Västerås;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 233, med förslag till lag om ändrad lydelse av 3—6 §§ lagen den 18 juni 1925 (nr 219) angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom, motionen nr 527 av herr *Strindlund m. fl.*; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 249, angående jordbruksförsök m. m., motionerna nr 528 och 529 av herr *Hedlund* i Häste *m. fl.*

Samtliga ovannämnda motioner bordlades.

§ 5.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet, nr 6, angående regleringen för budgetåret 1937/1938 av utgifterna under riksstatens sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till kommunikationsdepartementet;

från första lagutskottet:

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av utsokningslagen;

nr 128, i anledning av väckt motion angående bestridandet av kostnaderna för hemtransport av avliden sjöman, som varit anställd å svenskt fartyg; och
nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket;

från andra lagutskottet:

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 3 § lagen den 22 juni 1928 (nr 254) om arbetsdomstol;

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skyldighet för näringsidkare m. fl. att biträda vid arbetet å rikets ekonomiska försvarsberedskap; och

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 7 juni 1934 (nr 247) om straff för vissa brott vid förande av motorfordon; samt

från statsutskottet, nr 7, i anledning av vissa i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1937/1938 under riksstatens sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag angående uppförande av nytt landsstatshus i Gävle;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa arbeten till fördjupning av Trollhätte kanal;

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reservavstängningsanordning vid Vargöns kraftstation;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kronans deltagande i en andra reglering av sjön Torrön; och

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatta åtgärder för främjande av sparsamhet bland skolungdomen;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 30, i anledning av väckta motioner om förhöjd pension åt reservstatspersonal, som avgått ur tjänst före den 1 juli 1936;

nr 31, i anledning av väckta motioner om förhöjd pension åt vissa beställningshavare på övergångsstat vid försvarsväsendet;

nr 32, i anledning av väckt motion om ökning av pensionsunderlaget för vissa till övergångsstat överförda musiksergeanter; och

nr 33, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande punkten 3 av bankoutskottets utlåtande nr 23, i anledning av framställningar angående pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda eller förut anställda personer m. m.; samt

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion, II: 9, angående ändring i gällande planer för undervisning i ämnet svensk historia vid läroanstalterna i riket.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

fru <i>Nordgren</i>	under	5	dagar	fr. o. m.	den	9	april,	
» <i>Björck</i>	»	5	»	»	»	9	»	
herr <i>Nyblom</i>	»	4	»	»	»	6	»	
» <i>Sandström</i>	»	3	»	»	»	11	»	och
» <i>Andersson</i> i Malmö	»	4	»	»	»	8	»	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.16 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 7 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 1 innevarande april.

§ 2.

Föredrogs Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 282, *Vid remiss av propositionen nr 282.* angående kostnaderna i samband med evakuering av det svenska beskickningshuset i Madrid m. m.; och yttrade därvid

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Det har på senare tid med ganska jämna mellanrum kommit meddelanden om förhållandena på de utländska legationerna i Madrid. Dessa meddelanden ha överensstämt i en sak, nämligen däri att dessa legationer blivit centralplatser för spanska fascister, för fiender till den lagliga spanska regeringen. Jag vill erinra om, hurusom, när det meddelades att den finska legationen på detta sätt komprometterats, tidningen Social-Demokraten betecknade det som en oerhörd skandal, därest uppgifterna skulle bekräftas.

Den proposition som här föreligger visar dels att anklagelserna i allmänhet äro riktiga men dels också att den svenska legationen tillhör dem som komprometterats genom understöd åt de spanska fascisterna. Det omtalades i tidningarna i går att det finns ungefär 6,000 personer på legationerna i Madrid, som de olika länderna nu försöka rädda från den spanska huvudstaden, och i propositionen meddelas att på den svenska legationen funnits sammanlagt 160 människor, därav tio svenskar, medan den övriga delen, säges det, huvudsakligen bestått av spanjorer. Och vad är det för spanjorer? Jo, det meddelades i Stockholmstidningarna i går att en del — ett fyrtiotal — av de 130, som nu genom svenska regeringens mellankomst ha fraktats ifrån Madrid, måste interneras i Belgien, och vidare att dessa ha avgivit högtidliga förklaringar, att de icke skulle resa till Spanien och kämpa på de spanska fascisternas sida. Det är alltså fascister, det är fiender till den regering, med vilken Sverige underhåller vänskapliga förbindelser, som på detta sätt räddats av den svenska regeringen, och det är ju inte minst talande, när det meddelas, att

Vid remiss av propositionen nr 282. (Forts.)

man varit tvungen att vidta sådana försiktighetsåtgärder beträffande dessa människor, att de inte ens kunnat tillåtas promenera i legationens trädgård utan ha fått hålla sig inomhus hela tiden. Jag tror därför, att man inte gör sig skyldig till någon överdrift om man fastslår, att dessa, som svenska regeringen på detta sätt nu räddar, är folk, som inte bara äro motståndare till den lagliga spanska regeringen utan också aktiva motståndare till densamma, folk som kämpat mot den och som på grund därav sökt sig till svenska legationen — liksom till andra legationer — för att erhålla skydd. Det hade inte funnits någon som helst anledning för dessa människor eljest, alldeles oavsett vilken politisk åskådning de ha, att frukta för den spanska regeringens repressalier. Det är därför fullkomligt klart att när de nu frukta därför, när de varit tvungna att söka sig till legationerna för att få skydd och inte ens vågat visa sig ute i legationernas trädgårdar, göra de det på grund därav att de begått förbrytelser mot den spanska regeringen och det spanska folket. Och det är för att underhålla dessa som riksdagen nu skall anvisa medel som skola ställas till regeringens disposition.

Det skulle inte alls ha skadat, herr talman, om regeringen till denna proposition hade levererat en litet utförligare redogörelse för vad som egentligen gömmer sig bakom den här historien. Man meddelar helt lakoniskt själva fakta, att det är 160 människor som skola räddas ifrån spanska legationen, att tio av dem äro svenskar och att man behöver pengar för att underhålla och skydda dem under den tid som inbördeskriget pågår. Men vad som behövs hade varit en redogörelse för vad det är för slags folk det är fråga om, varför de varit tvungna att vända sig till svenska legationen och varför svenska riksdagen skall vara tvungen anslå pengar till deras underhåll under en oviss tid, i varje fall så länge inbördeskriget rasar. Just på grund av bristfälligheten i detta informationsmaterial från regeringens sida och när man inte har annat att hålla sig till än de meddelanden som lämnats i dagstidningarna, kan man inte dra någon annan slutsats än den jag härvidlag kommit till, nämligen att det bara är fråga om att skydda folk som äro den spanska regeringens dödsfiender, att skydda personer som kanske vid första tillfälle, om de få ett sådant, äro beredda att löpa över till Francofascisterna för att bekämpa det spanska folket och den spanska regeringen.

Under sådana förhållanden har jag ansett det vara motiverat att redan vid remitteringen av denna proposition ge uttryck för den förbittring jag känner och som man måste känna över att den svenska regeringen skall engagera sig på detta sätt. Det kan kanske anföras till regeringens försvar, om det nu är något försvar, att den ställts inför ett fullbordat faktum. Men om det är på det sättet, bekräftar detta bara det förhållandet att regeringen inte hållit reda på sitt folk där nere på legationen, att detta folk skamligt har svikit det uppdrag som de haft, och att detta folk tagit ställning i inbördeskriget mot den regering, med vilken Sverige underhåller vänskapliga förbindelser.

Vidare anfördes ej. Ifrågavarande proposition jämte det i anledning av densamma avgivna yttrandet remitterades till statsutskottet.

Härpå hänvisades:

till bevillningsutskottet propositionen, nr 281, med förslag till lag om ändring i vissa delar av kommunalskattelagen den 28 september 1928 m. m.;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 276, med förslag till lag om barnbidrag, m. m.;

nr 277, med förslag till lag angående upphävande av 43 § lagen den 28 juni 1935 (nr 434) om folkpensionering; och

nr 278, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 44 § och 81 § 4 mom. lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården, m. m.; samt

till statsutskottet propositionen, nr 279, angående anslag till folkpensioner och invalidunderstöd m. m.

§ 3.

Vid nu skedd föredragning av motionen nr 474 av herr *Holmgren* i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 164, angående vissa anslag till lotsverket m. m. yttrade

Herr **Holmgren**: Herr talman! Jag anhåller att få återtaga min motion, nr 474, sedan upplyst blivit att den är för sent väckt.

Denna anhållan bifölls.

Härefter föredrogos övriga på bordet liggande motioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionerna:

- nr 475 och 476 av herr *Skoglund m. fl.*;
- nr 477 av herr *Arneberg m. fl.*;
- nr 478 av herr *Hellberg*;
- nr 479 av herrar *Olsson* i Staxäng och *Mårtensson*;
- nr 480 av herr *Andersson* i Falkenberg *m. fl.*;
- nr 481 av herr *Sandström*;
- nr 482 av herr *Lundell*;
- nr 483 av herr *De Geer* i Lesjöfors;
- nr 484 av fröken *Hesselgren m. fl.*;
- nr 485 av fröken *Hennings m. fl.*;
- nr 486 av herr *Gardell*;
- nr 487 av herr *Pettersson* i Dahl *m. fl.*;
- nr 488 av herr *Jonsson* i Skedsbygd *m. fl.*;
- nr 489 av herr *Jacobson*;
- nr 490 och 491 av herr *Hagberg* i Luleå *m. fl.*;
- nr 492 av herr *Vougt*;
- nr 493 av fru *Nordgren*;
- nr 494 av herr *Lundberg*;
- nr 495 av herr *Hallén*;
- nr 496 av herr *Sandström*;
- nr 497 av herr *Bergquist*;
- nr 498 av fröken *Hennings m. fl.*;
- nr 499 av herr *Andersson* i Malmö *m. fl.*;
- nr 500 av herr *Andersson* i Igelboda;
- nr 501 av fröken *Andersson m. fl.*;
- nr 502 av herr *Nordström* i Kramfors *m. fl.*;
- nr 503 av herr *Karlsson* i Munkedal *m. fl.*;
- nr 504 av herr *Lundberg m. fl.*;
- nr 505 av herr *Anderson* i Norrköping *m. fl.*; och
- nr 506 av herr *Cruse*;

till bevillningsutskottet motionerna:

- nr 507 av herrar *Nilsson* i Landskrona och *Landgren*;
- nr 508 av herr *Hagberg* i Malmö *m. fl.*;
- nr 509 av herr *Andersson* i Falkenberg;
- nr 510 av herr *Dahlbäck m. fl.*;

nr 511 och 512 av herr *Henriksson m. fl.*;
 nr 513 av herr *Liedberg m. fl.*;
 nr 514 av herr *Sundström* i Vikmanshyttan;
 nr 515 av herr *Lindén m. fl.*;
 nr 516 av herr *Kilbom*;
 nr 517 av herr *Persson* i Norrby *m. fl.*;
 nr 518 av herr *Nilson* i Eskilstuna;
 nr 519 av herr *Lindberg* i Stockholm;
 nr 520 av herr *Nylander*;
 nr 521 av fru *Alvén m. fl.*;
 nr 522 av herr *Cruse m. fl.*;
 nr 523 av herrar *Cruse* och *Eriksson* i Sandby; och
 nr 524 av herr *Andersson* i Igelboda;

till bankoutskottet motionerna:

nr 525 av herr *Andersson* i Falkenberg; och
 nr 526 av herr *Gustavson* i Västerås;

till behandling av lagutskott motionen nr 527 av herr *Strindlund m. fl.*; samt
 till jordbruksutskottet motionerna nr 528 och 529 av herr *Hedlund* i Häste
m. fl.

§ 4.

Härpå föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 52—56
 och bankoutskottets utlåtanden nr 30—32.

§ 5.

Vidare föredrogs bankoutskottets memorial, nr 33, med föranledande av
 kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande punkten 3 av bankoutskottets utlå-
 tande nr 23, i anledning av framställningar angående pensioner och understöd
 åt vissa i statens tjänst anställda eller förut anställda personer m. m.

Den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen godkändes.

§ 6.

Härefter föredrogs, men bordlades ånyo andra kammarens första tillfälliga
 utskotts utlåtande nr 4.

§ 7.

Ordet lämnades nu på begäran till herr **Anderson** i Norrköping, som yttrade:
 Herr talman! Jag hemställer att kammaren måtte besluta utsträcka motions-
 tiden beträffande Kungl. Maj:ts propositioner, nr 276, nr 277 och nr 278 till
 det plenum, som hålles näst efter 20 dagar från propositionernas avlämnande.

Denna hemställan bifölls.

§ 8.

Ang. anord- Till avgörande företogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 28, i anledning av
nande av väckta motioner angående anordnande av småbrukarkurser m. m.; och anförde
småbrukar- därvid
kurser m. m.

Herr **Carlström**: Herr talman! Det är så sällsynt att en motion blir bifal-
 len denna riksdag, att detta i och för sig är en »glädjande tilldragelse». Jag

Ang. anordnande av småbrukarkurser m. m. (Forts.)

har sålunda inte hjärta att yrka avslag på utskottets förslag om tillstyrkande av här ifrågavarande motion. Men jag kan å andra sidan inte underlåta att uttala en viss reservation emot att man ansett sig böra gå in för att sätta i gång en ny utredning på detta område, därför att vi för några år sedan beslutade om lån till s. k. arbetarsmåbruk. Jag måste därför reservera mig emot att man redan nu hemställer om en *särskild utredning* för att söka åstadkomma speciell upplysningsverksamhet för dessa småbrukare.

Man kan ju först göra sig den frågan, om vi inte redan ha en upplysningsverksamhet som dessa småbrukare också kunna komma i tillfälle att få del av. Inom alla län ha vi exempelvis hushållningssällskapens verksamhet på detta område, och vi ha konsulenter som nu och då hålla kurser ute i bygderna för att söka meddela åt landsbygdens mindre och större jordbrukare kunskaper och färdigheter i den ädla konsten, och jag skulle missta mig ganska mycket om inte även dessa småbrukare, om de äro intresserade, skulle kunna ha nytta av att vara med på dessa kurser och ta del av denna undervisning. Dessutom tillsattes som bekant under fjolåret en lantbruksundervisningskommitté, som nu håller på att arbeta. Då vi få sådana här motioner och förslag till utskottet bruka vi i regel med ganska skicklig motivering säga, att frågan är under utredning och torde kunna tagas upp av en nu arbetande kommitté, och jag skulle tro att det funnits möjlighet att också i detta fall förfara på samma sätt. Ty hurudana än direktiven äro för arbetet i nämnda kommitté, skulle det väl inte varit omöjligt för kommittén att även känna på denna fråga, om man velat hänskjuta den dit.

Utskottet har emellertid inte ansett sig böra göra detta, utan förordat tillsättandet av en särskild utredning för detta ändamål. Jag vet inte hur många småbruk av denna typ vi fått i landet sedan 1933, då institutionen inrättades, men det är väl något hundratal, spridda över Norrlands bygder och obygder, och det lär väl därför inte bli så synnerligen lätt för dessa konsulenter att hitta dem — ty det är åtminstone i motionen fråga om att tillsätta särskilda konsulenter för denna verksamhet, och det var egentligen mot detta förslag jag framför allt ville reservera mig. Nu har jag givetvis ingenting emot att hushållningssällskapen, i de län där detta behövs, söka ordna en verksamhet avpassad för dessa småbrukare — om det nu skall vara någon särskild upplysningsverksamhet för dem — men att gå in för att anställa särskilda konsulenter för denna verksamhet finner jag vara alldeles orimligt.

Jag har, herr talman, velat säga dessa ord emedan jag ville ge uttryck åt den förhoppningen, att herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet inte skall känna sig alltför uppjagad av denna framställning utan ta saken ganska lugnt. Jag tror att han på annat sätt skall kunna finna vägar för att komma fram till det mål man här vill nå, alltså utan att tillsätta en särskild utredning för här ifrågavarande syftes vinnande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört jordbruksutskottets utlåtande, nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med vissa bestämmelser rörande till människoföda avsedd mjölk och grädde m. m.

I en till riksdagen den 22 januari 1937 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 55, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riks-

Ang. vissa bestämmelser rörande till människoföda avsedd mjölk och grädde m. m.

Ang. vissa bestämmelser rörande till människoföda avsedd mjölk och grädde m. m. (Forts.)

dagen antaga vid propositionen fogat förslag till förordning med vissa bestämmelser rörande till människoföda avsedd mjölk och grädde m. m.

Utskottet hemställde, att riksdagen, med förklarande att det genom propositionen framlagda förslaget till förordning ej kunnat av riksdagen i oförändrat skick godkännas, måtte för sin del antaga i utskottets utlåtande intaget förslag till förordning med vissa bestämmelser rörande till människoföda avsedd mjölk och grädde m. m.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

1) av herrar *Johansson* i Uppmälby och *Granath*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att förevarande proposition ej måtte av riksdagen bifallas;

2) av herrar *Alfred Andersson*, *Jacob Hansson*, *Carlström* och *Gustafson* i Kasenberg beträffande lydelsen av 5 § i förslaget till förordning.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av herr **Johansson** i Uppmälby, som yttrade: Herr talman! Angående föredragningen av detta ärende ber jag få föreslå, att utlåtandet företages till avgörande på det sätt, att först föredrages utskottets förslag till förordning med vissa bestämmelser rörande till människoföda avsedd mjölk och grädde m. m. och därefter utskottets hemställan, ävensom att författningsförslaget föredrages paragrafvis med slutstadgande, ingress och rubrik sist.

Denna hemställan bifölls.

Det av utskottet framlagda författningsförslaget.

I enlighet med kammarens beslut rörande föredragnings sättet upptogs först till behandling 1 §.

Sedan denna paragraf föredragits, anförde:

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman, ärade kammarledamöter! Jag har till det föredragna utskottsutlåtandet avgivit en reservation, i vilken jag yrkat avslag på Kungl. Maj:ts förslag. Orsakerna till att jag icke kunnat biträda Kungl. Maj:ts förslag äro två.

Den första är att jag icke kunnat frigöra mig från tanken, att det bakom detta lagförslag skulle finnas ytterligare motivering än den enda motivering som anføres i propositionen. Jag vill erinra om den promemoria som ligger till grund för upptagandet av hela denna fråga och som den 11 januari 1932 avlämnas av Sveriges allmänna lantbrukssällskap. Där fanns det en annan motivering: att det var av ett visst intresse för mejeriorganisationerna i vårt land att få denna pastöriseringslag som man då påyrkade. Senare har frågan behandlats av 1933 års mjölk- och mejeritredning, som emellertid valt en annan motivering för den ifrågasatta lagstiftningen; där anföras uteslutande hygieniska skäl.

Jag har som sagt misstänkt, att det kunde finnas någon annan motivering för genomförandet av författningsförslaget, men någon sådan motivering finns inte i den kungl. propositionen, och vi ha icke kunnat diskutera något annat än vad som där finnes anfört. Jag har emellertid stärkts i denna min uppfattning bl. a. genom en artikel i en tidning, som är mycket intresserad för hithörande spörsmål, nämligen »Landsbygdens Folk», som dagen efter det propositionen avlämnats skrev — jag ber att få citera: »Det verkliga dråpslaget mot pytsakeriet utgör den lag angående pastöriseringen av konsumtionsmjölk, vilken jordbruksminister Axel Pehrsson-Bramstorp i dagarna framlagt för riks-

Ang. vissa bestämmelser rörande till människoföda avsedd mjölk och grädd
m. m. (Forts.)

dagen och som man får hoppas också kommer att genomföras. Den närmaste följden av denna lag torde bli att flertalet pytsåkare måste gå mejerivägen för att få sin mjölk saluförd, vilket endast är att hälsa med tillfredsställelse med hänsyn till den oerhörda vikten av att jordbrukarnas egna mejerisammanslutningar få hand om mjölkmarknaden.» Jag misstänker, att det finnes någon liten sanning i detta yttrande, särskilt som jag vet, att den uppfattning, som tidningen hyser, delas av många av mina kamrater i riksdagen särskilt av dem, som tillhöra bondeförbundet. Sedan det blev känt, att jag ställt mig avvisande mot detta förslag, har jag blivit tillfrågad av många, hur jag i all världen kunnat slå vakt om pytsäkeriet. Jag har svarat dem, att jag icke har gjort det, ty den saken finnes ju icke alls omnämnd i den kungl. propositionen. Vi ha sålunda aldrig diskuterat den saken. Ju äldre man blir desto misstänksammare blir man, heter det, och kanhända har det också bidragit till den misstanke jag hyser — den må vara riktig eller icke — att det finnes andra motiv bakom detta än de som kommit fram i motiveringen. Dessa motiv skulle jag varit villig diskutera, om de bara funnits angivna med en enda rad i den kungl. propositionen.

Det andra skälet som gjort att jag ställt mig avvisande till detta förslag är, att det förslag till pastöriseringslag, som här föreligger, icke är tillräckligt för att möta den fara för många olika svåra sjukdomar, som, enligt vad mjölkutredningen på grund av studier i de utländska tidskrifterna funnit, föreligga för dem, som förtära opastöriserad mjölk. Vad mejerierna angår anser jag icke, att det kan föreligga något egentligt behov av lagen på grund av den utveckling pastöriseringen tagit. Det upplyses i propositionen att av de år 1933 till svenska mejeriernas riksförening anslutna 370 mejerierna 73.6 procent uppgivas vara pastöriserad samt att av konsumtionsmjölken i vissa större städer 90 å 95 procent är pastöriserad, och då är det härvidlag fråga om mjölk, som säljes från reaktionsfria besättningar. Man kan säga att praktiskt taget all mjölk i de större städerna är pastöriserad, och då finnes det enligt min mening icke något behov av dessa åtgärder.

Jag förstår mycket väl, att om det finnes andra intressen härvidlag, som man icke vill komma fram med, man söker gömma dem bakom motiveringen och det är ju mänskligt och naturligt i så fall, att man lägger fram den motivering, som röner det minsta motståndet. Den kungl. propositionen har också omfattats med tillfredsställelse av representanter i utskottet från städer och samhällen, på vilka håll man har den uppfattningen att den som förtär opastöriserad mjölk utsätter sig för risken att få någon av de svåra sjukdomar, som angivas i utskottets utlåtande och varav den första är tuberkulos och den sista kolera. Man förstår, att de skulle draga en lättnadens suck om detta förslag gick igenom, men huruvida deras förhoppningar infrias blir väl en senare fråga.

Mjölk- och mejeritredningen har tagit upp frågan, huruvida föreskrifter beträffande mjölken och dess behandling äro erforderliga i vårt land. Man har besvarat den frågan jakande och, som jag förut sagt, kommit fram till den uppfattningen genom att studera den in- och utländska litteraturen, som visar, att det är icke mindre än nio svåra sjukdomar, som den människa kan få, som förtär opastöriserad mjölk. Det är tuberkulos, undulantfeber, halsfluss, scharlakansfeber, difteri, tyfus, paratyfus, rödsot och kolera. Jag kan undra, varför man icke nämnt om digerdöden, men det kan ju hända, att man kommit att tänka på det fartyg, som på 1300-talet strandade utanför Bergen. Fartyget kom från en plats, där man hade tuberkulos och hela besättningen hade den sjukdomen. Emellertid uppstod den frågan, som för nu är av avgörande

Ang. vissa bestämmelser rörande till människoföda avsedd mjölk och grädde m. m. (Forts.)

betydelse: är det alldeles säkert, att all smitta försvinner vid pastöriseringen. Om så är, då tycker jag, att man skulle med en särskild etikett utmärka den mjölken. Utredningsmännen — men varken departementschefen eller utskottets majoritet — ha velat detta för att vinna större spridning för den pastöriserade mjölken. Hittills har emellertid ingen vågat påstå att någon garanti kan lämnas för att den pastöriserade mjölken är smittofri.

Lantbruksstyrelsen är ju mycket tveksam. Den säger bland annat: »De vetenskapliga auktoriteterna syntes icke vara eniga om betydelsen ur olika synpunkter av pastörisering av mjölk. Sålunda syntes olika meningar råda om långtids- och lågpastöriseringens effektivitet i fråga om dödandet av skadliga mikroorganismer och smittämnen», men, säger styrelsen: »I allt fall torde det vara ovedersägligt, att mjölken genom pastöriseringen förlorade en del för den mänskliga organismen synnerligen värdefulla beståndsdelar.» Samma uppfattning kommer till synes även vad det gäller medicinalstyrelsens näringsråd, som uttalar angående de så kallade reaktionsfria besättningarna: »Det vore bekant, att ej ens innehav av reaktionsfri besättning uteslöte, att genom olyckshändelse tuberkulöst kreatur inkomme i den reaktionsfria besättningen, och att mjölken från sådan besättning därigenom kunde komma att innehålla tuberkelbakterier. I mycket högre grad måste detta vara fallet med mjölk från besättning, som visserligen vore ansluten till bekämpande av tuberkulos i smittfarlig form men innehölle ett antal reagerande nötkreatur.» Vi hade ett fall i höstas, det mycket bekanta Horredsfallet i Älvsborgs län. Jag skall bara citera några ord ur ett särtryck ur Nordisk medicinsk tidskrift, band 13 för år 1937, där provinsialläkare S. Ståhl redogör för detta fall. Han skriver: »Sedan tre år tillbaka ha alla inom samhället, som ej ha egna ladugårdar, varit hänvisade till att köpa mjölk på mejeriet, då detta vid den tiden förbjöd sina leverantörer = lantbrukarna att sälja mjölk direkt till konsumenterna. Mejeriet har grytpastör för korttidspastörisering, varför mjölk, som genomgått pastören, får kokt och obehaglig smak. För att kunna leverera god konsumtionsmjölk har man därför sålt rå mjölk, tagen från en av de bäst skötta ladugårdarna i orten, där djuren kliniskt undersökts av veterinär förra året, varvid tre kor slogs ut, samt i maj i år, då inga tecken på tuberkulos förefanns.» Vidare säger han på ett annat ställe: »I slutet på augusti och början på september insjuknade flera barn med olika tuberkulösa symtom, utan att någon mänsklig smittokälla kunde påvisas. Ett flertal personer, som möjligen kunde misstänkas vara smittokälla, undersöktes. Dessutom gjordes tuberkulinprov på ett flertal barn, som ej fingo mjölk från mejeriet, och dessa voro alla negativa. Samtliga de i tuberkulos insjuknade tillhörde nämligen familjer, som köpte mejerimjölk. På grund av stark misstanke på mjölkinfektion avstängdes nu den ovan nämnda gården från leverans av konsumtionsmjölk den 13 september.» Här är ett bevis för att det kan ske olyckshändelser. Detta fall undersöktes i maj. Det undersöktes av en annan veterinär den 11 september, och även 11 dagar efteråt den 22 september, då ny klinisk undersökning gjordes, förelåg det en fullt utbredd juvertuberkulos. Djuret fördes till Varbergs slakthus. Därifrån finnes det också protokoll angående besiktningen, varvid konstaterades, att det var detta djur, som förorsakade tuberkulosen. Således är man icke säker med pastöriseringen, vare sig mjölken kommer från så kallad tuberkelfri besättning eller ännu mindre om mjölken kommer från bara kliniskt undersökta djur. Om nu faran verkligen är så stor, som mjölkutredningen och propositionen, stödda på vetenskapens utsagor, framhäva, synes det mig, som om den, som i likhet med mig icke har vetenskaplig bildning, dock skulle kunna draga en del slutsatser härutinnan

Ang. vissa bestämmelser rörande till människoföda avsedd mjölk och grädde
m. m. (Forts.)

grundade på erfarenheten. I vissa delar av vårt land är kreaturstuberkulosen mycket spridd. Särskilt gäller detta Skåne, men även Östergötland, Västergötland och Södermanland. I vissa delar av landet är kreaturstuberkulosen till och med okänd. I de delar av landet, där kreaturstuberkulos är mycket spridd, skulle väl sjukdomsfallen och dödligheten bland människorna i tuberkulos i så fall vara störst. Statistiken visar dock någonting annat. Jag vill förutskicka att sedan perioden 1911—1915 har dödligheten gått ned i Norrbotten likaväl som i Skåne och minskningen är ungefär densamma, nämligen ungefär 1 procent. Om vi se på Malmöhus län är den 0.71 procent, enligt Statistisk årsbok för år 1936. I Skaraborgs län 0.72, i Södermanlands län 0.69 procent och i Östergötlands län 0.65 procent. I Norrbottens län är den 2 % och i Malmöhus län var den, som jag sade, 0.71 %. Om man ser på minskningen i fallen av mänsklig tuberkulos och dödsfallen däri under perioden 1911—1915, då medeltalet var 3.29 för Norrbotten, så finner man en minskning där till 1.29, således med 2 %, och i Malmöhus län från 1.66 till nuvarande 0.71.

Jag nämnde, att om faran skulle vara så stor skulle man åtminstone i de landsändar, där kreaturstuberkulos förekommer i stor utsträckning, vara mera utsatt för smittofara än som av statistiken framgår. Särskilt gäller detta Skåne. Det måste vara ett kraftigt släkte och där nere, som årtionde efter årtionde kunnat motstå alla dessa sjukdomar och ändå förtärt så mycket mjölk, som kommit från tuberkulösa djur. Om farhågorna vore riktiga, skulle en stor del av dessa människor vara döda och de, som funnos kvar, skulle väl vara ett utarmat släkte på grund av alla de sjukdomar, som de genomgått. Men jag frågar: Är det någon, som kan påstå, att så är förhållandet? Jag har funnit, att de äro välmående. De ha ett personligt omfång och i allmänhet en hög vikt, och framför allt ha de mycket stort inflytande, vilket visar, att deras själsliga krafter åtminstone inte lidit någon skada. Detta kanske kan hänga tillsammans med vad en läkare i Köpenhamn skriver i en medicinsk tidskrift, att man skulle vaccinera människor med kreaturstuberkulos för att skapa ett motgift, ungefär som man vaccinerar mot smittkoppor. Denne läkare, doktor Engelbrecht i Köpenhamn, framhåller, att mjölkskydd kan vara önskvärt, och han är övertygad om att man bör vaccinera mot tuberkulos. Han har också påvisat, att i trakter med relativt ringa kreaturstuberkulos är människotuberkulosen mycket svårare, och han pekar på ett område i Danmark, där kreaturstuberkulos är relativt okänd men där den mänskliga tuberkulosen är mycket svår.

Om jag så övergår till propositionen och vad som där uttalas, så får man naturligtvis säga, att det är en stor fara, som föreligger, men jag har förut påpekat, att de skäl, som där ges, icke äro tillräckliga. Det förvånar mig, att man inte har gått längre. Varför, kan man fråga sig, skola bara städers och samhällens invånare skyddas mot denna stora fara och landsbygden ställas utanför? Jo, säger man, det går inte att utsträcka skyddet även till landsbygden. Men då blir det väl ingen annan råd än att de, som bo på landsbygden och vilja leva och anse att de ha råd att leva, flytta in till ett samhälle för att därigenom förlänga sin livstid något tiotal år. Detta tycker jag inte kan vara lämpligt, och man har ju velat hålla kvar landsbygdens folk på landet. Men även när det gäller städer och samhällen tycker jag att förslaget haltar. En landsbo, som kör in och säljer ett par liter mjölk till en person i staden, förbjödes att göra detta, om han inte får särskilt tillstånd, och detta tillstånd skall hälsovårdsnämnden ge, ifall han har en tuberkulosfri besättning eller om hans besättning är underkastad klinisk behandling. Men det finns ju ingenting som

Ang. vissa bestämmelser rörande till människoföda avsedd mjölk och grädde m. m. (Forts.)

hindrar att en stadsbo eller en person, som bor i ett samhälle, går ut på landsbygden och köper mjölk och kör hem den. Då vill jag fråga statsrådet: blir mjölken giftigare genom att säljaren kör in mjölken eller blir den bättre om stadsbon-köparen går utanför stadens område och köper den? Jag kan inte se det. Skulle det vara något, borde det vara en lagbestämmelse, som hindrade städernas invånare att fara ut på landsbygden och köpa denna skadliga mjölk. Det är att märka, att de flesta sjukdomar det här talas om äro epidemiska sjukdomar, och hela samhällen kunna ju förgiftas på det sättet. Om det bleve ett sådant förbud, tror jag inte, att städernas invånare skulle vara så hågade för hela denna pastöriseringshistoria. Är det någon mening i att en familj från staden, som under fyra månader vistas på landet och under den tiden köper okontrollerad mjölk från närmaste torpstuga eller bondgård, sedan den kanske fört smitta in till staden, där under åtta månader dricker pastöriserad mjölk för att därefter kanske återigen fara ut och dricka opastöriserad mjölk på landet?

Nu säger man, att man får taga förslaget, och det är väl meningen, att det skall komma något mera efteråt. Det skulle kanske vara det, att man genomför straffbestämmelser för den som förtär mjölk, som inte är pastöriserad, oavsett om det sker i staden eller på landet. Det kan ju också tänkas någon annan utväg, men jag tror inte, att man varit inne på någon annan linje.

Jag nämnde, att ingen kan garantera, att pastöriserad mjölk är fri från smitta, inte heller att mjölk från reaktionsfria besättningar är det, och ännu mindre att mjölk från besättningar, som undergått klinisk behandling, är smittofri. Detta framhålles också av utskottsmajoriteten. Statsrådet har föreslagit, att den pastöriserade mjölken skulle förses med etiketten »pastöriserad». Detta vill inte utskottsmajoriteten vara med på. Utskottet föreslår, att mjölk från reaktionsfria besättningar och från besättningar, som undergått klinisk behandling, skall märkas med orden »ej pastöriserad». Den prima, pastöriserade mjölken skulle bli lika omärkt som bondmjölken, och det skulle inte finnas någonting, som upplyste om att den vore pastöriserad. Hur tro herrarna, att man skulle kunna kontrollera pastöriseringen i alla mejerier, när det inte sättes etikett på de kärl, vari mjölken förvaras? Lantbruksstyrelsen har också påpekat svårigheten beträffande kontrollen. Jag tror, att det bara komme att bli paragrafer, som ingen människa kunde kontrollera efterlevnaden av. Skall det vara någon mening med det, tycker jag, att all mjölk, som säljes, skall vara märkt: den pastöriserade t. ex. med »pastöriserad», helst åtföljd av orden »garanterad fri från smittoämnen», mjölken från tuberkelfria besättningar och från kliniskt undersökta besättningar med »ej pastöriserad» helst också med tillägget »fri från smittoämnen». Vad slutligen beträffar den s. k. bondmjölken, som vi lantbor få dricka, så skulle vi väl, om det händelsevis komme en stadsbo och ville köpa en liter, vara skyldiga att på mjölkkrälet sätta etiketten: »mjölk, livsfarlig att förtära!» Det kan ju hända, att stadsbon toge sina barn med sig och reste tillbaka till staden fortast möjligt och aktade sig för att förgifta hela sin familj och det samhälle han bodde i.

Jag skall inte upptaga tiden längre. Sådant förslaget nu föreligger innebär det intet skydd. Jag har fortfarande den misstanken, att det inte endast är de hygieniska skälen och omvårdnaden om folkhälsan, som varit bestämmande. Jag kan inte frigöra mig från den tanken. Men även om så skulle ha varit förhållandet, har jag den uppfattningen, att förslaget inte täcker behovet, detta varken när det gäller städerna, de större samhällena eller den rena landsbygden.

Ang. vissa bestämmelser rörande till människoföda avsedd mjölk och grädde
m. m. (Forts.)

På dessa skäl ber jag, herr talman, att få yrka avslag på den föreliggande i §.

Häruti instämde herr *Månsson*.

Herr *Andersson* i Löbbo: Herr talman! Jordbruksutskottets ärade ordförande började med att citera ett uttalande ur tidningen »Landsbygdens Folk». Jag har inte för avsikt att ingå i polemik härom. Det synes mig nämligen som om det vore lämpligare att herr *Johansson* i Uppmälby diskuterade den saken privat med vederbörande tidning än att taga upp en diskussion härom med utskottsmajoriteten eller jordbruksministern. Jag kan emellertid försäkra min gode vän herr *Johansson*, att det för min del här inte varit några andra synpunkter än en önskan att söka åstadkomma bättre hygieniska och sanitära förhållanden beträffande konsumtionsmjölken i vårt land, och jag har en livlig känsla av att det är samma synpunkt, som varit avgörande för de övriga, som biträtt det föreliggande förslaget.

Jag vågar säga, att det råder en tämligen enig uppfattning därom, att åtgärder behöva vidtagas för att den saluförda konsumtionsmjölken måtte bli ur hygienisk och sanitär synpunkt bättre och helst av allra bästa beskaffenhet. De nuvarande i hälsovårdsstadgan inrymda bestämmelserna härom kunna icke anses vara tillfredsställande.

Jag vågar också påstå, att det är ovedersägligen bevisat, att en hel rad olika sjukdomar kunna överföras till människor och djur genom smittoförande mjölk. Det är inte säkert att dessa sjukdomar alltid överförs till människor, såsom jordbruksutskottets ordförande rent av ville göra gällande i sitt anförande, men risken och möjligheten förefinns. Det finns en massa sorgliga fall, som bevisa detta, och en enstämmig uppfattning från de vetenskapsmän och sakkunniga, som behärska detta område, ger också uttryck häråt.

För att kunna minska eller helst borteliminera mjölkens smittofarlighet kunna två vägar eller metoder komma till användning. Antingen måste man förhindra, att smittoämnen inkomma i mjölken, eller också måste man genom behandling av mjölken förstöra de i mjölken eventuellt inkomna smittoämnena. I det förra fallet, d. v. s. då man vill förhindra smittoämnena att inkomma i mjölken, erfordras emellertid en hygienisk och medicinsk produktionskontroll, som omfattar inte bara de producerande djuren utan även alla de människor, som sysselsätts i produktionen samt vid mjölkens behandling och bearbetning. En dylik kontroll är självfallet — jag ber att få understryka det — i högsta grad önskvärd, och den har även i betydande utsträckning blivit genomförd beträffande mjölk, som levereras från reaktionsfria besättningar under benämningen kontrollmjölk. Det torde dock säga sig självt att ett fullständigt och effektivt genomförande av dylika kontrollåtgärder beträffande all saluförd mjölk tyvärr, åtminstone för närvarande, inte är möjlig.

Om jag då går över till den andra metoden, d. v. s. metoden att söka genom behandling av mjölken förstöra de inkomna smittoämnena i varje parti försäld mjölk, så tror jag att man där är inne på en mera framkomlig väg. Ett dylikt förstörande av de inkomna smittoämnena kan ske genom pastörisering av konsumtionsmjölk, och jag vågar påstå, att den kan ske utan att mjölkens värdefulla egenskaper eller mjölkens smak i nämnvärd grad minskas eller försämras. Jag ber i detta fall att gentemot herr *Johansson* i Uppmälby få framhålla, att var och en, som haft tillfälle att pröva och använda den förstklassiga konsumtionsmjölk, som sedan åtskilliga

Ang. vissa bestämmelser rörande till människoföda avsedd mjölk och grädde m. m. (Forts.)

är tillbaka försäljes i Stockholm, måste väl ändå intyga att åtminstone mjölkens smak icke förlorat därigenom att den undergått värmebehandling genom pastörisering. Praktiskt taget all konsumtionsmjölk, som försäljes inom Stockholms stad, är nämligen pastöriserad. Om pastörisering sker under betryggande former och om den sker med användande av lämpliga apparater, så åstadkommes — och det gäller i fråga om praktiskt taget nästan alla smittoämnen — nära nog fullständig riskfrihet. Absolut riskfrihet kan man självfallet aldrig nå fram till.

Då min gode vän herr Johansson i Uppmälby i sitt anförande talade om ett fall, då man genom grytpastörisering behandlat mjölk, varigenom den förlorat så kolossalt i smak, måste jag säga, att grytpastörisering tillhör en föråldrad och numera i stort sett övervunnen metod av pastörisering i jämförelse med de moderna pastöriseringsapparater, som alltmera kommit till användning och genom vilka åstadkommes ett mera effektivt och tillfredsställande resultat.

Dessa båda nu av mig nämnda metoder för åstadkommande av en ur hygienisk synpunkt förbättrad konsumtionsmjölk utesluta ej varandra utan kunna och böra även jämsides komma till användning. Detta förutsättes också i det föreliggande regeringsförslaget, vilket tillstyrkts av jordbruksutskottets majoritet. Jämsides med den pastöriserade mjölken får även enligt förslaget obehandlad mjölk försäljas, såvida bestämmelserna i 3 § i det föreliggande förslaget till förordning iakttagas. Dessa bestämmelser innebära — jag ber att få relatera dem med ett par ord — dels att kontroll över de hygieniska förhållandena vid varans framställning äger rum, dels att besättningar, varifrån sådan mjölk levereras, antingen äro helt reaktionsfria eller också sedan minst sex månader tillbaka anslutna till det statsunderstödda bekämpandet av tuberkulos i smittfarlig form hos nötkreatur. Härutöver erfordras särskilt medgivande från hälsovårdsnämnden i orten till sådan försäljning av icke pastöriserad mjölk, och dylikt medgivande får icke omfatta längre tid än ett år i sänder. Dessutom finns en bestämmelse i förordningen, att Kungl. Maj:t kan utsträcka förordningens giltighet att gälla även för andra områden än där hälsovårdsstadgan för stad tillämpas. Detta gör, att det finns möjlighet för personer, som äro lika livligt intresserade av en ur alla synpunkter förstklassig konsumtionsmjölk, att göra framställning till regeringen att denna lag måtte få giltighet även för område, där den normalt enligt förordningen icke är gällande.

Härutöver stadgas den bestämmelsen, att Kungl. Maj:t skall, likaledes efter framställning, äga rättighet att förordna att för visst eller vissa områden opastöriserad mjölk, efter en övergångstid av två år, ej får försäljas från andra besättningar än sådana, som äro fullt reaktionsfria. I den mån dylika förordnanden komma att utfärdas minskas de farhågor för smitta från enbart kliniskt undersökta besättningar, som reservanterna inom utskottet synas hysa. Jag tillåter mig erinra om att det sedan 1925 finns en förordning här i landet, som stadgar att mjölk till kreatur ej får försäljas, ja, inte ens behandlas inom mejeri utan att den först genom pastörisering blivit värmebehandlad. Jag undrar, om man inte med fog kan göra gällande, att det inte är rimligt att bestämmelser till förhindrande av sjukdomars spridande bland människor skola vara mindre befogade än liknande åtgärder när det gäller kalvar och grisar.

Jag hade för min del väntat, att kritiken mot det föreliggande förslaget skulle ge uttryck åt den uppfattningen, att förslaget gick för långt. Nu visar det sig emellertid, att kritiken givit uttryck åt den uppfattningen, att förslaget inte gått långt nog. Jag är den förste att erkänna, att det vore önskvärt, att man kunde komma ännu längre, men rent praktiska

Ang. vissa bestämmelser rörande till människoföda avsedd mjölk och grädde
m. m. (Forts.)

synpunkter göra, att jag samtidigt är fullt övertygad om att man i närvarande stund icke kan nå längre än vad regeringens proposition innebär. Men jag vill göra den försäkran, att skulle det under den närmaste tiden göras ansatser för eller framkomma förslag om att åstadkomma åtgärder, som nå ännu längre på hithörande område, skulle jag för min personliga del vara den förste att biträda ett dylikt förslag.

Då utskottets ordförande här gör gällande, att tuberkulosens spridning bland människor inte tar sig uttryck på samma sätt som spridningen bland djur, d. v. s. att i landsdelar med blott ringa djurtuberkulos, det kanske finns starkt utbredd tuberkulos bland människor och tvärt om, så tror jag att detta icke bevisar så synnerligen mycket, ty tuberkulosens spridning bland människor är självfallet inte enbart beroende på smitta genom mjölk, utan på en hel del andra faktorer. Klimatiska och näringsfysiologiska förhållanden inverka härvidlag i mycket hög grad.

Slutligen, herr talman, skall jag be att få anföra några ord beträffande den reservation, som avgivits av herr Alfred Andersson m. fl. När det gäller frågan, huruvida pastöriserad eller opastöriserad mjölk skall märkas, har utskottet för sin del ansett, att rent praktiska skäl tala för att det blir kärlen, vari den opastöriserade mjölken utbjudes eller transporteras, som skola märkas. I överensstämmelse med denna sin uppfattning har också utskottet vidtagit en mindre ändring i det föreliggande regeringsförslaget. Jag erinrar om att en utredning har givit vid handen, att i våra tre största konsumtionscentra här i landet, Stockholms, Göteborgs och Malmö städer, där försäljes enligt uppgift från mjölkförsäljarna själva inte mer än omkring 5 % av den totala mjölkkvantiteten konsumtionsmjölk såsom opastöriserad. Alltså, praktiskt taget all den mjölk, som där försäljes, är pastöriserad. Då finner utskottsmajoriteten för sin del, att rent praktiska skäl tala för att man låter märkningen stanna vid den minsta delen av den försålda mjölkkvantiteten.

Jag vet, att det har gjorts en invändning häremot, nämligen att genom ett dylikt förfaringsätt skulle den opastöriserade kontrollmjölken komma att deklasseras. Jag är inte alls viss om att så blir fallet. Jag tror tvärt om, att den omständigheten att den opastöriserade mjölken skall märkas, kan, åtminstone under vissa förhållanden, leda därtill, att det rent av blir en reklam för den varan. Det är nämligen ingenting som hindrar att en producent av opastöriserad kontrollmjölk kan bredvid orden »Ej pastöriserad» och med angivande av den gård eller det mejeri, varifrån mjölken härrör, dessutom angiva att varan härrör från fullt reaktionsfri besättning och utgöres av förstklassig kontrollmjölk. Jag tror det kommer att ligga i dessa producenters eget intresse att se till att märkningen sker på sådant sätt, att den kanske rent av kan bli reklam för sådan vara.

Herr talman! Jag skall inte fortsätta längre utan ber att med hänvisning till utskottets egen motivering och med stöd av vad jag här anfört få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herrar *Persson* i Undersvik, *Hilding* och *Ericsson* i Sörsjön.

Herr Carlström: Herr talman! Jag skall inte gå in på den diskussion, som här förts mellan utskottets ärade ordförande och en av utskottets ledamöter angående lämpligheten av att genomföra det föreliggande förslaget. Jag har en känsla av, att det är ett resonemang, som inte behövs, ty saken ligger så till, att riksdagen kommer att taga Kungl. Maj:ts förslag i detta avseende. Jag

Ang. vissa bestämmelser rörande till människoföda avsedd mjölk och grädde m. m. (Forts.)

tror också liksom den siste ärade talaren, att ganska goda skäl tala för att vi nu gå in för förslaget.

Emellertid skulle jag vilja vända mig mot den siste ärade talarens rekommendation av utskottets förslag i fråga om märkning av de kärl, vari resp. mjölksorter skola salubjudas. Det gäller alltså 5 § i förslaget. Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle de kärl, som innehålla pastöriserad mjölk, vara märkta med ordet »pastöriserad», medan däremot den andra mjölken, som är smittofri, inte skulle behöva ha något märke i detta avseende. Jag kan inte finna annat än att det vore rejälare, att när man nu går in för denna princip i fråga om mjölken, att den inom de ifrågavarande områdena skall pastöriseras, man också borde ha etikett på de flaskor, vari denna mjölk saluföres. Det torde vara fullt riktigt, menar jag, att när det kommer en kund till ett mejeri och vill köpa mjölk, av detta slag, han skall kunna se, att det på mjölkkärlet står »pastöriserad». Å andra sidan är det uppenbart, att om i stället flaskan med den inte pastöriserade mjölken skulle förses med etiketten »ej pastöriserad», detta komme att åtminstone på vissa orter bli ganska besvärligt. Det är ju ändå så, att en hel del mjölk alltjämt levereras utan att gå genom mejerierna. Den får levereras på det sättet — även inom ifrågavarande områden — om den kommer från besättningar, som äro reaktionsfria. Syftet med detta förslag skall väl vara att tillbakatränga tuberkulosen bland kreatursbesättningarna och på det sättet få mer och mer mjölk av den sort, som man slipper pastörisera. Det kan inte hjälpas, att det finns en del människor i landet, som mena, att mjölken förlorar något av smaken genom pastöriseringen. Jag hörde just, att någon av kamraterna funderade över om inte vitaminerna försvunno genom pastöriseringen. Den saken skall jag inte försöka mig på att uttala mig om, men i varje fall är det naturligtvis en berättigad strävan att komma fram till mer mjölk från reaktionsfria besättningar. Jag vet inte, om det kan vara att rekommendera för en sådan utveckling, att man skall märka just flaskorna med den mjölk som ej behöver pastöriseras. Det bleve väl nästan ett mindervärdighetsmärke och skulle vara till nackdel för dem som sträva efter att få mjölk, som utan att ha genomgått pastöriseringsproceduren är smittofri. Jag skall nämna ett exempel. I min hemkommun är det så, att hemleverantörerna fortsätta att lämna mjölken till konsumenterna, men de äro anslutna till mejeriföreningen i alla fall. Föreningen sköter om affären på sätt och vis, kan man säga, fastän mejerierna inte distribuera mjölken. Alla dessa småflaskor, som äro flera hundra, skulle då märkas med orden »ej pastöriserad». Ginge man i stället in för att märka kärlet med den pastöriserade mjölken, behövde det bara bli märkning av de mjölkkärl, från vilka mjölk utminuteras i lokalerna. Jag tror, att det vore en praktisk åtgärd att härvidlag följa Kungl. Maj:ts förslag, d. v. s. det förslag reservanterna Alfred Andersson m. fl. gått in för i reservationen nr 2.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! Utskottets ärade ordförande nämnde, att han hade vissa tvivel på att det var tanken på folkhälsan, som i främsta rummet varit avgörande för denna proposition. Redan i direktiven för 1933 års mejeritredning ingick det, att de förhållanden, som här berörts, skulle undersökas. Den gången var det — just med tanke på det hälsosamma och mycket uppskattade näringsmedel, som mjölken är — angeläget inte allenast för producenterna utan i lika hög grad för konsumenterna att det skapades fram bästa möjliga kvalitet på varan ur såväl hygienisk som näringssynpunkt. Och detta har varit

Ang. vissa bestämmelser rörande till människoföda avsedd mjölk och grädde
m. m. (Forts.)

avgörande även för mig, då jag framlagt propositionen — hur man än ifrån olika håll vill tolka det.

Då jordbruksutskottets ärade ordförande förra året var med och föreslog, att man skulle betala visst tillägg för mjölk från reaktionsfria besättningar och kliniskt undersökta besättningar, var väl inte han eller någon annan av den uppfattningen, att man gjorde det därför att dessa besättningar stodo under viss kontroll utan därför att den produkt, som kom ifrån dessa besättningar och som konsumenterna fingo del av, hade ur folkhälsans synpunkt något större värde. Jag gick ut ifrån, att det var den synpunkten, som gjorde sig gällande, då man ville ha detta pristillägg.

Såsom framgår av 3 § har jag dessutom inte nöjt mig med att tala om de reaktionsfria besättningarna och de kliniskt undersökta besättningarna utan menat, att man ur rent hygieniska synpunkter måste kräva, att om det säljes opastöriserad mjölk från sådana besättningar, hälsovårdsmyndigheterna skola tillse, att de hygieniska förhållandena i ladugårdarna äro tillfredsställande. Jag har ett ganska tydligt exempel på att det kan behövas tillsyn i det hänseendet och att det inte är nog med att mjölken kommer från reaktionsfria besättningar. I en av mina grannkommuner hände det för några år sedan, att det såldes mjölk från en reaktionsfri besättning. Jag sade till mejeriet och även hälsovårdsnämnden i berörda samhälle, att man borde se upp med leverantören, då de hygieniska förhållandena inom besättningen inte vore tillfredsställande. Det var inte så stor del av samhället, som köpte mjölk därför, men i alla fall åtskilliga, och en försäljning under två månaders tid ledde till fem dödsfall — det var halsfluss-smitta som genom mjölken spreds i samhället. Det var med tanke på sådant som jag fann det angeläget att det ses till, att hälsovårdsmyndigheterna skola öva tillsyn över de besättningar det här gäller.

Sedan anmärkte jordbruksutskottets ärade ordförande på att landsbygden lämnades helt och hållet utanför. Men hur gjorde vi, då vi bestämde om köttbesiktningstvånget? Riksdagen har, förmodligen under herr Johanssons i Uppmålby ledning, även behandlat den frågan. Den har förelagts riksdagen, och riksdagen har beslutat i saken. Därvidlag är det hela begränsat till vissa samhällen, ty man har menat, att man inte i ett tag kan gå hur långt som helst. Man har i det hänseendet ansett det önskvärt — jag förmodar ur folkhälsans synpunkt — att olika köttvaror, som saluföras till konsumenterna, skola stå under viss kontroll. Det synes mig, som om det inte heller när det gällde köttbesiktningstvånget var andra avsikter, som lågo bakom, än ett tillgodoseende av hygieniska krav. Men vad finner jag i jordbruksdepartementet? Det är föreskrivet, att bestämmelserna skola gälla samhällen med minst en viss folkmängd, men det föreligger varje vecka ansökningar från ganska små kommuner — även från min hemkommun, som är relativt liten — om rätt att genomföra köttbesiktningstvång. Vederbörande mena, att konsumenterna i dessa samhällen, där kontroll inte är föreskriven, inte behöva tillföras allt det som köpes upp litet hur och var som helst och saluföres på många olika sätt. Därför, anse de, att det skall vara kontroll över handeln med livsmedlen även inom deras kommuner. När man nu beträffande pastöriseringen vill hålla sig endast till vissa områden, blir väl följden så småningom den, att de olika kommunerna, där möjlighet finns att tillföra konsumenterna mjölk från reaktionsfria besättningar eller kliniskt undersökta besättningar och där de hygieniska förutsättningarna äro uppfyllda, komma att ur folkhälsans synpunkt söka få genomfört, att uteslutande sådan mjölk där försäljes, som fyller kraven i enlighet med det här föreliggande förslaget.

Ang. vissa bestämmelser rörande till människoföda avsedd mjölk och grädde m. m. (Forts.)

Herr Johansson i Uppmälby nämnde, att om man skulle gå in för en bestämmelse, skulle man ha sträckt sig ännu längre. Jag var rädd för att man då skulle ha stött på ännu mera motstånd. Herr Johansson frågade mig, varför man inte förbjuder stadsborna att gå utanför städerna och köpa mjölk. Men om stadsborna köpa mjölk utanför städerna, få de ju inte heller enligt detta förslag lov att sälja den utan att angiva, vad det är för mjölk. Den får väl säljas från någon butik eller något ställe, där man distribuerar mjölken.

Vad 5 § beträffar, den som gäller märkning av kärnen, så hade jag föreslagit, att den pastöriserade mjölken skulle märkas. Jag utgick ifrån, att enär lagen inte skulle träda i kraft förrän en tid gått efter riksdagens beslut och då riksdagen beslutat tillägg för mjölken från de reaktionsfria och de kliniskt undersökta besättningarna, att mjölk från sådana besättningar vid tiden för lagens ikraftträdande skulle bli mera allmänt tillgänglig och att denna mjölk framför låg- eller långtidspastöriserad komme att tillföras konsumtionen. Då man som förut nämnts velat ge extra pris för denna mjölk hade jag så mycket större anledning antaga, att den mjölken skulle bli den huvudsakliga för konsumtion. Av denna anledning var det lämpligt att märka den andra mjölken. Då enligt de undersökningar utskottet gjort och då läget, i den mån man kan överblicka det, är sådant, att den pastöriserade mjölken utgör den största procenten av den saluförda mjölken och det bör vara praktiska synpunkter som få vara avgörande, kan jag för min del biträda vad utskottet härutinnan föreslagit. Det är självklart, att när man skall genomföra åtgärder av detta slag, man skall göra det så, att de bereda minsta möjliga besvär. När jag skrev propositionen, sökte jag komma i kontakt med mejeriorganisationer, som sålde mjölk, och de upplysningar jag då fick ledde till att jag skrev på det sätt jag gjorde. När nu emellertid utskottet efter sina utredningar kommit till en annan uppfattning, skall jag inte invända något häremot. Vi få väl framdeles se, vilken av de båda ståndpunkterna som är den bästa. Följaktligen får man pröva och se, huruvida den anordning utskottet föreslagit kommer att anses mindre tyngande för mjölkdistributionen. I så fall är det riktigt, att man går den vägen. Jag har därför ingen erinran att göra i det fallet.

Herr **Andersson** i Grimbo: Herr talman! Det är alldeles tydligt, att vi alla äro besjälade av önskan att främja folkhälsan. I propositionen har man utmålat hur förskräcklig mjölken är och talat om, såsom herr Johansson i Uppmälby nämnde, att den kan ge anledning till de nio sjukdomar, som äro uppräknade. Frågan är då, om det verkligen förhåller sig så eller om det inte är på det sättet, att vi kanske fått alltför stor bacillskräck, när det gäller mjölk. Det skulle alltså enligt förslaget vidtagas en hel del åtgärder, och man frågar sig: Är detta nödvändigt eller icke? Jag vill visst inte bestrida allt detta om baciller i mjölken o. s. v. Gjorde jag det, bleve jag säkerligen här övertygad om att ha orätt. Men det kan finnas vissa andra synpunkter, som äro värda att beaktas, om man håller huvudet kallt och ser efter, hur det är i praktiken.

Nu skall mjölken pastöriseras, heter det. Denna pastörisering av mjölk har blivit alltmer vanlig under de sista trettio åren. Den genomfördes först därför att de stora mjölkhandlarna i städerna sålde många sorters mjölk. Då kände köparna kanske ej igen sin mjölk för varje gång. Så började då mjölkhandlarna att skrämma folk för bacillerna och för farlig mjölk. Den är dock icke farlig, ty det förhåller sig i själva verket så, att de, som lämna mjölk

Ang. vissa bestämmelser rörande till människoföda avsedd mjölk och grädde
m. m. (Forts.)

direkt till konsumenterna, äro angelägna att lämna så bra mjölk som möjligt, ty annars få de genast anmärkning. Men när det gällde mjölkhandlarna, blev mjölken halvkokt och ensartad och då kände kunderna igen den och klandrade icke densamma. Bakom kravet på pastörisering äro icke de hygieniska skälen de väsentliga, andra motiv ha framkommit. Jag vill inte säga, att det är regeringen som gjort det, men det är så, att mejeriföreningarna eller rättare sagt en del av dess medlemmar ha varit härsklystna och velat ha stor makt och få den s. k. hundra procentiga anslutningen. Det är därför som det talas om, hur riskabelt det är att förtära mjölk som icke är pastöriserad, och det är därför som de vilja ha fram en sådan här lag. Chefen för jordbruksdepartementet har i förevarande fall bara tagit hänsyn till stadsbefolkningen, inte alls till landsbygdens befolkning. Den har han givit en god dag. Men det smittämne, som kan finnas i mjölken, är väl lika farligt för den som för stadsbefolkningen. Jordbruksministern jämförde med köttbesiktningen och åberopade, att man i mindre samhällen begärt att få sådan införd. Men det ligger annorlunda till, ty där köttbesiktning införes, är det till fördel för lantbrukarna, som hemma kunna få sina varor besiktigade, och sedan kunna fritt sälja dessa åt andra håll. Så har det varit hittills, åtminstone i de allra flesta fallen. Men när det nu gäller, om man skall pastörisera mjölken för undvikande av tuberkelsmitta, är det ju så, att i de stora städerna är mjölken pastöriserad upp till 95 %, och om det då är en del besättningar, som i övrigt lämna mjölk till dessa samhällen, som stå under kontroll för tuberkulosens utrotande bland besättningarna, är lagen inte behöflig här, men den skulle vara detta på landsbygden. Varför skall landsbygdens folk lämnas utanför? För några år sedan — år 1932 — förekom det en motion till riksdagen från några lantmän — inte från andra kammaren utan från första kammaren — där man också var inne på samma sak och sökte skrämja folk för opastöriserad mjölk. Nu vill jag inte säga annat, än att dessa motionärer voro fullt ärliga i sitt uppsåt. Det var ingen strävan hos dem, att man skulle ansluta sig till mejeriföreningarna, utan förslaget var ärligt menat. De kände väl till mjölken från sina egna besättningar, kanske från grannarnas också, och visste, att det var så mycket kryp och otyg i mjölken, och att det var fara för stadsbefolkningen, om den finge densamma opastöriserad. Det kan vara roligt att förnimma, att det finnes sådana ädla medlemmar av riksdagen, som ha sådan omsorg om stadsbefolkningen, då stadsrepresentanterna glömma att här bevaka sina egna och sina samhällsmedlemmars intressen. Då är det ju bra, att landsbygdens representanter göra det. Men dessa hade gjort sig skyldiga till samma blunder, som enligt min mening jordbruksministern gjort sig skyldig till, nämligen att lämna landsortens befolkning helt och hållet utanför. Varför skall inte den få skydd, varför inte tänka på den? Nej, det gör man inte, med den får det gå hur som helst. Men då skulle det väl vara sämre ställt där i fråga om alla sjukdomar än i städerna. Men nu är det tvärtom så, att de som använda opastöriserad mjölk äro friskast. Skola vi lagstifta, skall det väl vara där lagen behöves och inte där den minst behöves. Nu får vi denna lag där, som sagt, nästan all mjölk är pastöriserad. Det talas om den där pytsäkningen. Jag vill säga, att den betyder så förfärligt litet nu, åtminstone i de större samhällena. Den förekommer så litet, att den inte har någon betydelse för vare sig prisbildningen eller något annat, men dess omintetgörande kan ändå medföra litet tråkigheter på en del håll för vissa personer. Och i den mån det därigenom blir någon inverkan, blir den sådan, att vi fjärma producenter och konsumenter från varandra. Vi bruka annars i tid och otid tala om de dyra livsförnödenheterna och klaga över att mellan-

Ang. vissa bestämmelser rörande till människoföda avsedd mjölk och grädde m. m. (Forts.)

händerna taga så mycket. Nu är det vi, som bidraga till att skjuta in mellan-händer mellan producenter och konsumenterna. De få inte lov att handla direkt med varandra, då de kunde göra det utan att störa någon annan. Leverantörerna ha nog intresse av att lämna riktig mjölk, och brista de därvidlag, få de nog snart besked om att varan inte vidare tages emot. Då kunna de icke längre lämna mjölken direkt till konsumenterna. Jag känner sådana fall från min trakt, där dålig mjölk går till mejerierna och blir pastöriserad. Då blir den som den skall vara för stadsborna, men annars går den inte an. Det säges, att om vi få denna lag blir det bra och all rättfärdighet blir uppfylld på alla håll. Men det är något som i alla fall förefaller mig konstigt. Så här på vårsidan se vi i annonser vädjas till lantbrukarna landet runt att taga till sig s. k. sommarbarn, som komma från städerna i början av sommaren och äro kvar 3 å 4 månader. Dessa komma ut bleka och tårda, men när de komma tillbaka, heter det alltid, att de äro tjocka, runda och frodiga och ha ökat i vikt. Det är då mjölken som får förtjänsten av att de ha blivit så fylliga och frodiga. Men nog är det ändå märkvärdigt. Dessa barn ha förut bara fått pastöriserad mjölk, men nu, när de komma ut på landsbygden, där de inte ens få se pastöriserad mjölk utan annan, som har så mycket kryp och farligheter i sig, då bli de friska och krya. Det är något konstigt. Om man nu som en vanlig människa betraktar detta och all den omsorg, varmed utredning i ärendet gjorts av jordbruksministern, tycker man, att lagen borde så kompletteras, att den hindrade bönderna från att taga hem sommarbarn hädanefter. Nog tycker jag, att det skulle vara en större försyndelse än andra s. k. försyndelser, som i lagen äro belagda med dagsböter, att taga barn från stadssamhällena, där de få pastöriserad mjölk, vilken är så hälsosam, ut till landet för att dricka sådan här opastöriserad mjölk. Det skulle väl förefalla som ett riktigt brott efter den anda, vari propositionen är skriven.

Jag vill emellertid för min del säga, att lagen är alldeles onödig och även har tillkommit något sent, ty nu äro åtgärder vidtagna så långt förhållandena medgiva för att få friska besättningar. Och det har kommit därhän, att tuberkulosen hos människor är i avtagande. Det tyder väl på, att om mjölken har sådan betydelse för detta förhållande, dess beskaffenhet också blivit bättre. När vi då gå in för att få allt friskare besättningar och när det blir pastörisering i samhällena, behöves inte lagen. Jag tycker också, att vi få tänka på landsbygdens befolkning och taga den med, om vi skola lagstifta, och inte undanskjuta den och låta den komma i sämre ställning. Åtminstone från den synpunkt sett, varifrån propositionen går ut, skulle denna befolkning komma i sämre ställning. Då blir det så, att landsortsborna skulle flytta in till städerna för att vinna hälsa och krafter. Landsbygden avfolkas nu, men inte beror det på sjukdomar, att människorna där flytta till städerna, där de få riktig mjölk. Om det är detta eller något annat som lockar, vet jag inte. När jordbruksministern ansett det nödigt dela upp stads- och landsbefolkningar, skulle jag förstått honom, om han föreslagit lagens tillämpning på landsbygden. Men nu förstår jag honom ej.

Herr talman! Jag anser lagen fullständigt obehörlig samt instämmer med herr Johansson i Uppmålby och yrkar sålunda bifall till den av honom och herr Granath avgivna reservationen, vari föreslås avslag på hela den kungl. propositionen.

Herr Carlström: Herr talman! Situationen är litet underlig ur den synpunkten, att talare från båda regeringspartierna varit uppe och till stor förnöjelse för kammaren, åtminstone vad det sista anförandet beträffar,

Ang. vissa bestämmelser rörande till människoföda avsedd mjölk och grädde
m. m. (Forts.)

yrkat avslag på Kungl. Maj:ts förslag. Jag tillät mig yrka bifall, inte bara till förslaget som sådant — jag resonerar här i princip — utan även till dess skilda paragrafer och då även till § 5. Men det är ganska otacksamt att stödja Kungl. Maj:t för den, som inte har djupare försänkningar på regeringshåll, ty enligt departementschefens deklaration nyss tyckes han vara beredd att gå över till utskottets linje och avstå från sitt förslag i fråga om § 5. Jag måste dock säga att jag kan inte tänka mig, att departementschefen skulle bli illa berörd, om kammaren följde *hans* förslag i detta fall, och jag kommer, herr talman, när vi hunnit till § 5, att begära votering på den punkten för att om möjligt få kammaren att bifalla detsamma.

Herr Gustafson i Vimmerby: Herr talman! Det förslag, som nu är föremål för kammarens prövning, har ju på sin tid utarbetats av 1933 års mjölk- och mejeritredning. I den utredningen deltog bl. a. som ledamot herr Andersson i Löbbo och han har nyss här i kammaren givit oss del av de synpunkter han anlagt på föreliggande fråga. Jag kan för min del helt instämma i allt vad han sagt. När jag det oaktat begärt ordet, beror det på, att jag anser, att jordbruksutskottets ärade ordförande har gjort vissa uttalanden, som inte kunna få stå alldeles oemotsagda. Jag är den förste att gärna vilja betyga, att jordbruksutskottets värderade ordförande i regel uppträder med mycket stor saklighet och mycket stor kunnsighet. Jag beklagar, att jag i det hänseendet inte kan ge honom samma höga betyg nu. När utskottets ordförande här bl. a. talar om, att de skäl, som departementschefen anfört till stöd för sitt förslag, inte skulle vara de verkliga skälen, och att bakom de angivna skälen skulle ligga andra skäl, då vill jag för det första bestrida, att detta skulle vara fallet och för det andra kan jag inte underlåta att här — liksom jag gjorde i jordbruksutskottet, när utskottets ordförande var inne på samma resonemang — säga: Vart skulle det föra hän, om vi i riksdagen mera allmänt skulle börja göra gällande, att de skäl, som en departementschef anfört till stöd för sina förslag, inte skulle vara de verkliga skälen, utan att bakom dem skulle ligga andra och måhända inte fullt lika bäriga eller sakliga skäl? Det är uppenbart, att man inte kan få göra sådant gällande.

Jag tror för min del, såsom här gjorts gällande både från herr Andersson i Löbbo och från departementschefens sida, att de verkliga skälen för detta förslag, äro de sanitära, de hygieniska. Men jag skall kunna på en punkt gå utskottets ordförande till mötes och säga, att det finnes verkligen därjämte ett annat skäl ehuru inte av den beskaffenhet, som herr Johansson i Uppmälby gjort gällande. Jag skall säga ett par ord om den saken. Jordbrukarna ha ju under senare år haft anledning att gång efter annan fråga sig, vad som i olika hänseenden borde åtgöras, för att de skulle kunna få litet mera betalt för jordbrukets produkter. Vi ha därvid måst säga oss, att som ett led i dessa strävanden bör också ingå, att man försöker i möjligaste mån få dessa varor och produkter sådana, att de i kvalitativt hänseende äro av mest högtstående slag. Varför vilja vi detta? Jo, helt enkelt av det skälet att i och med att vi kunna tillförsäkra konsumenterna de i olika hänseenden bästa produkterna, så inte bara fylla vi vad som kan vara ett konsumenternas intresse utan också ett jordbrukarnas eget intresse i det avseendet nämligen, att vi få i kvalitativt hänseende bättre produkter att bjuda konsumenterna på, vilket ovillkorligen kommer att öka konsumtionen. Detta måste först och sist bli ett jordbrukarnas intresse. Sedan jag sagt detta vill jag emellertid ånyo betona, att längre än så kan jag inte gå i medgivande till utskottsordföranden, när han vill göra gällande, att här-

Ang. vissa bestämmelser rörande till människoföda avsedd mjölk och grädde m. m. (Forts.)

vidlag skulle förefinnas andra skäl än de som tagit sig uttryck i det föreliggande förslaget och i utskottsbehandlingen av detsamma.

Jag har inte kunnat uraktlåta att säga detta i denna debatt. Jag tror, att även herr Andersson i Grimbo, som var inne på liknande tankegångar som utskottets ordförande, kan ha gott av att skriva sig till minnes vad jag här anfört.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Bara ett par ord. Den föregående ärade talaren klandrade mig nu liksom han gjorde i utskottet för att jag kunde misstänka, att det funnes några dolda skäl för detta förslag, än de som kommit till synes i den kungl. propositionen. Att jag hyser en sådan misstanke rör jag inte för, och den har ytterligare stärkts genom uttalanden i den tidning, som väl står även herr Gustafson i Vimmerby rätt nära, nämligen »Landsbygdens folk», vilken tydligt och klart sagt ifrån på denna punkt. Den har ytterligare stärkts genom de förebräelser, jag fått mottaga från kamrater inom bondeförbundet här i kammaren, vilka frågat mig, varför jag går emot pytsäkeriet. Jag har sagt, att det gör jag icke därför att jag inte kan det, då den saken inte är omnämnd i den kungl. propositionen.

Sedan vill jag säga ett par ord till statsrådet. Herr statsrådet tyckte, att det var ett mycket märkvärdigt uttalande av mig, när jag påpekade, att man kunde tillåta en person från ett samhälle att resa ut och köpa upp mjölk, men inte tillåta honom sälja samma mjölk, när han kommer hem. Jag vill i det avseendet fråga statsrådet, om denne person är mindre farlig, om han dricker upp mjölken själv ute på landet, eller om han gör det i samhället i fråga. Den kan vara smittad, och han får inte sälja den, men han och hans familj få förtära den och på så sätt smitta ner hela samhället. Han kan ju få difteri, och epidemien uppstå just på detta sätt. Jag tycker, att om man förbjuder säljare att införa mjölk till ett samhälle, där pastöriseringstväng finns, skall man också förbjuda samhällets invånare att ge sig ut på landsbygden och köpa och förtära mjölk, som inte är pastöriserad eller som är märkt på ett sätt som utvisar, att den kommer från en besättning, som inte är underkastad kontroll. Det vore bra om man åtminstone i Stockholmsrayonen kunde bli av med en del stockholmare, som köpa upp det ena bondstället efter det andra och som där dricka mjölk utan att vara skyddade på samma sätt, som när de dricka mjölk till lunchen här i Stockholm, en sak som de för övrigt sällan göra, ty här dricker man ju mest pilsner.

Vidare vill jag säga, att jag för min del anser, att denna mjölk till och med är farligare än rusdryckerna, ty det finns inte i den kungl. propositionen på något ställe angivet, att man får dessa i den kungl. propositionen omnämnda 9 svåra sjukdomar genom ett omåttligt förtärande av rusdrycker. Man behöver ju bara en enda gång dricka ett glas opastöriserad mjölk för att en fruktansvärd olycka skall inträffa. Skall man skydda städerna, skall man göra det effektivt genom att sätta böterna rätt höga. Det blir svårt med kontrollen, det erkänner jag, ty städernas invånare komma naturligtvis att dricka mjölk i smyg, när de komma ut på landsbygden. Men man kan ju pröva sig fram på den vägen. Jag har som sagt ingenting emot att pastörisering sker i mindre städer, men vi ha å andra sidan så många små mejerier, vilka redan ha pastöriseringsanläggningar, och det skulle åsamka dessa mindre mejerier stora kostnader att anskaffa moderna maskiner. Ytterligare en sak är, att det finns många samhällen, som inte ha något mejeri alls. Mjölkcentralen har gått in

Ang. vissa bestämmelser rörande till människoföda avsedd mjölk och grädde
m. m. (Forts.)

för att slopa en del mindre omoderna mejerier och att i stället bygga en del nya större och moderna. I min hembygd ha vi ända sedan 1885 haft sådant där mindre mejeri. Nu uppstår frågan om det skall läggas ner eller inte. Kommer det att läggas ned, får det samhälle, där jag bor, en mil till närmaste mejeri. Hur det hela skall ordnas ifall hälsovårdsnämnden och andra kommunala myndigheter säga ifrån, att det skall vara pastöriseringstvång, förstår jag inte, när nu detta mejeri kommer att försvinna.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få vidhålla mitt avslagsyrkande.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! Det är väl ändå på det sättet, herr Johansson i Uppmälby, att om det skulle inträffa att en köpare av mjölk från en stad skulle sälja mjölk och därigenom överföra smitta, så kan hälsovårdsnämnden även med nuvarande bestämmelser förbjuda hans besök och kontrollera att sådant inte upprepas. Hälsovårdsnämnden kan förbjuda större sammankomster, där fara föreligger för att smitta skall spridas. Under sådana förhållanden förmodar jag, att hälsovårdsnämnden även i ett fall som detta kan få sin uppmärksamhet riktad på saken.

Vad beträffar stockholmare och andra stadsbor, som komma ut på landet, så måtte det väl vara även för dem angeläget att se till, att de kreatursbesättningar, varifrån man köper sin mjölk, äro sådana som kunna leverera prima kvalitet.

Praktiskt taget hela den svenska mejerierorganisationen har ju ansett sig kunna vara med om detta förslag, detta särskilt med tanke på den övergångstid, som här är föreslagen. Jag vill i detta sammanhang också framhålla, att de ledande inom mejerierorganisationerna inte gärna kunna vara benägna att böja sig för en eller annan som inte vill vara med. Det förhåller sig så som herr Gustafson i Vimmerby sade, att om man kan förena två goda saker, så är det inte någonting ont i det. Det är ett allmänt jordbrukarintresse att försöka framställa så utmärkta och för konsumenterna så begärliga varor som möjligt.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på godkännande av förevarande paragraf, dels ock på bifall till den av herrar Johansson i Uppmälby och Granath avgivna, vid utskottets utlåtande i ärendet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Paulsen begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner 1 § i jordbruksutskottets förevarande förslag till förordning med vissa bestämmelser rörande till människoföda avsedd mjölk och grädde m. m., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herrar Johansson i Uppmälby och Granath avgivna, vid utskottets utlåtande i ärendet fogade reservationen.

Efter det kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren godkänt förevarande paragraf.

Ang. vissa bestämmelser rörande till människoföda avsedd mjölk och grädde m. m. (Forts.)
2—4 §§.

Godkändes.

5 § lydde:

(i Kungl. Maj:ts förslag.)

5 §.

Kärl, vari mjölk eller grädde som i 4 § avses transporteras eller utbjudes, skall vara tydligt märkt med namnet å den gård eller det mejeri, varifrån varan levererats, samt, då fråga är om pastöriserad mjölk eller grädde, därjämte med ordet »pastöriserad».

(i utskottets förslag.)

5 §.

Kärl, vari mjölk eller grädde som i 4 § avses transporteras eller utbjudes, skall vara tydligt märkt med namnet å den gård eller det mejeri, varifrån varan levererats, samt, då fråga är om opastöriserad mjölk eller grädde, därjämte med orden »ej pastöriserad».

Uti ovanberörda under 2) antecknade reservation hade reservanterna förklarat sig anse, att denna paragraf borde erhålla den lydelse, som föreslagits av Kungl. Maj:t.

Paragrafen föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **Carlström**: Herr talman! Jag vill med hänvisning till vad jag sagt tidigare i denna diskussion yrka bifall till den av herr Alfred Andersson m. fl. avgivna reservationen, vilken går ut på, att denna paragraf bör erhålla den lydelse, som föreslagits i den kungl. propositionen.

Herr **Andersson** i Löbbo: Herr talman! Med hänvisning till mitt föregående inlägg i debatten ber jag att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på godkännande av förevarande paragraf enligt utskottets förslag, dels ock på godkännande av paragrafen i dess av Kungl. Maj:t föreslagna lydelse; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Carlström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner 5 § i jordbruksutskottets förevarande förslag till förordning med vissa bestämmelser rörande till människoföda avsedd mjölk och grädde m. m., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt berörda paragraf i dess av Kungl. Maj:t föreslagna lydelse.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen.

Kammaren hade alltså godkänt utskottets förslag till lydelse av förevarande paragraf.

*Ang. vissa bestämmelser rörande till människoföda avsedd mjölk och grädde
m. m. (Forts.)*

Återstående delar av författningsförslaget.

Godkändes.

Utskottets hemställan.

Förklarades vara besvarad genom kammarens beslut i fråga om författningsförslaget.

§ 10.

Vidare föredrogos vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtande av visst område inom Ljungbyheds municipalsamhälle till föreningen Ljungbyheds församlingshem;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av två till övningsfältet vid Rosenholm hörande markområden; och

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av vissa markområden till Karlsborgs kommun i Skaraborgs län och Sorsele kommun i Västerbottens län.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11.

Härefter föredrogs, punktvis, jordbruksutskottets utlåtande, nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och lägenheter från sådana egendomar.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3, angående försäljning av viss del av den i Lunda socken av Stockholms län belägna kronoegendomen $\frac{1}{2}$ mtl Stora Söderby nr 3 litt. D.

Ang. försäljning av viss del av kronoegendomen $\frac{1}{2}$ mtl Stora Söderby i Lunda socken av Stockholms län.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr **Thorell**: Herr talman! Då jag har begärt ordet i denna punkt, som behandlar frågan om försäljning av kronoegendomen Stora Söderby i Lunda socken i Stockholms län, har jag inte gjort det för att på något sätt vända mig emot jordbruksutskottet, som säkerligen varit i god tro, då det föreslagit försäljningen i fråga i enlighet med den värdering, som verkstälts. Det värde man därvid kommit till anser jag fullständigt felaktigt, och därför skall jag be att få säga några ord om denna sak.

Försäljningsvärdet har föreslagits till 36,200 kronor. Till denna summa kommer emellertid en del av ett utdikningslån på 4,932 kronor med en annuitet av 295 kronor per år, som skall erläggas ända till 1952. Emellertid sägs här i propositionen, att egendomens åker praktiskt taget ingen nytta har av detta utdikningsföretag. Detta är också alldeles riktigt. Vidare upplyses det: »Kronans å egendomen befintliga byggnader äro till större delen i dåligt skick samt ligga spridda», en uppfattning som understrukits av uppskattningsnämnden, som föreslagit, att egendomen skulle försäljas med hänsyn tagen till »en oavvislig, synnerligen omfattande om- och nybyggnad». Egendomen omfattar 42 hektar åker, och det sägs i propositionen, att denna är av god beskaffenhet. Jag vill för min del påstå motsatsen. En stor del av

Ang. försäljning av viss del av kronoegendomen $\frac{1}{2}$ mtl Stora Söderby i Lunda socken av Stockholms län. (Forts.)

åkern är lätt dyjord eller oförmultnad torvjord och synnerligen frostländ. Det sägs emellertid på ett annat ställe i propositionen, att det är endast en mindre del av jorden, som är av denna beskaffenhet. Enligt min mening är det dock en mycket stor del. Vidare finns det cirka 100 tunnland ängs- och skogsmark, därav enligt uppgift i propositionen ungefär 16 tunnland impediment. Detta torde stämma någorlunda med verkliga förhållandet. Innan försäljningen av denna egendom äger rum, skola emellertid utstämplas 823 kubikmeter virke, vilken kvantitet undantages vid försäljningen. Jag har själv varit köpare av skog från denna gård, och jag vet, att det tidigare avverkats på denna lilla areal ganska mycket skog. Köparen av denna nära nog förfallna egendom skall sålunda få överta en skog, som är till den grad avverkad att där, såvitt jag förstår, obetydligt återstår att ta ut, om vanliga regler för god skogsvård skola tillämpas.

Någon invänder kanhända, att egendomen skall säljas på auktion, och att ingen tvingas att bjuda mer än han anser egendomen vara värd. Ja, detta är alldeles riktigt, när det gäller folk som bo runt omkring egendomen och som äro verkliga jordbrukare och förstå saken. Men det är klart att det kan komma spekulanter från annat håll eller att auktionen kan äga rum vintertiden till exempel som nu, då det ligger snö på fälten, och ingen kan se hurudan jorden är. Det kan också uppträda spekulanter, som inte äro inne i vad jordbruket i själva verket är värt. De ha all anledning att lita på den uppskattning, som härvidlag är gjord, och egendomen kan härigenom komma att säljas för ett pris, som jag för min del anser vara fullständigt galet med tanke på det verkliga värdet. Detta kommer att resultera i att köparen råkar i ekonomisk misär, ja, kanske rent av blir ruinerad. Vi ha under årens lopp offrat hundratals miljoner på att skapa egnahem och egna jordbruk åt en hel del av vårt lands inbyggare. Men när nu som i detta fall staten skall avhända sig en egendom, som den av ålder ägt, är det meningen att ta ut en så stor köpesumma av den stackars köparen, som överhuvud taget kan ifrågakomma, och så att det inte finns någon som helst möjlighet för honom att kunna klara sig. Jag anser, att det inte finns någon konsekvens i ett dylikt handlingssätt.

När jag läste om de andra egendomarna och deras värdering i propositionen undrade jag också, om även de värderingarna voro lika illa gjorda. Nu säger någon måhända, att jag överdriver, och kanske en och annan också tror, att jag inte känner till dessa förhållanden. Jag har emellertid talat med en granne, en skicklig jordbrukare och kommunalman, vilkens ägor gränsa intill denna egendom, och han förklarade: värderingsmännen måtte aldrig ha varit på den här gården. — Jag måste instämma med honom, då jag själv mycket väl känner till denna egendom. Det råkar nämligen vara så att jag är född och uppfödd på denna gård, och jag har också alltid med mycket stort intresse följt fädernegårdens öden och förhållanden.

När jag nu, herr talman, inte har något yrkande i denna sak beror detta naturligtvis därpå, att här inte finns någon motion. Jag observerade saken för sent, och då det inte heller finns någon reservation, är det följaktligen ingenting att göra åt saken. Jag har emellertid ansett det vara av värde att vad jag här anfört kommer till kammarens protokoll, ty jag håller före, att såväl köparen som jordbruksutskottet och vi alla här i riksdagen böra till grund för våra åtgärder och handlingar ha en rättvis och riktig värdering.

Herr **Gustafson** i Vimmerby: Herr talman! Det anförande, som herr **Thorell** här haft, ger mig egentligen inte anledning till annat uttalande än det att det hade varit önskvärt att herr **Thorell**, när han nu är så på det klara med det

*Ang. försäljning av viss del av kronoegendomen $\frac{1}{2}$ mtl Stora Söderby i
Lunda socken av Stockholms län. (Forts.)*

avita i denna värdering, hade kommit med en motion, som jordbruksutskottet kunnat ta ståndpunkt till i samband med behandlingen av propositionen i denna del. Nu är ju förhållandet det att vi i jordbruksutskottet, lika väl som naturligtvis också Kungl. Maj:t, sakna möjlighet att sakkunnigt bedöma huruvida en värdering i alla hänseenden är fullt riktig. Härför erfordras bl. a. att utskottet hade tillfälle på ort och ställe taga del av jordförhållandena och vad som i övrigt kan inverka på värdet. Om jag å ena sidan medger detta, vill jag emellertid å andra sidan även framhålla, att jag tycker det är väl kraftigt, när herr Thorell här så starkt gör gällande, att man härvidlag kommit fram till en för hög värdering, vilken inte alls skulle motsvaras av det verkliga värde denna egendom skulle ha. Nog får man förutsätta, att de värderingsmän, vilka jämte domänintendenten ha att värdera dessa egendomar, i allmänhet ha en ganska god erfarenhet, som kan vara vägledande för dem, när det gäller att värdesätta de kronoegendomar som skola säljas. Jag kan därför icke utan vidare tro, att saluvärdet i detta fall skulle ligga så väsentligt mycket lägre än det pris, som domänintendenten och uppskattningsnämnden kommit fram till.

Herr Thorell hyste en sådan stor oro för den kommande köparen, bland annat med hänsyn till att skogen var borta. Det kan visserligen vara mycket beklagligt, att man avverkat skogen, så att det kanske icke finns så mycket stödskog kvar för den nye ägaren, men man måste observera, att det här icke är fråga om hembuds rätt för den hittillsvarande innehavaren av arrendet, som kanske därest så varit fallet skulle känna sig förpliktigad att inköpa egendomen, även om priset skulle vara något för högt. Meningen är ju, att egendomen skall utbjudas på offentlig auktion, och det får då ankomma på varje spekulant att själv bedöma, huruvida det pris, som han bjuder, är skäligt eller icke skäligt. Skulle det mot förmodan vara så, att hugade spekulanter komma till den uppfattningen, att det salupris, som är åsatt egendomen, icke är skäligt, avstå de naturligtvis från att bjuda ett sådant pris. I så fall händer ingenting annat än att när egendomen varit i angiven ordning utbjuden utan att kunna säljas till det pris, som domänintendenten och uppskattningsnämnden ha kommit till, så får man taga under övervägande att ånyo utbjuda den och då godtaga det pris, som en förständig köpare förklarar sig villig att betala.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr *Osberg* instämde häruti.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! Är den kritik riktig, som herr Thorell har framställt, drabbar denna ju mycket hårt domänintendenten och uppskattningsnämnden. För egen del har jag naturligtvis icke haft något annat att följa än de tillgängliga handlingarna om den gjorda förrättningen och den prövning, som blivit gjord av vederbörande tjänstemän i domänstyrelsen.

Jag skulle härtill vilja lägga, att det här ju icke är fråga om att en hembudsberättigad arrendator skall köpa egendomen, och följaktligen utgår jag ifrån, att envar, som vill uppträda som spekulant på fastigheten, kommer att bjuda den summa, som han anser sig vilja betala, och icke mera. Om han icke själv förstår sig på saken, förutsätter jag, att han tar goda rådgivare till hjälp. Vill man ej bjuda det åsatta värdet, blir det icke första gången, som det hänt, att en kronoegendom skolat säljas till ett i proposition och i jord-

Ang. försäljning av viss del av kronoegendomen $\frac{1}{2}$ ml Stora Söderby i Lunda socken av Stockholms län. (Forts.)

bruksutskottets utlåtande angivet pris, men denna köpesumma icke kunnat uppbringas på auktionen. När så hänt, har man fått ordna saken på annat sätt, eller också har man fått komma in med en ny framställning till riksdagen. Såsom framgår av propositionen var det meningen, att fastigheten skulle säljas för tillträde den 14 mars i år, men det kan nu icke ske, och tillträdesdagen har därför satts till den 14 mars 1938. Följaktligen få ju domänstyrelsen och Kungl. Maj:t tillfälle att pröva ärendet ånyo, och man kan, om så skulle erfordras, komma in till riksdagen med en ny framställning i saken.

Jag skulle vilja tillägga, att det varit mig angeläget under den tid, som jag haft med dessa saker att göra, att försöka åstadkomma en sådan ordning vid försäljning av kronans egendomar, att vederbörande köpare skall få tillräckligt med skog till fastigheten. Jag har nämligen den uppfattningen, att jordbruksfastigheter i mellersta och norra Sverige måste ha tillräckligt med skog, därför att tiden för det vanliga jordbruksarbetet i dessa delar av landet är så kort, att om det är en större egendom och man skall ha lejd arbetskraft, behöver man ha arbetsmöjligheter även under den tid, då det verkliga jordbruksarbetet icke kan utföras. Samma blir förhållandet, ifall det gäller en mindre fastighet, där familjen själv kan utföra arbetet, eftersom det icke kan vara lämpligt, att man skall gå arbetslös under den långa del av året, som vintern utgör i dessa delar av landet. Av denna anledning har jag förmenat, att det är nödvändigt att försöka tilldela egendomarna så stora skogsområden som möjligt, och det har till och med hänt, att vi fått taga från kronoparkerna för att tillgodose detta önskemål. Jag förmodar, att därest riksdagen kommer att godkänna det föreliggande lagförslaget om jorddelning, komma dessa synpunkter i framtiden att kunna bli bättre tillgodosedda än de hittills blivit.

Jag har endast velat meddela detta för att visa, att Kungl. Maj:t funnit det vara angeläget att se till att dessa försäljningar skola kunna ske på bästa möjliga sätt. Då det gäller hembudsberättigade köpare följer Kungl. Maj:t för övrigt den principen, att man icke med hänsyn till de tillfälliga konjunkturerna skall från statens sida hjälpa till att driva upp jordpriserna på ett oskäligt sätt. Jag skulle för min del vara mycket glad, om de, som i spekulativt syfte köpa upp egendomar för att sedan sälja dem till andra, ville följa detta exempel.

Herr Thorell: Herr talman! Av mitt första anförande framgick klart och tydligt, att jag icke riktade någon som helst kritik vare sig mot jordbruksutskottet eller mot Kungl. Maj:t och departementschefen. Det är ju alldeles riktigt, som herr statsrådet framhöll, att det icke här är möjligt att närmare bedöma saken, eftersom man icke känner till förhållandena.

Gentemot utskottets talesman skulle jag emellertid vilja framhålla, att enligt lämnad uppgift, som jag för övrigt har kontrollerat, utgjorde arrendet på denna gård ända till den 14 mars 1936 endast 1,060 kronor. Därvid har den person, som senast innehafvt arrendet, icke haft annat än underhållsskyldighet. Han har säkerligen icke haft någon nybyggnadsskyldighet, ty i så fall skulle detta varit genomfört. Jag känner denne arrendator mycket väl. Han har suttit på gården i många år.

När herr Gustafson i Vimmerby invänder, att uppskattningsmännen böra förutsättas ha en god uppfattning om vad egendomen kan vara värd, så ber jag få meddela, att taxeringsnämnden på orten — och det är en socken, som har höga skatter och där gårdarna i allmänhet äro högt taxerade — icke har

*Ang. försäljning av viss del av kronoegendomen $\frac{1}{2}$ mtl Stora Söderby i
Lunda socken av Stockholms län. (Forts.)*

upptaxerat gården till högre värde än 35,200 kronor. I detta värde ingår emellertid skog för över 4,000 kronor, som skulle säljas genom jägmästarens försorg, och dessutom ett skogsskifte, vilket har den bästa skogen, på något över 20 tunnland. Även dessa 20 tunnland skog skola dragas ifrån liksom de 823 kubikmeter virke, som skola säljas, och ändå har man kommit till ett högre saluvärde än vad gården nu är taxerad till.

Jag lämnade redan i mitt förra anförande svar på herr Gustafsons anmärkning, att jag borde ha väckt en motion i frågan. Jag medgav, att jag hade försummat mig eller rättare sagt kommit att observera saken först när motionstiden var ute. Jag skulle emellertid vilja be dem, som möjligtvis vilja tro, att min skildring icke varit riktig, att vara vänliga och taga reda på vad orsaksbefolkningen, kunniga och duktiga jordbrukare, ha för uppfattning. Om de av kammarens ledamöter som förstå sig på jordbruk, själva skulle vilja se på gården, skulle de utan vidare medge riktigheten av den uppfattning, som jag här har gjort mig till tolk för.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! Jag tycker för min del, att den siste ärade talaren skulle ha varit angelägen om att lämna några siffror som angävo rätta värdet. Hade det varit en hembudsberättigad arrendator, som skulle köpa egendomen, skulle jag förstått honom bättre. Då hade saken varit ömtåligare, men även när så icke är fallet, skulle det väl ha varit angeläget att komma med några siffror, som visat, att uppgifterna i propositionen icke äro riktiga. Det står här, att sedan skogen blivit avverkad och såld, återstår ett värde på de ungefär 25 hektar, som höra till fastigheten, av 17,700 kronor. Tyvärr, skulle jag vilja säga, är det nog på det sättet, att det i den privata företagsamheten i dessa bygder icke är många som lämna kvar ett så högt skogsvärde på en fastighet med samma areal som denna, när de köpa in en fastighet på spekulation för att sedan sälja den till någon annan. I sådana fall är det verkligen synd om den, som lockas att köpa fastigheten.

Herr **Gustafson** i Vimmerby: Herr talman! Blott ett par ord med anledning av herr Thorells sista anförande. Herr Thorell nämnde, att taxeringsvärdet, som är cirka 35,000 kronor, understeg det värde, som domänintenden-ten och uppskattningsnämnden kommit till. Såvitt jag kan finna, är detta fallet endast i ytterst ringa mån. Det är i själva verket icke mer än att man mycket väl kan tänka sig, att det beror därpå, att taxeringsvärdet, såsom oftast annars är fallet, har hållits något i underkant.

Vad sedan beträffar den av herr Thorell gjorda anmärkningen, att arrendet icke utgått med mer än 1,060 kronor per år, så säger det i själva verket ingenting. Vi skola nämligen bemärka, att arrendet utgår för inägojorden, medan köpeskillingen däremot utgör betalning icke endast för inägojorden utan jämväl för avrösningsjorden, skogsmarken och den därpå växande skogen etc.

Jag har velat säga detta utan att på något sätt taga någon slutgiltig ståndpunkt till frågan, huruvida värdet i detta fall är riktigt avvägt eller icke. Vad jag emellertid anser mig kunna konstatera är, att vi komma nog icke att få uppleva, att herr Thorell köper denna gård till ett pris, som uppgår till det åsatta värdet.

Herr **Thorell**: Herr talman! Det sista yttrandet av herr Gustafson i Vimmerby berodde tydligen på ett missförstånd. Såvitt jag fattade honom rätt, påstod han, att jag skulle ha sagt, att taxeringsvärdet med 35,000 kronor

Ang. försäljning av viss del av kronoegendomen $\frac{1}{2}$ mtl Stora Söderby i Lunda socken av Stockholms län. (Forts.)
 överstigit det åsatta saluvärdet. Var det icke så? — Herr Gustafson i Vimmerby sade nej. — Då är det jag som fattat fel, och jag erkänner detta. I alla fall nämnde herr statsrådet, att skogsmarken och skogen som blir kvar är värderad till 17,700 kronor. Jag gav mig icke in på den saken, men det kan vara möjligt, att det enligt teoretiska beräkningar kan komma fram ett sådant värde någon gång i framtiden. För närvarande har emellertid icke en blivande köpare tillnärmelsevis någon nytta av ett uppskattningsvärde som detta. Skogen har nämligen blivit så pass hårt avverkad, att, såvitt jag förstår med den kännedom, jag har om förhållandena, det icke kan lyckas för en köpare att under sin livstid, om han dessutom skall bygga om gården, få något över till avsalu. Det har också erkänts, att gården behövde byggas om helt och hållet, vilket även värderingsmännen konstaterat.

Jag skall emellertid, herr talman, icke bråka vidare om denna sak. Jag har ansett det önskvärt, att detta kommit fram, men för mig har det icke varit någon prestigefråga. Är det någon, som vill ha ett annat värde, så gärna för mig. Jag känner emellertid till saken så pass väl, att jag ansett mig icke kunna låta någonting sådant som detta passera utan anmärkning.

Gentemot herr Gustafson i Vimmerby får jag också påpeka, att det är kanske samma värderingsman, domänintendenten, som varit med om att bestämma arrendet till 1,060 kronor och som sedan varit med om att åsätta detta höga saluvärde på gården. Således bör han ha haft en liten smula begrepp om detta. Jag vågar vidare påstå, att för en blivande köpare är det åtminstone i mycket liten grad möjligt att taga ut något ur skogen under sin livstid till avsalu, och när han således fortfarande har att lita blott till gården, precis såsom arrendatorn hade det, då tror jag — och jag icke blott tror utan jag är övertygad därom — att jag har rätt.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 4—20.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

§ 12.

Till avgörande företogs statsutskottets utlåtande, nr 8, angående regleringen för budgetåret 1937/1938 av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

På förslag av herr förste vice talmannen beslöt kammaren, att förevarande utlåtande skulle föredragas punktvis samt att vid föredragningen av de särskilda punkterna endast rubrikerna skulle uppläsas.

Punkterna 1—11.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. stifts-
och lands-
bibliotek:
avlöningar.*

Punkten 12, angående stifts- och landsbibliotek: avlöningar, föredrogs; och anförde därvid

Herr **Sundström** i Skövde: Herr talman! Det är med anledning av ett anslag till stifts- och landsbiblioteket i Skara, som jag skulle vilja säga några ord. Efter vad man kan döma av de uttalanden, som utskottet här gjort, har det

Ang. stifts- och landsbibliotek: avlöningar. (Forts.)

varit i valet och kvalet. Det har här gällt att avgöra vilka synpunkter som skulle väga tyngst, huruvida man å ena sidan skulle gå in för ett stifts- och landsbibliotek, som avsåge att bevara de säkerligen mycket rikhaltiga bokskatter, som finnas i Skarabiblioteket, eller, å andra sidan, godkänna Skövde stadsbibliotek såsom bättre ägnat att på ett mera effektivt sätt tillgodose ett centralbiblioteks funktioner att vara en hjälp vid det frivilliga studiearbetet och en påbyggnad på de olika folkbibliotek, varifrån en bokförmedling kostnadsfritt skulle äga rum. Utskottet har vägt dessa båda synpunkter mot varandra eller kanske, rättare sagt, sökt kombinera dessa båda synpunkter genom det nu föreliggande förslaget. Utskottet säger nämligen, att om utskottet skulle ha givit förord åt Skövdebiblioteket, skulle därigenom vunnits allenast ett stöd för centralbibliotekstanken. Genom att gå på den linje, som utskottet här gått, anser utskottet, att man vunnit två syften, dels att bevara Skarabiblioteket såsom forskningsbibliotek och dels att med tiden åtminstone kunna åstadkomma även ett bibliotek, som kunde fylla ett centralbiblioteks uppgifter. Det är naturligtvis mycket vackert tänkt, men i sådana fall blir det tyvärr ofta så, att en dylik kombination leder till att båda sakerna bli mer eller mindre otillfredsställande fullföljda. Det kan nämligen hända, att forskningsbiblioteket, om det skall bli bra, tar så mycket av de anslag, som finnas tillgängliga, att centralbibliotekets uppgifter bli ställda i andra rummet. Läger man tyngdpunkten mera på centralbiblioteket, blir det forskningsbibliotek, som skall upprättas, styvmoderligt behandlat.

Det hade därför naturligtvis varit önskvärt, om författningen här givit en möjlighet till att åstadkomma ett »både och», d. v. s. att det funnits någon form för att bevara bokskatterna vid Skarabiblioteket men samtidigt också ge Skaraborgs län det centralbibliotek, som det sannerligen mycket väl behöver. Nu fruktar jag, att det kommer att dröja mycket lång tid, innan centralbibliotekstanken kan komma att bli förverkligad. Utan att på något sätt vilja underskatta den offervillighet, som finns i Skara, är det ändå mycket osannolikt, att man här skulle, åtminstone under de närmaste tio å femton åren, kunna skaffa ihop så mycket medel, som man behöver för att dels sätta forskningsbiblioteket i ett gott skick och få det vederbörligen kompletterat och dels skapa ett alldeles nytt bokbestånd, som lämpar sig för ett centralbibliotek.

Jag förstår och uppskattar, å ena sidan, utskottets synpunkter, men jag måste, å andra sidan, å länets vägnar — jag vågar säga å länets folkbildningsintresserades vägnar — beklaga, att någon bättre form härvidlag icke funnits. Det är nu blott att hoppas, att det skall bli möjligt att förverkliga statsutskottets tanke och därigenom få både det ena och det andra.

Nu är ju icke departementschefen här, men det brukas ju i sådana fall, då man icke kan framställa något yrkande, göras en vädjan till departementschefen att vidtaga lämpliga åtgärder, i detta fall således för en ändring i författningen. Jag tror, att en sådan vädjan icke kan ha någon vidare effekt, men icke desto mindre skall jag uttala det önskemålet, att biblioteks författningen på denna punkt ändå måtte upptagas till förnyad granskning. Det är dock orimligt att ha en sådan bestämmelse som att i de län, där ett landsbibliotek också finns, ett centralbibliotek ovillkorligen skulle vara uteslutet. Det ges nämligen obestridligen fall — och detta är ett ypperligt exempel på ett sådant fall — då både ett landsbibliotek och ett centralbibliotek äro berättigade — och detta så mycket mera, som ett landsbibliotek, ett forskningsbibliotek, ovillkorligen måste anses representera ett riksställe, eftersom detta bibliotek skall tjäna forskningen över hela landet, under det att ett centralbibliotek speciellt är en länets institution. Skulle en ändring och en uppmjukning av författningen

Ang. stifts- och landsbibliotek: avlöningar. (Forts.)
kunna vidtagas, som gäve rum för dessa båda former av bibliotek, skulle detta mitt anförande icke ha varit alldeles förgäves. Såsom saken ligger till, ber jag emellertid att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 13—33.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 34.

Lades till handlingarna.

Punkterna 35—62.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 63 och 64.

Lades till handlingarna.

Punkterna 65—89.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 90 och 91.

Lades till handlingarna.

Punkterna 92—104.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 105.

Lades till handlingarna.

Punkterna 106—115.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 116.

Lades till handlingarna.

Punkterna 117 och 118.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 119.

Lades till handlingarna.

Punkten 120.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 121.

Lades till handlingarna.

Punkterna 122—126.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 127, angående fortbildningskurser för lärare vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 126 av åttonde huvudtiteln föreslagit riksdagen att till fortbildningskurser för lärare vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 7,000 kronor.

Ang. fortbildningskurser för lärare vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft en inom andra kammaren av fröken *Kerstin Hesselgren m. fl.* väckt motion (II: 230), vari hemställts, att antalet kurser finge ökas till 5 i stället för av Kungl. Maj:t föreslagna 2 samt att anslaget med anledning härav måtte ökas från 7,000 kronor till 18,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å fröken Hesselgrens m. fl. ovannämnda motion (II: 230), i vad den skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, till fortbildningskurser för lärare vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 7,000 kronor.

Vid denna punkt hade reservation anmälts av herrarna *Oscar Olsson* och *Pauli*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och fröken Hesselgrens m. fl. ovannämnda motion (II: 230), till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 10,500 kronor.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Fröken **Hesselgren**: Herr talman! På denna punkt finns en motion, under tecknad av samtliga i riksdagen då varande kvinnliga ledamöter. Det är ingen tillfällighet, att de kvinnliga ledamöterna undertecknat en motion av denna karaktär. Det gäller frågan om utbildning i sexualundervisning, och det är en fråga, som de kvinnliga riksdagsmännen under många år ha kämpat för. Till en början skedde det med mycket liten förståelse från riksdagens sida, men så småningom har man kommit fram till att man börjat inse vad denna undervisning har för betydelse. Vi ha alltså från kvinnohåll, dels från riksdagsledamöter och dels från organisationer, krävt, att man skulle ge vår ungdom en vederhäftig och på etiska grunder fotad undervisning i sexuella frågor. Vi ha gjort detta, därför att vi i hög grad behjarta de svårigheter, som möta ungdomen, när den skall gå ut i livet. Vi ha, såsom jag nyss sagt, till en början fått ganska liten förståelse för detta, men efter en skrivelse år 1934 från tre stora kvinnliga organisationer föll frågan så till vida framåt, att medicinalstyrelsen och skolöverstyrelsen gemensamt utarbetade ett betänkande. Dessa båda ämbetsverk gå i detta betänkande in för att det är av den allra största betydelse för ungdomens fostran, att den beredes en sådan undervisning. Detta har sedermera med mycken styrka understrukits av befolkningskommissionen i dess olika betänkanden, särskilt i det senast utkomna. Jag tror således, att man kan säga, att den allmänna opinionen nu är ganska enig därom, att ungdomen bör ledas och fostras på detta område. Men skall den få den vederhäftiga och på etiska grunder byggda ledning, som är avsikten med denna fostran, måste också lärarkåren vara för saken lämpad och utbildad.

Detta önskemål har också behjartats från skolöverstyrelsens sida. Skolöverstyrelsen anordnade under föregående sommar två dylika kurser för lärare, vilka kurser kunde mottaga ett 80-tal elever. Det visade sig, att lärarna själva hade så stark känsla för behovet av upplysning och hjälp i det arbete, som låg framför dem, att icke mindre än 412 lärare och lärarinnor sökte till dessa

Ang. fortbildningskurser för lärare vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter. (Forts.)

kurser, ehuru endast 80 kunde intagas. Kungl. Maj:t har i årets proposition på skolöverstyrelsens uppmaning, på denna punkt föreslagit beviljande av medel till fortsättande av denna verksamhet. Skolöverstyrelsen har för sin del understrukit, att intresset varit så stort, att en utökning av utbildningsmöjligheterna vore befogad på detta område, och har för nästa år föreslagit bibehållande av de två hittillsvarande kurserna, men med plats för 50 elever i varje kurs mot 40 föregående år.

Vi motionärer äro glada och tacksamma, att denna påbörjade gärning på detta sätt kommer att fortsättas. Vi ha emellertid ansett, att det hela skulle behöva gå i litet snabbare takt. Att skolöverstyrelsen icke nu har velat utöka denna undervisning beror förmodligen på det faktum, att den anser medel behövas till ett flertal andra olika fortbildningskurser och av denna anledning icke ansett sig kunna begära mera än föregående år, när den icke fått bifall till några av de övriga hemställandena om dylika fortbildningskurser.

Sedan skolöverstyrelsen överlämnat sitt förslag till Kungl. Maj:t har emellertid befolkningskommissionens senaste betänkande, som rör sexualhygien, offentliggjorts. Jag vill fästa uppmärksamheten på att detta betänkande har utarbetats av personer i framskjuten ställning ur alla möjliga olika läger, såsom kyrkligt intresserade, läkare och andra socialt framstående och intresserade personer. De ha i sitt enhälliga betänkande synnerligen starkt understrukit behovet av sexualundervisning i skolorna. Det är med tanke på detta, som de kvinnliga motionärerna ansett sig böra påyrka en något snabbare takt i den utbildning, som lärarkåren på detta område behöver. Vi måste komma ihåg, att om det skall bli någon nytta med denna undervisning, som inom den närmaste tiden skall utsträckas till den ena skolan efter den andra, är det nödvändigt, att vi använda den mellanliggande tiden till att ge lärarkåren den hjälp och det stöd, som den kan behöva, när den sedan i sin tur skall söka fostra och vägleda eleverna på ett så ömtåligt område som det här gäller.

Statsutskottet har emellertid avstyrkt vår motion och påpekar, att skolöverstyrelsen inte vill ha flera kurser och att den är den myndighet, som i första hand bör kunna avgöra, hur stort behovet av denna kursverksamhet är. Jag vidhåller emellertid, trots detta, att det är en riktig ståndpunkt, att vi böra använda tiden och se till att det hela går i litet snabbare takt. Jag förstår, att det är fullkomligt hopplöst att nu stå fast vid yrkandet i motionen, där vi begära fem kurser för nästa år. Det finns emellertid vid denna punkt en reservation, i vilken föreslås ytterligare en kurs för nästkommande år. Den utgift, som man därmed skulle belasta staten med, är ganska ringa. Kungl. Maj:t har föreslagit 7,000 kronor. I reservationen föreslås en ökning med 3,500 kronor, utgörande kostnaderna för ytterligare en kurs, alltså sammanlagt 10,500 kronor. Man skulle kanske vilja göra gällande, att det icke betyder så mycket, om det blir två eller tre kurser. För min del hade jag ju ofantligt mycket hellre önskat, att det blivit fem kurser, men då man har att välja mellan ingen utökning alls eller en liten utökning, måste man ju stanna för det senare. Komma tre kurser till stånd, blir det ju i alla fall ytterligare 50 lärare, som få möjlighet till denna utbildning, som — det är jag övertygad om — i framtiden kommer att vara dem till stor hjälp.

Vi skola icke utgå ifrån att dessa kurser ständigt skola fortgå. Det är endast fråga om en övergångsperiod. I den nya seminarieordningen har nämligen undervisningen i sexualkunskap för de blivande lärarna ordnats på ett helt annat sätt. Det är sålunda endast den lärarkår, som nu är ute i sin gärning, som vi motionärer plädera för och som vi på detta sätt vilja bereda den hjälp, som under nuvarande omständigheter är möjlig att giva.

Ang. fortbildningskurser för lärare vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter. (Forts.)

Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till den reservation, som är fogad till punkten. Jag gör det i förhoppning, att riksdagen skall bistå lärarna i deras ansvarsfyllda värv och visa sitt intresse för denna fråga genom att bevilja den lilla ökning av anslaget, som är ifrågasatt i reservationen, så att man kan säga, att saken är på frammarsch. Jag är övertygad om, att denna kursverksamhet så småningom kommer att utökas. Vi kunna emellertid möjliggöra för de många sökande, som förra året blevo avvisade, att nu komma med i dessa kurser och redan i år få utbildning i detta ämne. Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är fogad till punkten 127.

Med fröken Hesselgren förenade sig fru *Östlund*, fru *Gustafson*, fröken *Hennings*, fröken *Andersson*, fru *Johansson*, fru *Björck* och fru *Nordgren*.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Ingen bestrider betydelsen av den kursverksamhet, som det här är fråga om. Men den omständigheten, att det är många, som ha anmält sig till de föregående kurserna, är i och för sig inget bevis för det antagandet, att dessa kurser nu skulle behöva utökas. Det torde nämligen förhålla sig så, att då det gäller att vid dessa kurser utbilda pedagoger på detta speciella område, måste ett mycket strängt urval ske bland dem som anmäla sig. Det fordras nämligen alldeles speciella förutsättningar för att kunna, som fröken Hesselgren sade, på ett vederhäftigt sätt bedriva undervisning i detta ämne.

Jag vill vidare fästa uppmärksamheten på att departementschefen i sitt förslag har utvidgat ramen för kurserna utöver den som var gällande under fjolåret. Skall en ökning av detta anslag ske — och det kan hända att det så småningom kommer att ske — så är det angelägnaste just nu, att man försöker att få anslag till kurser för fortbildning av lärare i andra ämnen, vilket också skolöverstyrelsen framhållit. Jag nöjer mig med att anföra detta och yrkar bifall till utskottets förslag.

Fröken **Hesselgren**: Herr talman! Jag kan mycket väl förstå den inställning, som den föregående ärade talaren hade till denna kursverksamhet. Jag vill emellertid ännu en gång fästa uppmärksamheten på att vi under de senaste åren tillsatt en mängd kommissioner för att undersöka förhållanden, som äro olyckliga för vårt samhälle. Det gäller den oerhörda mängden av fosterfördrivningar och den ökade omfattningen av de veneriska sjukdomarna, det gäller verkliga svårigheter för vårt samhälle. Då de kommissioner, som ha blivit tillsatta för att undersöka dessa förhållanden, i sina betänkanden sammanfatta vad de anse närmast böra göras, säga de: uppfostra ungdomen! För att på bästa sätt kunna sörja för ungdomens uppfostran böra vi i första hand bereda lärarna tillgång till lämplig utbildning. Vi, som stödja reservanterna, begära ytterligare 3,500 kronor. Med detta belopp skulle ytterligare 50 lärare få möjlighet att göra sig mera skickade för den ömtåliga och viktiga undervisning, som de på detta område ha att ombesörja.

Herr **Kilbom**: Jag skall icke blanda mig i denna debatt utan har endast velat framhålla, hur oerhört motiverat det krav är, som framförts i reservationen, och jag ber att utan tvekan få yrka bifall till densamma. Jag tror att kammarens ledamöter vid närmare eftertanke mycket snart skola komma till den uppfattningen, att man börjar i galen ända med detta problem som med så många andra, då man ingriper för att råda bot på följderna av ett olyckligt tillstånd i stället för att vidtaga åtgärder för att förebygga missförhål-

Ang. fortbildningskurser för lärare vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter. (Forts.)

landena på området. Jag tycker, att det belopp, som reservanterna begära utöver utskottets förslag är så obetydligt, att kamrarna i sakens intresse borde kunna bifalla reservationen. Jag vill till och med gå så långt, att jag skulle vilja vädja till statsutskottet att denna gång liksom vid ett par tidigare tillfällen inför kammaren betyga, att de anse detta anslag fullkomligt motiverat och inte bara rent mekaniskt gå på en linje, som de av formella skäl anse sig bundna att följa.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen och vädjar till kammarens ledamöter att ge sin röst för densamma. Om vi överhuvud taget mena något med vårt tal om att vi skola ingripa mot rådande missförhållanden, böra vi göra det som förnuftiga människor och söka förebygga de missförhållanden, som nu råda på detta område.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av fröken Hesselgren, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 127 av utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid berörda punkt fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkten 128.

Lades till handlingarna.

Punkten 129.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 130.

Lades till handlingarna.

Punkterna 131—137.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 138.

Lades till handlingarna.

Punkterna 139 och 140.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 141.

Lades till handlingarna.

Punkten 142.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 143.

Lades till handlingarna.

Punkten 144.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 145.

Lades till handlingarna.

Punkterna 146—149.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 150.

Lades till handlingarna.

Punkterna 151—153.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 154.

Lades till handlingarna.

Punkterna 155—159.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 160.

Lades till handlingarna.

Punkten 161.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 162.

Lades till handlingarna.

Punkten 163.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 164.

Lades till handlingarna.

Punkten 165.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 166.

Lades till handlingarna.

Punkterna 167—172.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 173.

Lades till handlingarna.

Punkterna 174—177.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 178.

Lades till handlingarna.

Punkterna 179—182.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. understöd åt verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom.

Punkten 183, angående kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning. Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: understöd åt verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom.

Under punkten 185 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, bland annat, till kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: understöd åt verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom anvisa ett förslagsanslag av 700,000 kronor.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förenämnda förslag.

I en vid punkten fogad reservation hade emellertid herrar *Svensson* i Grönvik och *Andersson* i Södergård förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte till kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: understöd åt verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 500,000 kronor.

Sedan punkten föredragits anförde:

Herr *Svensson*: Jag har jämte herr *Andersson* i Södergård vid denna punkt avgivit en reservation, i vilken föreslås en viss sänkning av det av Kungl. Maj:t föreslagna understödet till verkstadsskolor för arbetslös ungdom. Detta innebär icke på något sätt, att jag underkänner betydelsen av denna yrkesutbildning. Vi ha tvärtom varit med om att öka anslaget till undervisningsmateriel för kommunala yrkesskolor med 60,000 kr. och därmed erkänt betydelsen av denna undervisning. Vi ha emellertid nu icke kunnat följa Kungl. Maj:t och utskottet på denna punkt. När man studerar den utredning, som skolöverstyrelsen och statskontoret ha verkställt angående de nya verkstadsskolorna, finner man i allmänhet en mycket stor möjlighet i anslagsberäkningarna. Man är mycket tveksam, hurvida det är möjligt att skapa så många *nya* yrkesskolor under detta budgetår, att det ifrågasatta beloppet kan komma till användning.

I detta sammanhang vill jag även beröra en annan synpunkt. Vi ha ju redan förut för kort tid sedan inrättat yrkesskolor för arbetslös ungdom. Om jag icke alldeles felbedömer läget, ha dessa placerats just i de trakter, där ungdomsarbetslösheten är störst. Jag undrar, om man med lika stort fog kan göra gällande, att de föreslagna *nya* yrkesskolorna kunna draga till sig lika

Ang. understöd åt verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom. (Forts.)
stora grupper av arbetslösa som de tidigare inrättade. Jag tror icke, att så kommer att bli fallet. Jag tror det vore klokt, om riksdagen icke forcerade fram bildandet av nya yrkesskolor och verkstadsskolor för arbetslös ungdom, och det vore tvivelsutan bättre, att den kommunala yrkesundervisningen finge ta hand om dessa ungdomar i normal takt.

Om dessa nya verkstadsskolor komma till stånd på de platser, som ifrågasatts, bleve man väl även tvungen att söka skapa fram en organisation för att få mera planmässighet även i denna nya yrkesskoleverksamhet. Jag ifrågasätter även, om man på de orter, där nya verkstadsskolor skola inrättas, kan behålla samma stipendier, som varit skäligen och rimligen i arbetslöshetsdistrikten i Blekinge och Bohuslän. Dessa stipendier ha utgjort från 35 till 60 kr. i månaden per elev. Jag undrar, om man inte får räkna med att dessa i fortsättningen icke kunna utgå med samma belopp. Det kan vidare råda tveksamhet, huruvida dessa nya verkstadsskolor i framtiden kunna äga bestånd och få tillräckligt antal elever. Skolöverstyrelsen har på denna punkt uttalat en viss tveksamhet. Det kan tänkas, att om dessa skolor skulle utvecklas till kommunala utbildningsanstalter, det ej vore möjligt att få tillräcklig elevtillströmning.

När det sedan gäller beräkningen av kostnaderna för dessa skolor, är det ju förklarligt, att överstyrelsen har haft stora svårigheter i detta fall. Överstyrelsen har ej haft några fasta utgångspunkter härvidlag, vilket den också själv uttalar. Det är ju förklarligt, och när jag nu citerar överstyrelsens yttrande, som står återgivet i huvudtiteln, innebär det ej något som helst klander mot överstyrelsen, utan jag anför det blott som ett bevis för hur svårt det varit för överstyrelsen att få fram några säkra hållpunkter för dessa beräkningar.

Skolöverstyrelsen skriver här bland annat: »Hur stort anslagsbehov, som borde beräknas för liknande skolor i de fyra sistnämnda länen, kunde givetvis icke nu bedömas. För närvarande hade planerna på liknande skolor inom de fyra sistnämnda länen tagit fastare form endast i Gävle, från vilken stad ansökan föreläge om ett understöd å 30,000 kronor till anskaffning av stadigvarande undervisningsmateriel för verkstadsskolor för arbetslösa, ehuru denna ansökning ännu ej blivit av Kungl. Maj:t avgjord.» Här finns en not, som anger, att ansökningen av Kungl. Maj:t blivit lämnad utan bifall. Så fortsätter överstyrelsen: »Det kunde icke ens tillnärmelsevis överblickas, vilken omfattning hithörande skolverksamhet inom de ifrågavarande länen kunde komma att få under budgetåret 1937/1938. Det vore därför icke möjligt att nu beräkna något särskilt anslagsbelopp för detta ändamål.» Sedan gör överstyrelsen en reflexion, som statskontoret reagerat emot. Det heter: »Då emellertid hithörande anslag hade formen av förslagsanslag, torde en dylik beräkning ej heller vara behöfelig.» På detta svarar statskontoret: »Den uppfattning, åt vilken överstyrelsen givit uttryck, nämligen att beräkning av anslagsbehovet för de skolor, som kunde komma att inrättas i Norrbottens, Gävleborgs, Kopparbergs och Värmlands län, icke skulle vara behöfelig, enär hithörande anslag hade karaktären av förslagsanslag, kunde statskontoret däremot icke godtaga. Ämbetsverket ville tvärtom understryka angelägenheten av att — i överensstämmelse med vedertagna principer — en beräkning verkligen komme till stånd och att anslaget upptoges med belopp, som föranleddes av en dylik givetvis approximativ beräkning, detta därest överhuvud taget verkstadsskolor av ifrågavarande slag befunnas böra inrättas i sagda fyra län.»

De nu av mig citerade yttrandena ge väl en bild av hur utomordentligt svårt det varit att i detta fall göra några beräkningar. Jag känner intet fall, där i en dylik situation, när det gällt att besluta nya anslag, beräkningarna varit — jag vet ej hur jag skall uttrycka mig — så svåra att göra. Låt oss tänka

Ang. understöd åt verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom. (Forts.)
efter, hur långsamt det brukar gå, när landstingen skola besluta om en sådan åtgärd som inrättandet av en skola. Det går sannerligen icke fort. Vi ha ej fått några upplysningar om hur långt arbetet fortskridit på detta område. Det är endast i något enstaka fall, som man tillsatt en kommitté. Till utskottet har emellertid ej från vart och ett av de län, det här är fråga om, kunnat lämnas någon rapport om hur långt man kommit med arbetet.

Vi ha en känsla av att man ej har behov av större anslag än det, som vi i vår reservation föreslagit. Men vi anse också, att innan man inrättar dessa skolor, bör man övertänka möjligheterna och förutsättningarna för att sådana skolor skola kunna äga bestånd i fortsättningen, även om de eventuellt organiseras så, att de inrangeras i en kommuns undervisningsväsende och alltså bliva kommunala yrkesskolor. Jag har ansett, att möjligheten härav kan dragas i tvivelsmål och att man bör undersöka den, innan man marscherar vidare. Det är därför, som herr Andersson i Södergård och jag till utskottet fogat en reservation. Jag vill ytterligare poängtera, att detta ej innebär något underkännande av yrkesskolundervisningen utan endast en tvekan om huruvida man bör forcera fram inrättandet av dessa yrkesskolor för arbetslös ungdom i så hastig takt, som det här är fråga om.

Detta är, herr talman, våra skäl, och jag ber att med dessa ord få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Jag finner det ej nödvändigt att inlåta mig på något längre resonemang för att motivera utskottets förslag på den punkt, som här föreligger. Såsom den föregående ärade talaren meddelade kammaren, föreligger här ett förslag om upprättande av nya verkstadsskolor i en hel del län. Det är för att statsverket skall ha den ekonomiska utrustning, som kanske kan behövas för att tillmötesgå de anspråk, vilka komma ifrån alla dessa län, som detta anslag har satts så högt. Skulle alla de ifrågasatta nya skolorna ej komma till stånd eller ej få den storlek, som man från början möjligen tänkt sig, och anslaget alltså ej går åt, då kommer det som blir över av detsamma att återgå till statskassan. Det är emellertid säkrast att göra ramen för detta anslag så pass vid, som statsutskottet föreslagit.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr **Holmdahl**: Herr talman! Jag skall endast be att till den föregående ärade talarens ord få lägga ytterligare några med anledning av den kritik, som herr Svensson riktade mot de grunder, varpå detta av Kungl. Maj:t begärda förslagsanslag på 700,000 kronor är baserat.

Jag vill då först fästa kammarens uppmärksamhet på det förhållandet, att det här är fråga om ett förslagsanslag till en verksamhet, åsyftande yrkesundervisning bland arbetslös ungdom, som är fotat på de fullmakter, som riksdagen tidigare givit regeringen och som innebära, att man från regeringens sida får tilldela dessa yrkesskolor anslag i större utsträckning, efter vidare grunder, än då det gäller vanliga kommunala anstalter för yrkesundervisning. När herr Svensson säger, att han förordar ett lägre belopp, för att man ej skall forcera fram inrättandet av yrkesskolor utan begränsa utvecklingen av verksamheten på detta område, så vill jag framhålla, att det är fullständigt ineffektivt att för att uppnå detta önskemål söka begränsa detta förslagsanslag. Då måste man gå fram på en annan väg, nämligen att begränsa den fullmakt, som riksdagen givit Kungl. Maj:t, då det gäller anordnandet av dessa yrkesskolor för arbetslösa. Jag ber alltså att först och främst få fästa uppmärksamheten på att man ej kan gå fram på denna väg att sätta ned ett förslagsanslag

Ang. understöd åt verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom. (Forts.)
utan att man måste begränsa de fullmakter, som riksdagen givit regeringen i detta fall.

När herr Svensson sedan talade om, att dessa belopp grunda sig på mycket vaga anslagsberäkningar, vill jag också säga några ord om den saken. Jag vill då först konstatera, att dessa beräkningar enligt sakens natur måste göras redan tidigt föregående höst. När det gäller en verksamhet, där Kungl. Maj:t fått så vidsträckt fullmakt som i detta fall, är det uppenbart, att, då man inom de olika länen vid denna tidpunkt planerade nya sådana skolor för arbetslösa, det ej var möjligt att lägga fram exakt beräkning. Det har herr Svensson ej heller ansett, att man kunnat. Herr Svensson var vänlig att flera gånger betona, att han ej riktade kritik mot skolöverstyrelsens anslagsberäkningar. Men när skolöverstyrelsen yttrade sig med sådan försiktighet, berodde det ej på att överstyrelsen var rädd för att anslaget skulle bli för högt, utan det berodde naturligtvis därpå, att överstyrelsen ville gardera sig mot ett överskridande av anslaget, som man måste tänka sig eventuellt kunde komma att ske i ett så oklart läge.

Nu tillåter jag mig meddela kammaren — jag har redan gjort det i statsutskottet — att när vi nu nått fram till april månad i år, förhåller det sig på det sättet, att man funnit, att redan de i gång varande skolorna för arbetslösa i Karlskrona, Lysekil, Mölndal och Uddevalla sannolikt komma att förbruka hela det av Kungl. Maj:t begärda anslaget på 700,000 kronor. Under sådana förhållanden måste jag beklaga — och det måste man från vanliga budgettekniska synpunkter beklaga — att förhållandena här ej läto sig överblickas förra hösten, så att man kunde ha begärt ett väsentligt högre belopp. Det hade varit motiverat. Men att sätta ned beloppet under det av Kungl. Maj:t föreslagna innebär, att icke ens de i gång varande skolorna få sitt anslagsbehov täckt med denna summa. Sådant är läget, och jag behöver ej orda mer för att instämma med den föregående ärade talaren och yrka bifall till utskottets förslag i denna punkt.

Herr Svensson: Herr talman! Vad den föregående ärade talaren yttrade angående de fullmakter, som riksdagen gav Kungl. Maj:t förra året, är riktigt. Men det är alldeles uppenbart, att om riksdagen beviljar ett anslag, så innebär det också ett direktiv. Riksdagen har ju, såvitt jag förstår, både möjlighet och rätt att bedöma situationen, sådan den föreligger från fall till fall.

Med anledning av den upplysning, som herr Holmdahl gav, att det belopp, som nu föreslås och som även skulle avse de nya skolorna, om jag fattade honom rätt, redan nu visat sig gå åt för upprätthållande av de förutvarande skolornas verksamhet, skulle jag vilja fråga herr Holmdahl, om situationen är sådan, att man för närvarande från arbetslöshetssynpunkt har behov av de nya skolor, som här äro föreslagna.

Herr Holmdahl: Herr talman! På denna fråga vill jag endast svara, att såvitt jag har mig bekant, ha undersökningarna i de län, där man planerat dessa nya undervisningsanstalter, visat, att ett sådant behov där föreligger.

Jag vill emellertid med anledning av vad herr Svensson yttrade i förra delen av sitt anförande be att få fästa uppmärksamheten vid att när det gäller förslagsanslag av denna natur, så innefattar bestämmandet av beloppet ej på något sätt någon begränsning av utvecklingen på området utan denna utveckling beror helt på de grunder, som riksdagen fastställt för anslagets användande. Man har nu gått in för den sunda principen att se till att förslagsanslag beräknas till det belopp, som verkligen kommer att gå åt. I detta fall

Ang. understöd åt verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom. (Forts.)
är läget sådant, att man enligt de uppgifter jag redan lämnat kan förutsätta, att det blir ej oväsentliga överskridanden av det anslag, som Kungl. Maj:t och utskottet föreslagit, nämligen 700,000 kronor.

Herr Norling: Herr talman! Jag skall med anledning av den fråga, som herr Svensson i Grönvik framställde, be att få meddela, att vi ha i Värmlands län verkställt undersökningar i ungefär halva antalet av länets kommuner angående behovet av en sådan yrkesundervisning, alltså där arbetslöshetskommitté och kommunalnämnd ha ansett det nödvändigt att företaga en evakuering avseende den arbetslösa ungdomen. Vi ha fått in ansökningar om 700 platser vid yrkesskolorna i Värmland. Jag menar därför, att åtminstone efter vad befolkningen i bygderna själv anser, är behovet av dylik yrkesundervisning verkligen stort. Vi äro rätt långt komna i planerandet av en, visserligen i rätt ringa omfattning bedriven verksamhet, och vi ha tänkt oss skolor på omkring 75, högst 100 elever.

Jag har velat meddela, huru människorna i bygderna se på dessa spörsmål, och det förvånar mig att en så praktisk man som herr Svensson vänder sig mot ett anslag av den karaktär det här gäller. Alldenstund de olika länen av regering och riksdag ha fått tillstånd att starta sådana skolor, hoppas jag, att anslaget icke skall strypas till på sådant sätt att det icke blir något resultat därav.

Herr Erlander: Herr talman! Så länge reservanterna förde diskussionen utefter budgettekniska linjer, kunde det kanske förefalla kammaren som om debatten icke spelade så stor roll, men i herr Svenssons sista anförande framskymtade en tvekan, om man icke nått en punkt, där det gällde att sätta stopp för statsmakternas strävan att, som han uttryckte sig, forcera fram en utveckling på detta område. När debatten lägges på detta plan, måste det kanske sägas ett och annat mot reservationen.

Det ligger ju obestriddligen så till — och det tror jag ingen av kammarens ledamöter är okunnig om — att vi, mitt under en period, då vissa grenar av vår industri kämpa med svårigheter att få sitt arbetarebehov fyllt, befinna oss i den groteska situationen, att denna efterfrågan visserligen motsvaras av en tillgång på skolad arbetskraft men icke av en tillgång på fullt skolad arbetskraft, och denna tillgång på skolad arbetskraft är dessutom koncentrerad framför allt på vissa olyckliga delar av vårt land. Inom dessa olyckliga delar — Västernorrlands län, vissa sågverksdistrikt på andra håll i Norrland, vissa skogsdistrikt i Värmlands län, Bohusläns och Blekinge läns stendistrikt, tändstickskommunerna i vissa delar av mellersta och södra Sverige, och ett par kommuner i Malmöhus län — inom dessa delar av landet ha vi i nuvarande situation, trots att brist på arbetskraft eljest gör sig gällande, överskott på arbetskraft. Det finns många recept på hur man skall klara sig ut ur denna besynnerliga situation, och det allra enklaste är det, där man förordar att flytta på människorna, flytta på dem som bo i Tidaholm, flytta på dem, som bo vid kolgruvorna i Södra Vram och dylika platser, till områden där det finns arbetstillfällen. Till de människor som se så enkelt på detta problem skulle jag vilja säga — vad vinna vi med att kasta loss dessa människor på arbetslöshetsöarna och skicka dem till storstäderna på tre eller fyra månaders arbete? Vi ha ingenting annat att ge dem, herr Svensson. Det betyder ju ingenting annat, såvitt jag förstår, än att vi skapa ett ännu större stads- och industriortsproletariat än vad vi för närvarande ha. Visserligen komma de att ha en kortvarig sysselsättningsperiod på, som jag nyss sade, tre eller fyra månader, men under resten av året äro de dömda att gå och

Ang. understöd åt verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom. (Forts.) stämpla, som det heter, eller att ställa sig i arbetslöshetsköerna. Det finns, såvitt jag förstår, icke någon annan lösning på förflytningsproblemet ur arbetskraftens synpunkt än att ge den en sådan skolning, att den kan ta upp konkurrensen, icke i dessa tillfälliga grovarbetarsysselsättningar, utan i det verkligen kvalificerade yrkesarbetet. Jag vill betona, att statsmakterna ha icke någonsin tidigare ansett det önskvärt att skapa ett rotlöst grovarbetarproletariat på det sätt som, efter vad jag här antytt, man skulle riskera att få. Tvärtom ha statsmakterna med stor energi slagit fast, att vad vi vilja, det är att skapa så starkt samband mellan vårt folk och hembygden som det överhuvud är möjligt. Vad är vår strävan med åtskilliga av våra ekonomiska välfärdsåtgärder annat än att just försöka få så stora delar som möjligt av svenska folkhushållet att växa sig fast i sin egen bygd?

Nu kan det hända, att man anser att detta icke hör till den sak som vi diskutera, men det gör det i själva verket, så länge som vi icke ha något annat att ge de arbetslösa från de härjade områdena än dessa tillfälliga grovarbetarsysselsättningar o. dyl. Så länge är det enligt min uppfattning intet önskemål från statsmakternas sida att befordra den rörlighet, som man framför allt från borgerligt håll så ofta pläderat för som lösning på vårt arbetslöshetsproblem. Men det finns ett sätt att befordra rörligheten, som icke löser upp dessa band, som jag talade om, utan som ger den förflyttade arbetskraften möjlighet att ordentligt slå rot i sin nya hembygd, och den metoden består i att omskola arbetskraften och ge den en ordentlig yrkesutbildning. Det är därför som det anslag vi nu behandla kanske är det viktigaste arbetslöshetsanslag, som vi ha att behandla vid årets riksdag.

Jag har ansett det nödvändigt att så pass utförligt bemöta herr Svensson, därför att jag tyckte mig finna av hans sista anförande, att han kommit till den uppfattningen, att vi nu befinna oss i en arbetslöshetssituation, där det icke längre skulle behövas ett organiserat arbete i detta avseende. Jag kan försäkra herr Svensson, att vi ha långt kvar ännu, innan vi nått målet: en upprensning inom de av arbetslöshet tyngda områdena.

Dessutom skulle det här kunna vara en annan sak att tillägga, nämligen att det ur industriens egen synpunkt alltså, även om vi bortse från arbetslöshetssynpunkten, otvivelaktigt för närvarande förefinnes ett behov av ökad tillgång på yrkesskickligt folk. Det skulle kunna hända, att man i åtskilliga av våra industriländer och kanske också i vårt eget land skulle kunna komma i den besynnerliga situationen, att högkonjunkturen får svårt att utveckla sig, icke på grund av brist på kapital, icke på grund av brist på naturatillgångar, utan på grund av brist på yrkesskickligt folk. Under sådana förhållanden tillkommer ju ytterligare ett motiv för statsmakterna att hjälpa industriens folk att sörja för en fullgod tillgång på yrkesskickligt folk.

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet **Engberg**: Herr talmän! Jag skall be att först få till alla delar understryka de synpunkter som den siste ärade talaren förde fram. Det finns säkert åtskilliga i denna kammarare, som erinra sig den arbetslöshetsdebatt, som ägde rum här för några år sedan, då herr Berg från Alnö gav en skrämmande och minnesrik skildring av det liv, som den arbetslösa ungdomen där uppe i sågverksdistrikten var dömd till. Jag är övertygad om, att de, som åhörde detta anförande, äro redo att med mig vitsorda, att de synpunkter han utvecklade voro alldeles riktiga. Om de verkstadsskolor, som här skapats, kan visserligen sägas, att de skapats ganska hastigt och i viss mån icke varit förberedda i vanlig ordning, men när socialministern och jag förde fram frågan, voro vi övertygade om att det var nödvändigt att här handla och att handla snabbt. Det är nödvändigt att ta

Ang. understöd åt verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom. (Forts.) hand om den arbetslösa ungdomen på de s. k. arbetslöshetsöarna och att se till, att när deras fäders yrke icke längre ger utkomst och bröd åt dem, de ha en möjlighet att inlänkas i en annan sysselsättning och därtill få den nödiga utbildningen. Tillsammans med socialministern har jag besökt dessa verkstadsskolor i Lysekil, i Uddevalla och i Mölndal, och vi fara söndag kväll ned till Karlskrona i enahanda ärende. Jag har även besökt den begynnande skolan uppe i Sundsvall. Vi ha resonerat med dessa ungdomar, vi ha följt dem under ett par dagar i deras arbete, vi ha besett deras inkvarteringar och framför allt varit angelägna om att göra oss underrättade om huru de själva se på sitt läge och på det sätt varpå statsmakterna ha sökt att ordna deras problem. Jag kan försäkra kammaren, att dessa konversationer gävo ett mycket positivt resultat. De vittnade om, att dessa ungdomar voro icke blott tack samma för vad som här åtgjorts, utan också att de hade fått nytt levnadsmod, ny kraft att söka sig en väg i tillvaron. Det var för dem som om trycket hade lättat och som om ljuset genombrutit mörkret.

Jag kan nämna, att från dessa yrkesskolor ha redan från industrien rekviderats, ehuru elevernas utbildningstid ännu icke var tilländalupen, ett icke oansenligt antal, som ansetts med sin utbildning vara skickade att träda in på verkstäderna. Jag har den uppfattningen, att det var ett lyckosamt grepp som här gjordes och det bör fullföljas, men naturligtvis, herr talman, stod det klart för såväl socialministern som mig från början, att här måste komma upp ett problem, ett gränsproblem, ett koordineringsproblem, om uttrycket tilllåtes, nämligen huru de vanliga yrkesskolornas förhållande till dessa så att säga vid sidan uppvuxna anstalter skall gestaltas. Ty det är alldeles klart, att här måste det bli en sammansyn, en sammanfattning av det hela, och på den linjen är självfallet regeringen inställd. Jag kan säga, att vi överväga att låta ett par personer ta hand om dessa saker för att utreda, huru det hela skulle koordineras, så att vi icke få två olika organisationer, en ordinarie, en regelmässig, och en på sidolinjen.

Men jag skulle till min ärade vän herr Svensson vilja säga precis det som kom till uttryck från herr Holmdahls sida, att har man någon önskan om att hålla tillbaka här, så gå då på den fullmakt som är given Kungl. Maj:t! Jag kan icke se, att det vore rim och reson att nu göra en begränsning av detta anslag. Såväl skolöverstyrelsen som Kungl. Maj:t äro fullkomligt medvetna om att detta anslag ingalunda är tillräckligt, och vi äro väl medvetna om, att den inventering, som pågår i olika län och som tagit sig uttryck i framställningar på detta område, torde komma att ge som resultat, att det finns flera dylika arbetslöshetsområden som behöva omhändertagas än man kanske tänker sig. Jag erinrar om, hurusom Gävleborgs län nu senast satt i gång med sin verkstadsskola, eller rättare sagt förberett igångsättandet, och hurusom landstinget där varit inkallat. Jag har själv talat med ledamöter av landstinget, som vitsordat, att det var praktiskt taget fullständig enighet inom alla läger om nödvändigheten av att ordna denna sak och att de unga arbetslösa, som funnos närmast i sågverksdistrikten i södra Hälsingland, voro flera än vad man tänkt sig. Det är en oerhört viktig angelägenhet att dessa ungdomar icke få gå och slå dank. Det är nödvändigt att sätta dem i arbete, men framför allt nödvändigt att rusta dem för arbetet, att göra dem yrkesdugliga, och när jag nämner för kammaren att vi i Mölndal ha en mekanisk avdelning med dessa ungdomar från stenhuggeridistrikten som förfärdiga precisionsinstrument åt de naturvetenskapliga institutionerna vid Lunds universitet och göra det på ett tillfredsställande sätt efter sin korta utbildning, så ligger däri icke bara ett vittnesbörd om den mekaniska fallenhet som lärar höra samman med den svenska stammen, utan också ett bevis på huru en i övrigt på

Ang. understöd åt verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom. (Forts.)
området obildad arbetskraft hastigt kan liksom omvandlas och sättas in på nya arbetsområden. — Jag väddar till kammaren, att i detta stycke följa statsutskottets hemställan.

Herr **Persson** i Undersvik: Herr talman! Jag begärde ordet efter herr Norlings yttrande här för att instämma i detta med hänsyn till Gävleborgs län, som är ett av de län, som, såsom herr statsrådet upplyste, skulle få en dylik verkstadsskola. Jag ber att få tillägga, att man får dock förutsätta, att inrättandet av en dylik skola dock för med sig så pass stora kostnader även för landstinget, att man knappast beslutar därom såvida icke grundliga undersökningar dessförinnan ägt rum och ett verkligt och starkt behov här gjort sig gällande. Jag ber, när det gäller Gävleborgs län, att få vitsorda vad som statsrådet också framhöll, att det beslut som nyligen fattats på ett urtima landsting, hade föregåtts av en grundlig utredning med liknande resultat, som förelåg från Värmlands län, och det säger väl åtskilligt, som också herr statsrådet framhöll, att Gävleborgs läns landsting beslutade denna verkstadsskola utan debatt, åtminstone i tinget, och fullständigt enhälligt.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Svensson**: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av att herr Erlander i sitt anförande yttrade, att jag ville sätta stopp för verksamheten på detta område. Så är icke alls fallet; jag har bara satt ett frågetecken för huruvida man skall i vanlig ordning utbilda yrkeskunnigt folk eller om vi skola på denna väg via arbetslösheten få fram yrkesskolor. Det är på den punkten som jag är litet tveksam, och herrarna ha icke riktigt kunnat övertyga mig om att jag har fel.

Nu säger herr Erlander, att det här är fråga om att utbilda arbetslösa ungdomlingar, så att de skulle få möjlighet att kunna ta sig fram. Men kunna vi icke, herr talman, ändock göra den frågan: Om vi nu på detta sätt medelst så höga stipendier utbilda så många yrkesskickliga, att de icke få sysselsättning i den kvalificerade industri för vilken de äro utbildade, får man icke då ett visst klientel arbetslösa, som anse sig för goda att taga vilket arbete som helst? Det är en nackdel som man kanske i det sammanhanget i någon mån bör reflektera över. En annan synpunkt är den, att om vi nu anordna verkstadsskolor på det sätt som här är föreslaget och i den utsträckning som nu är tänkt, då blir väl följderna, att en ung initiativkraftig, intresserad yngling icke reser från sitt hem för att skaffa sig arbete, ty om han stannar kvar, får han gratis utbildning av staten, varemot, om han skulle få denna utbildning på annat sätt, den skulle kosta dyra pengar. Jag vill ingalunda, och det tror jag ingen kan göra gällande att det framgick av mitt yttrande, motsätta mig åtgärder för vilka det finns ett verkligt behov för oförvällat arbetslösa, men jag är tveksam mot att inrätta skolor i en tid, då man ändock, man må säga vad man vill, väl måste erkänna, att arbetslösheten är väsentligt mindre än tidigare. Jag har icke med ett ord klandrat regeringens åtgärd att sätta i gång yrkesskolor inom de arbetslöshetsöar, som finnas i Bohuslän, Blekinge och Väster-norrlands län, men vad jag hyser tveksamhet mot är, att man utvecklar detta till att omfatta andra områden. Jag är icke alldeles säker på att de 700 ansökningar, som herr Norling talade om från Värmland, uteslutande komma från dem som icke kunna få arbete. De kanske härröra från sådana som söka få en utbildning på de fördelaktiga villkor som dessa stipendier ge.

Herr **Hällgren**: Herr talman! Jag begärde ordet för att med ett par exempel visa riktigheten av den framställning, som herr Erlander gav kamma-

Ang. understöd åt verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom. (Forts.)
ren. Jag var för några veckor sedan nere i Blekinge, i Matvik, och där stodo stenarbetarna och högo på statens sten. Såvitt jag kunde bedöma hade de ganska gott material att arbeta med. Dessa stenhuggare förtjänade 2 kronor 90 öre om dagen i trots av att ersättningen till dem utgick enligt gällande kollektivavtal. De voro familjeförsörjare, och de skulle klara sig på denna veckoinkomst av 17 kronor 40 öre.

Det andra exemplet visar ett annat förhållande. Vi ha ett industriföretag i västra Blekinge, som under en sexårsperiod har mer än fördubblat sin arbetsstyrka, nämligen från tidigare 500 man till för närvarande över 1,000 man. Man tillverkar där delar till Volvobilar och artiklar av rostfritt stål etc. Detta industriföretag har måste rekquirera arbetskraft från Kiruna till Blekinge, under det att Blekinges arbetarbefolkning får leva i arbetslöshet eller åtnjuta så dålig arbetsförtjänst, som jag här anförde exempel på. Då det gäller Blekinge är detta ett system, som icke är önskvärt för stenarbetarbefolkningens vidkommande. Vid detta industriföretag lyckades jag för ett par veckor sedan skaffa arbete åt en yngling, som i någon mån hade vana vid sådant arbete, och denne yngling förtjänade omkring 50 kronor i veckan. Det var alltså en avsevärd skillnad mellan den förtjänst, som han kunde erhålla inom industriföretaget ifråga, och den förtjänst, som våra gamla stenhuggare i Blekinge få att leva på genom att utföra statsbeställningar.

Jag skall icke fördröja debatten. Jag har med dessa ord endast velat uttala den åsikten, att det är nödvändigt, att arbetskraften får utbildning, så att den kan erhålla sysselsättning på sådana områden, där det finns möjlighet till framtida försörjning. Och denna yrkesundervisning är ju ingenting annat än ett led i den arbetslöshets- och folkförsörjningspolitik, som riksdagen tidigare har gått in för.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Andersson** i Igelboda: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av herr Svenssons inlägg här i debatten, när han vitsordade nyttan av de verkstadsskolor, som hittills inrättats, men ställt sig tveksam inför en utvidgning av denna verksamhet.

Jag vill då passa på att framhålla, hurusom alltjämt arbetslöshet förefinnes även på andra platser än de, varest yrkesskolor nu hava inrättats. Jag tänker då närmast på förhållandena i mitt eget län och i det i norr angränsande Uppsala län. På grund av en koncentrerings av verksamheten har där ett stort arbetsföretag lagts ned, i det att Gimo bruks sågverksrörelse där har upphört för att förläggas till annan ort. Med anledning därav ha hundratals arbetare i Gimo och socknarna runt omkring blivit sysslolösa, och bland de sysslolösa befinna sig över 200 ynglingar i åldern 18—25 år. Vi ha inom Uppsala läns landsting och Stockholms läns landsting tagit upp frågan om vad som borde göras för att bereda denna ungdom sysselsättning, och det har ernåtts fullständig enighet inom dessa landstings förvaltningsutskott därom, att bästa sättet att bereda dessa ungdomar sysselsättning vore att se till, att de finge sådan utbildning, så att de kunde taga det arbete, som erbjödes dem. Dessa ungdomar hava varit sysselsatta med sågverksarbete och vid brädgårdarna och ha icke lärt sig något annat yrke. Det är hopplöst att skicka ut dem till arbetsområden, som de icke ha någon erfarenhet om.

Jag är fullständigt ense med herr Svensson om att när det uppstår sådana här arbetslöshetsöar, måste man se till att plantera ut folk på andra trakter. Detta gäller givetvis framför allt ungdomen. Men skall detta vara möjligt, så är det nödvändigt, att man, innan man planterar ut ungdomarna på andra områden, ger dem en yrkesutbildning, så att de kunna få någon sysselsättning

Ang. understöd åt verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom. (Forts.)
där. Det är sant, att det för närvarande råder högkonjunktur inom vissa industrigrenar. Men när man stundom vid dessa industrier måste intaga även icke yrkesutbildad arbetskraft, är det självklart, att man i första hand tar denna arbetskraft på orten. Om arbetslösa komma från andra orter och icke kunna uppvisa betyg om praktik inom yrket, är det tämligen hopplöst för dem att söka sysselsättning. Kan ungdomen däremot få utbildning inom verkstadsskolor, tar man sedan emot dem med öppna armar. Ja, det har varit sådan efterfrågan på ynglingar med någon yrkesutbildning, att jag hört berättas från nu verksamma yrkesskolor, att industriföretag tagit ungdomarna, innan de ännu gått igenom den tvååriga kurs som där i allmänhet förekommer. Man nöjer sig med att de ha mindre utbildning, men vill dock att de skola ha någon grundläggande sådan, innan man anser sig kunna mottaga dem.

Såvitt jag kan se är det en förutsättning för att yrkesskolan i Gimo, som jag nu närmast tänker på, skall kunna komma i gång, att det högre anslaget här beviljas. Landstingens förvaltningsutskott ha enhälligt gått in för att tillstyrka anslag till skolans upprättande, men ett villkor är givetvis, att även statsbidrag för densamma kan erhållas. Ensamt den skola, som planeras i Gimo, skulle komma att behöva en ganska stor del av det anslag, som vi nu behandla. Och kommer anslaget att begränsas till den siffra, som reservanterna föreslagit, så fruktar jag det värsta för skolan där uppe. Det är ju så, att var och en är sig själv närmast. Jag tänker framför allt på dessa ungdomar uppe i Uppland, som nu gå sysslösa eller möjligen ha något tillfälligt arbete, som upphör med skogssäsongens slut. För att bereda dem tillfälle att söka sig ut till andra verksamhetsområden, vilket måste vara till gagn icke endast för dem själva utan för hela samhället, är det, som jag, herr talman, ber att få yrka bifall till utskottets förslag på denna punkt.

Häruti instämde herrar *Sjögren* och *Eriksson* i Sandby.

Herr Törnkvist: Herr talman! Med anledning av att jag haft tillfälle att på nära håll iakttaga en av de nya verkstadsskolornas arbetsuppgifter och arbete skall jag be att få säga några ord i denna fråga. Ungdomsarbetslöshetsproblemet är ju egentligen en fråga om att hjälpa ungdomen till yrkesutbildning. När vi i Blekinge hade att behandla det säregna problem, som där uppstått genom att en hel industri slagits sönder och icke kunde ge arbete ens åt yrkesmännen, så var det uppenbart, att i den mån ungdomarna bland stenhuggarfamiljerna växte upp och skulle börja försörja sig själva, skulle där icke finnas sysselsättning för dessa ungdomar i deras fäders yrke. Vid uppläggningsplanen av den hjälpplan, det var fråga om att genomföra, måste man sålunda skilja på äldre yrkesmän och yngre sådana samt praktiskt taget släppa de senare vind för våg, medan man måste behandla den uppväxande ungdomens framtidsproblem på ett helt annat sätt. Jag tror, att det var i dessa nejder, som i nuvarande sammanhang idén med verkstadsskolor ursprungligen kom upp. Verkstadsskolan leder in pojkar från arbetslösas hem — vi kunna ju tillägga *fattiga* arbetslösas hem — i olika kanaler inom produktionen genom deras utbildning till olika slags yrkesmän. Skolan kan icke alltid upprättas på den ort, där hemmen finnas, utan skolan måste vara en central, till vilken pojkar flyttas icke endast för deltagande i undervisningen; de måste flytta dit och bo där. Vi ha sålunda fått en grupp ungdomar, som icke kunna bo hemma hos sina familjer. De uppgå till ett 150-tal och äro, såvitt jag vet, allesammans med undantag av en enda söner till stenhuggare. Man tar icke in andra än stenhuggarpojkar i åldern 16—25 år. Först sedan samtliga sådana genomgått skolan kunna vi reflektera på att taga in

Ang. understöd åt verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom. (Forts.)
pojkar från andra hem för att bereda även dessa yrkesutbildning vid denna skola. Skolan har nämligen tillkommit i avsikt att i första hand giva utbildning åt de uppväxande årsringarna av söner till de yrkesmän, vilkas nuvarande yrke icke längre synes ha någon framtid i vårt samhällsliv.

Jag begärde närmast ordet för att rikta herr statsrådets uppmärksamhet på frågan om stipendierna. Såsom min länskamrat herr Hällgren upplyste ha de, som stå kvar i stenhuggaryrket, delvis på grund av statsbeställningar och delvis på grund av att någon liten export kunnat ernås, en arbetsförtjänst, som håller sig mellan 2 och 3 kronor, högst 3 kronor 50 öre om dagen för en arbetstid, som jag är säker på icke håller sig inom de gränser, som utstakas i gällande arbetstidslagstiftning, utan som icke understiger 10 timmar. De arbeta fritt i bergen, och det är mycket svårt att kontrollera, vilken tid de komma dit och vid vilken timma de gå därifrån. Det är därför självfallet, att dessa familjer icke kunna betala uppehållet för en eller två pojkar på främmande ort vid en dylik skola. Om dessa familjer skulle åläggas att själva sörja för sina söners underhåll på den plats, där skolan är belägen, så skulle man icke kunna genomföra dessa skolors uppgift på ett tillfredsställande sätt. Ja, jag vill göra gällande, att vad vår verkstadsskola i Blekinge angår skulle under sådana förhållanden knappt två å tre procent av de nuvarande eleverna kunna gå igenom skolan.

Utskottet uttalar sig visserligen på sådant sätt, att man icke kan få riktigt klart för sig vad utskottet menar. Men avser utskottet att ge Kungl. Maj:t en erinran om behövligheten av en nedsättning av stipendierna eller delvis indragning av stipendierna, så vill jag däremot uttala en stilla varning. De nuvarande stipendierna, vilka utgått med dels ett skolstipendium på 35 kronor och dels ett flitstipendium på 25 kronor eller sammanlagt 60 kronor per månad, utgöra faktiskt ett minimum av vad som tarvas för att ungdomarna skola kunna hålla sig kvar vid skolan. Att nagga på detta stipendium tror jag icke skulle vara tillrådligt. Jag befarar, att man därmed skulle på ett olyckligt sätt försvåra genomförandet av tanken, att staten skall taga hand om ungdomens yrkesutbildning i den mån näringslivet icke självt kan draga ungdomen till sig och taga hand om yrkesutbildningen. Detta sker ju fortfarande i viss utsträckning, men erfarenheten har visat, att det icke sker i tillräckligt stor omfattning, utan att det allmänna måste gripa in. Och jag kan icke, ärade kammarkamrater, förstå, huru det skulle vara möjligt för det allmänna att reda upp ungdomsarbetslöshetsproblemet för Bohuslän, Västernorrlands och Blekinge län utan upprättande av dylika skolor. I och med skolans tillkomst i Blekinge avlastades praktiskt taget allt det bekymmer, som var knutet till arbetslösheten hos 16—25-åringarna inom stenindustrien. Är det icke värt, att det allmänna betalar 60 kronor i månaden till var och en av dessa för att icke allenast lätta detta bekymmer för oss utan även öppna en förhoppning för framtiden för dessa unga därigenom, att de beredas möjlighet knyta an till yrken, som åtminstone i allmänhet ha god konjunktur? I detta stycke skulle jag ånyo, som sagt, vilja vända mig till herr statsrådet och framhålla, att han bör behandla stipendierna med ytterst stor försiktighet och icke försämra villkoren för åtnjutande av desamma utan i stället, därest det befinnes nödvändigt för att ytterligare stimulera inträdet i verkstadsskolorna, gå den andra vägen, men även där med försiktighet.

Jag har velat säga detta just därför att jag har nära anknytning, icke som ledamot av styrelsen men på annat sätt, till en verkstadsskola, som enligt mitt sätt att se arbetar ytterst förnämligt. Och jag vill i fråga om vår skola vitsorda vad herr statsrådet på annat håll har erfarit, nämligen att det

Ang. understöd åt verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom. (Forts.) är beundransvärt, vilken anpassningsförmåga dessa pojkar ha till de helt nya förhållanden, som de fått inträda uti. Det skulle slutligen, herr talman, vara ytterst beklagligt, om denna kammare vid en omröstning på denna punkt skulle ge det minsta på hand för den uppfattningen, att kammarens intresse för yrkesutbildningen på något sätt skulle ha försvagats. Det nuvarande läget medger icke, att kammarens arbete ger ett sådant intryck. En omröstning här bör tvärtom understryka den levande omsorg, som kammaren fortfarande hyser för att ingen ungdom, som vill arbeta och har förutsättningar för att skaffa sig arbete, skall lämnas utan den hjälp den behöver.

Med anledning av att herr Svensson var rädd för att dessa, som fått genomgå yrkesutbildning, skulle anse sig för goda för att taga annat arbete — det var någonting sådant han sade — vill jag allra sist säga, att det ligger alltid en säkerhet mot missbruk däri, att den ungdom, som industrien suger till sig vid 15—16-årsåldern, och som där får lära sig ett yrke, den går icke till dessa skolor. Den erfarenheten tror jag vara tillförlitlig. Statens uppgift bör i första hand vara att se till, att den ungdom, som eljest hotas av sysslolöshet och som icke suges upp direkt i näringslivet, beredes sådan utbildning, att den, när tillfälle därtill bjudes, kan vinna sådan anställning, som bereder försörjning för framtiden.

Jag tillåter mig, herr talman, hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr Erlander: Herr talman! I herr Svenssons senaste anförande klagade han över att jag missuppfattat honom, om jag ville göra gällande, att han ville sätta stopp för den fortsatta yrkesutbildningen bland arbetslös ungdom. Jag noterar med tacksamhet, att jag missförstått herr Svensson på denna punkt, men det är nog åtskilliga andra, som råkat missuppfatta herr Svensson på samma sätt som jag.

Emellertid fanns det kvar hos herr Svensson en viss tveksamhet inför detta anslag, en tveksamhet, som gjorde, att han ville hava sagt det han sagt här i dagens debatt, och han ville markera detta genom den föreslagna anslagssänkningen. Jag är för min del övertygad om att därest herr Svensson hade sysslat med arbetslöshetsfrågor, framför allt kanske frågor, som beröra vår arbetslösa ungdom, lika mycket som åtskilliga av dem, som här lagt sig i debatten, så hade herr Svenssons tveksamhet fullständigt försvunnit. Jag skall be att få lämna ett par sifferuppgifter, som jag tror ha sin mycket stora betydelse för att få klarlagt, hur pass liten grund det finns för herr Svenssons tveksamhet. Herr Svenssons motivering mot anslaget var närmast den, att om vi finge en alltför lätt väg för denna arbetslösa ungdom att få en förstklassig verkstadsutbildning, så skulle man kunna befara, att denna ungdom icke skulle söka sig bort från orten utan hölle sig kvar, och att man därigenom finge en konstlad arbetslöshet i dessa bygder. Om herr Svensson är rädd för denna konsekvens, skulle jag bara vilja hänvisa herr Svensson till de siffror, som finnas om arbetslösheten. Den 31 juli 1936, då det var uppenbart, att vi hade dels en högkonjunktur och dels en högsäsong, och då vi icke hade dessa verkstadsskolor åtminstone i de län, varifrån jag skall taga några siffror, så hade vi i detta land 4,000 personer under 25 år, som voro arbetslösa och anmälda hos statens arbetslöshetskommission. Jag ber de närvarande kammarledamöterna lägga märke till siffran. Det är 4,000 personer, som anmält sig hos statens arbetslöshetskommission vid en tidpunkt, då vi knappast ha någon annan samhällelig hjälpform än de statliga reservarbetena för huvudparten av denna ungdom. Hur många arbetslösa vi dessutom ha bland alla bondsöner och andra i de här berörda bygderna, arbetslösa, som ansett det utsiktslöst att anmäla sig som hjälpsökande, vågar jag inte ha någon mening om. Låt oss vara anspråkslösa och

Ang. understöd åt verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom. (Forts.) endast fyrdubbla siffran. Då tror jag, att vi nå ett betydligt riktigare resultat. Av de nämnda 4,000 befinna sig 225 i Värmlands, 250 i Kopparbergs, 225 i Gävleborgs och 450 i Norrbottens län. Vi ha att välja mellan, om vi skola sätta dessa personer i verkstadsskolor eller om vi skola skicka ut dem på statligt reservarbete. När man diskuterar de miljoner, som gå till de statliga reservarbetena, framhållas icke sådana här synpunkter, åtminstone inte från våra borgerliga kammarledamöters sida, och heller icke vilka väldiga risker, som äro förknippade med dessa miljonanslag. Jag tycker, att kammaren kunde ha besparat sig debatt även på denna punkt.

Herr Molander: Herr talman! Då vi på Norrlandsbanken egentligen representera den landsända, där den största arbetslösheten råder, skulle det kanske kunna ge anledning till missuppfattning, om det icke kom ett vittnesbörd även från oss till de många andra, som kommit från andra län, där det är jämförelsevis bättre ställt beträffande arbetslösheten. Enligt den redogörelse, som arbetslöshetskommissionen lämnat beträffande antalet hjälpsökande arbetslösa i åldrarna 16—21 år, fanns det i februari månad i Västernorrlands län 588 arbetslösa. När man nu från Stockholms län talar om, att ungdomsarbetslösheten är så stor, att man där behöver verkstadsskolor, då man endast har 28 anmälda arbetslösa ungdomar i dessa åldrar, förstår man ju härav hur stor arbetslösheten i verkligheten är i Västernorrlands län. Om man, som också här nämndes, i Uppsala län har 200 arbetslösa ungdomar på en enda plats men bara 57 som anmält sig som hjälpsökande i hela länet, förstår man även, att siffran 588 för Västernorrland är alldeles för liten. Vi ha förmodligen 3—4,000 arbetslösa ungdomar i dessa åldrar. Vi ha ju också — som herr statsrådet erinrade om — startat en verkstadsskola i Sundsvall, en i Ådalen och en i Övertorneå, och ett A.K.-arbetsläger på Sandö har börjat verksamheten den 1 januari i år. Denna verkstadsskolverksamhet voro vi ju själva angelägna att få sätta i gång, och vi blevo även föremål för starka påtryckningar från statsmakternas sida. Då man har förmått landstingen däruppe att anskaffa dyrbara skolutrymmen och sätta i gång verksamheten, skulle det vara fullkomligt orimligt, om man nu skulle börja fingra på stipendierna i sådan utsträckning, att vi kanske inte kunde få några elever till dessa speciella yrkesskolor för den arbetslösa manliga ungdomen. Stipendierna utgå visserligen med 60 kr. i månaden, men då pojkar skola inkvarteras i Sundsvalls stad, uppgår enbart inkvarteringen till detta belopp. Kommunerna bidraga även själva med 15 kr. i månaden till pojkar. De kunna ju inte vara alldeles utan pengar; de måste ju ha kläder och ett och annat därjämte.

Jag vågar således påstå, att Västernorrlands läns landsting för sin del har gjort mycket stora uppoffringar, och de kommuner, som skicka sina arbetslösa pojkar till dessa skolor, göra också mycket stora uppoffringar. Har herr Svensson tänkt på, att den av herr statsrådet åberopade Alnö kommun, som också måste skicka pojkar med egna stipendier till dessa yrkesskolor, har en sammanlagd kommunalskatt på 35 kr. per bevillningskrona? Pojkarna ha aldrig haft något arbete, deras föräldrar ha varit arbetslösa i tiotal år, och denna kommuns skattebelastning har stigit till 35 kr. per bevillningskrona, om man inräknar landstings- och vägskatt. När förhållandena äro sådana inom de speciella arbetslöshetsöarna är det knappast anständigt, att man i en sådan situation kommer och säger att det går att göra så värst stora justeringar. För min del anser jag till och med att statsutskottet har uttryckt sig alltför hårt, men det är möjligt att jag inte har fattat innebörden riktigt. Statsutskottet har föreslagit en differentiering av stipendiebeloppen till de arbetslösa pojkar i Västernorrlands län. Jag tror, att om statsutskottet börjar utreda denna sak,

Ang. understöd åt verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom. (Forts.)
skall det finna, att de allesammans äro lika fattiga. De kommuner, som skicka dessa pojkar till skolorna, äro också så fattiga, att det inte går att göra någon differentiering.

Jag vill till slut säga, att vi i Västernorrland inte ha samma övertro på dessa skolors möjligheter att frälsa den arbetslösa ungdomen från ondo, som man på ett och annat håll givit uttryck åt. Kammarens ärade ledamöter förstå kanske, att om man inrättar dylika yrkesskolor i alla län, måste möjligheterna att få arbete för de pojkar, som där utbildas, även minska. I Västernorrlands län, där det råder alldeles speciella förhållanden — det är en arbetslöshetsö — hade vi tänkt oss, att vi skulle kunna utbilda den arbetslösa manliga ungdomen och kanske bli i tillfälle att skicka den över till andra län, eftersom vi ha flera tusen arbetslösa mitt i högkonjunkturen. Men om förhållandena äro likartade i alla län, återstår kanske till slut ingenting annat än att bereda ungdomen tillfälle till yrkesutbildning. Vi hoppas i alla fall att vi skola i någon mån kunna hjälpa ungdomarna genom dessa verkstadsskolor. För närvarande se vi ingen annan utväg överhuvud taget att kunna placera en del av det faktiska arbetskraftöverskott, som vi för närvarande ha.

För min del kan jag sålunda inte, herr talman, eftersom jag tycker att till och med statsutskottet har varit något för snävt, gå med på vad reservanterna ha föreslagit, men jag får väl i alla fall ansluta mig till såväl statsutskottets förslag som till dess motivering.

Herr Holmdahl: Herr talman! Med anledning av den utveckling, som debatten i denna fråga har tagit, kan jag icke underlåta att erinra om att under denna punkt inrymmes icke endast anslaget till verkstadsskolor för arbetslös ungdom utan även det stora huvudanslaget till den ordinarie organisationen för yrkesskolundervisningen i landet. Jag vill särskilt fästa uppmärksamheten vid denna omständighet, då denna ordinarie organisation, särskilt om den får ytterligare utvecklas, utövar en förebyggande verksamhet i fråga om arbetslösheten bland ungdomen. Även under kristider borde man i första hand inrikta sig på att stärka denna ordinarie organisations ställning. Det har nu i kammaren uppstått en principdebatt om yrkesundervisningens värde, då det gäller att skaffa arbetslös ungdom plats i den produktiva verksamheten. När jag och andra avdelningens ärade ordförande tidigare yttrade oss i denna debatt, ansågo vi oss icke behöva beröra dessa principiella synpunkter, och detta helt enkelt av det skälet, att såväl utskottsmajoriteten som reservanterna på ett mycket klart sätt ha visat, att de hade den allra största förståelse för yrkesundervisningens betydelse för ungdomens införande på arbetsmarknaden. Vi ansågo därför, att det i denna fråga förelåg full enighet och hade därför ingen anledning att taga upp en debatt på denna punkt och ansågo oss icke heller ha det med anledning av herr Svenssons anförande.

Då en debatt nu i alla fall har kommit till stånd, tillåter jag mig som sagt att först göra det påpekandet, att utskottet har visat den allra största uppskattning av yrkesundervisningens betydelse både under normala tider och kristider. Detta har kommit till synes genom att utskottet i viss mån biträtt en motion, som väckts i båda kamrarna från medlemmar av det parti, som jag tillhör, och som gick ut på väsentligt ökat anslag för yrkesundervisningen. I motionen framhålles att denna undervisning under en krisperiod är ett viktigt medel att underlätta den ungdomliga arbetskraftens rörlighet. Då de unga icke längre kunna finna sysselsättning i fädernas yrke, förmedlar denna yrkesundervisning deras övergång till andra arbetsområden. I motionen framhålles vidare, att det under goda tider, såsom för närvarande, i vårt land stän-

Ang. understöd åt verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom. (Forts.)
digt uppstår brist på verkligt fack- och yrkesutbildad arbetskraft. Även på detta kan yrkesundervisningen råda bot. Vi inom utskottet ha också varit eniga om att de åtgärder, som företagits just i arbetslöshetsdistrikten genom införande av centraliserade verkstadsskolor för arbetslös ungdom, ha varit utomordentligt värdefulla och, i den mån man redan nu kan överblicka det, fyllt sin uppgift. Därom har icke rätt mer än en mening inom utskottet. Jag har nu endast velat fästa uppmärksamheten på att det genom dessa verkstadsskolor för arbetslös ungdom har uppstått en ny typ av organisation för denna yrkesskolundervisning, nämligen centraliserade yrkesskolor. Jag är övertygad om att vårt kommunala yrkesskolväsen även med tanke på normala tider bör kompletteras just med centrala yrkesskolor för större områden, t. ex. landstingsområden. Jag tror att detta i längden blir ett nödvändigt komplement till våra kommunala yrkesskolor. Skola dessa verkligen kunna medverka till den ungdomliga arbetskraftens rörlighet och förflyttning och underlätta dess effektiva inpassning i arbetsgemenskapen, behöva vi även under normala förhållanden sådana centralyrkesskolor.

Jag har med det sagda velat framhålla, att denna debatt hittills endast har rört sig om den ena sidan av saken. Den andra sidan rör hela den ordinarie organisationen för yrkesskolundervisningen. Jag har med stor glädje konstaterat, att utskottet har velat understryka vikten av att man skapar bättre möjligheter för denna kommunala yrkesundervisning än vi hittills haft, genom att höja anslaget utöver Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt. Men jag har också tillåtit mig framhålla, att jag tror att de erfarenheter, man nu håller på att göra beträffande de centraliserade yrkesverkstadsskolorna för arbetslösa, peka på en av de nya linjer, varpå utvecklingen i fråga om yrkesundervisningen i vårt land måste slå in förr eller senare.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Månsson: Herr talman! Jag har under debatten fått det intrycket, att denna yrkesskolverksamhet huvudsakligen går ut på att skapa järnarbetare. Jag ber om ursäkt, om jag missförstår denna verksamhet, som jag icke känner till genom närmare ögonsyn. Jag har endast nu liksom en gång förut, när man behandlade yrkesskolorna i riksdagen, velat trycka på, att man icke endast skall sträva efter att skapa järnarbetare och metallarbetare. Det är visserligen bra, men man bör även söka att utbilda träarbetare eller rättare sagt allroundarbetare. Jag påpekade förra gången, att vi i våra 3,000 landskommuner på många ställen sakna den gamla tidens hantverkare, som växte fram av sig själva men som icke ha någon möjlighet att växa fram numera annat än i alldeles speciella fall. Vi sakna den gamla tidens taktäckare, som kunde täcka ett tak, sak samma om det var med halm eller spån eller tegel. Vi sakna den gamla tidens husbyggare, som även voro kunniga i varjehanda saker bredvid. Vårt land är dock ett skogbärande land. Vi bo ju i trähus, och på landsbygden finnes rum för ett otal hantverkare, som till husbehov äro kunniga i t. ex. träarbete, mureri, måleri o. s. v. Förr i världen, då jag var ute på landsbygden och reste, frågade jag otaliga människor, som jag tog upp i min bil: Vad gör du? och fick då t. ex. till svar: Jag vandrar runt. Jag är målare. Vad i herrans namn, inte kan en människa föda sig på landsbygden genom att bli målare! De måste kunna timra ett hus, täcka ett tak, mura en ugn, och därbredvid vara målare.

Jag vill varna för att giva arbetarna en ensidig utbildning. Speciellt är det angeläget att varna för det nu. Vi ha högkonjunktur! Ja, men hur länge? Redan varna de engelska ekonomiska tidningarna på det allra allvarligaste. När man frågar: Hur länge skall högkonjunkturen vara, så svaras det:

Ang. understöd åt verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom. (Forts.)

Ett år med säkerhet. Vad sedan? Visserligen ha vi ett säkert ankare i vår träindustri. Trä kunna människorna icke undvara. Pappersmassa har ingen annan att sälja än vi, kanadensarna, ryssarna och finnarna. Beträffande järnindustrien må vi komma ihåg, att vårt land numera är att jämföra med en verkstad som samarbetar med en sammansättningsindustri, en verkstad åt världens stora rustningsindustri. Icke när denna rustningsindustri stoppar, utan ett år dessförinnan, är det stopp i vår järnindustri. Redan när man utomlands börjar förbereda sig på att stoppa, är det slut för oss. Det är därför vi måste ha så bråttom. Det är därför jag tänkte, att det skulle framställas anmärkning mot att det begärts för små anslag. I stället nödgas jag till min häpnad konstatera, att man till den grad manifesterat sitt oförstånd, att det anmärkts på att det begärts för höga anslag. Läget är, som sagt, ytterst labilt. Visserligen är det sant, som jag sade en gång här i kammaren: en dag skola skjortorna och byxorna taga slut, en dag skola harvarna och plogarna bytas ut. Men det går mycket kvickare nu än förr i världen. Förr fanns det agrarländer, som bytte produkter med industriländer. Nu är världen nära nog helt och hållet industrialiserad. När industrierna stoppa, blir det ett fruktansvärt brak. Jag erinrar om den amerikanska skrällen för några år sedan. När det kommer en ny sådan skräll, gäller det att vara förberedd. Jag varnar herrarna. Då kommer det att begäras helt andra saker än som begärts nu.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Punkten 184, angående kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: understöd åt enskilda anstalter för yrkesundervisning.

Ang. understöd åt enskilda anstalter för yrkesundervisning.

Kungl. Maj:t hade under punkten 186 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att till kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: understöd åt enskilda anstalter för yrkesundervisning för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 450,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft de likalydande motionerna I: 154 och II: 312, vari, såvitt nu vore i fråga, hemställts, att riksdagen måtte för budgetåret 1937/1938 besluta, att reservationsanslaget till understöd åt enskilda anstalter för yrkesutbildning skulle utgå med ett belopp av 600,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å herr Wistrands m. fl. och fröken Anderssons m. fl. ovannämnda motioner (I: 154 och II: 312), såvitt nu vore i fråga, till kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: understöd åt enskilda anstalter för yrkesundervisning för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 450,000 kronor.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Johan Bernhard Johansson, N. J. Martin Svensson, Oscar Olsson, Pauli, Rahmn, Hörstadius, Bäckström, Persson* i Falla, *Holmdahl* och *Danielsson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och herr

Ang. understöd åt enskilda anstalter för yrkesundervisning. (Forts.)
Wistrands m. fl. och fröken Anderssons m. fl. ovannämnda motioner (I: 154 och II: 312), såvitt nu vore i fråga, till förevarande ändamål för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 465,000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Persson** i Falla: Herr talman! Jag behöver icke understryka yrkesundervisningens betydelse för arbetslivet i allmänhet och dess betydelse för dem, som genom sådan undervisning få en bättre start i livet.

Kammaren har genom det beslut, som nyss fattats, höjt anslaget till understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning med 60,000 kronor utöver vad som föreslagits i den kungl. propositionen. Därigenom blir bidraget för anskaffande av material till denna undervisning 60,000 kronor större än det eljest skulle blivit. Jag tycker, att härav borde följa, att kammaren, då det gäller att bevilja anslag till understöd åt enskilda anstalter för yrkesundervisning, borde besluta att bevilja det högre av de föreslagna beloppen eller således med bifall till reservanternas förslag bestämma anslaget till 465,000 kronor i stället för av utskottet föreslagna 450,000 kronor. De enskilda anstalterna arbeta ju i precis samma syfte och för samma mål som de anstalter, vilka behandlats under punkt 183 i utskottsutlåtandet. Första kammaren har redan bifallit reservationen.

Jag hemställer alltså om bifall till den av herr Johansson i Fredrikslund m. fl. avgivna reservationen.

Herrar *Holmdahl* och *Petersson* i Lerbäcksbym samt fröken *Andersson* instämde häruti.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Statsutskottet har förordat en ökning av anslaget till undervisningsmaterial för de kommunala yrkesskolorna. Riksdagen har, som den föregående ärade talaren påpekade, genom sitt beslut under punkt 183 bifallit utskottets förslag. Därav att riksdagen tillmötesgått motionärerna i fråga om anslag till kommunala yrkesskolor följer dock icke, att riksdagen också bör göra det beträffande anslaget till de enskilda anstalterna. Jag skulle vilja råda till försiktighet på denna punkt. Att första kammaren bifallit reservationen är för mig intet skäl att förorda, att andra kammaren också skall bifalla reservationen. Det är att observera, att en stor del av dessa enskilda anstalter är affärsföretag, som tillkommit på spekulation. Det är möjligt, att en och annan av dessa anstalter behöver högre anslag, men jag skulle vilja tillråda de enskilda anstalterna att försöka ekonomisera genom att avskaffa det annonskrig, som de föra med varandra. De försöka att i konkurrens med varandra draga till sig elever från den ena ändan av Sverige till den andra. På det området kunde man spara verkligt onödiga kostnader, varigenom anstalterna skulle bliva bättre rustade för att tillgodose anspråken på undervisningsmaterial.

Jag har ingen anledning att ytterligare gå in på ämnet utan nöjer mig med att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Persson** i Falla: Herr talman! Den föregående ärade talaren erkände ju, att åtminstone vissa av dessa enskilda undervisningsanstalter vore i behov av ökat bidrag, men han gjorde den anmärkningen, att de enskilda undervisningsanstalterna vore privata affärsföretag och att staten därför saknade anledning att understödja dem. Den omständigheten, att dessa undervisningsanstalter drivas på enskildas risk, bör väl icke medföra, att de vägras

Ang. understöd åt enskilda anstalter för yrkesundervisning. (Forts.)
bidrag, som de behöva för att fullfölja sitt av alla erkända goda och samhällsnyttiga syfte. De betydelsefulla samhällsuppgifter, dessa anstalter arbeta för, utgöra en stark motivering för att de erhålla det understöd, som de behöva för att åstadkomma sådana resultat, vilka alla äro ense om att beteckna som nyttiga och nödvändiga.

Jag har därför all anledning att vidhålla mitt yrkande.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och förklarade sig herr talmannen anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Persson i Falla begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 184 av utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid berörda punkt fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppsyningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 185—193.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 194, angående understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar.

I punkten 196 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att

dels till understöd åt anstalter och föreningar, som anordnade populärvetenskapliga föreläsningar, för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 216,000 kronor;

dels medgiva, att av detta anslag finge enligt av Kungl. Maj:t fastställda villkor användas

högst 18,000 kronor till understöd åt centralbyråer för förmedling av populärvetenskapliga föreläsningar,

högst 10,000 kronor till understöd åt föreläsningsförbund,

högst 10,000 kronor till understöd åt vissa anstalter och föreningar för av dem havda resekostnader för föreläsare,

högst 30,000 kronor till anordnande av populärvetenskapliga föreläsningar i samband med studiecirkelverksamhet samt

det belopp, som Kungl. Maj:t kunde finna skäligt, till understöd för utgivande av Tidskrift för föreläsningsverksamheten;

dels medgiva, att för tiden den 1 juli 1937—den 30 juni 1938 ej mindre det lägsta understöd, som av statsmedel utginge till lokal föreläsningsanstalt, finge utgöra 100 kronor för helt budgetår räknat, än även det minsta antal föreläs-

Ang. understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar.

Ang. understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar. (Forts.)
ningar, som för åtnjutande av statsbidrag skulle, för budgetår räknat, anordnas av dylik anstalt, måtte utgöra 5;

dels ock medgiva, att det finge ankomma på Kungl. Maj:t att under samma tid, på framställning av skolöverstyrelsen, bevilja de ytterligare lättnader i fråga om villkoren för understöds åtnjutande, som kunde befinnas erforderliga.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft

dels en inom första kammaren av herr *Bergman m. fl.* väckt motion (I: 152), vari hemställts, att riksdagen måtte till understöd åt anstalter och föreningar, som anordnade populärvetenskapliga föreläsningar, för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 300,000 kronor, samt att sådan ändring måtte vidtagas i grunderna för anslaget fördelning, att minsta antalet föreläsningar, för vilka åtnjutande av statsbidrag beviljades, skulle utgöra 7, och det lägsta understöd, som finge utgå till lokal föreläsninganstalt, skulle utgöra 150 kronor för helt budgetår räknat;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Baekström* väckt motion (II: 209), vari hemställts, att riksdagen till understöd åt anstalter och föreningar, som anordnade populärvetenskapliga föreläsningar, för budgetåret 1937/1938 måtte bevilja ett reservationsanslag av 300,000 kronor och beträffande detta anslag i övrigt göra de medgivanden, som av Kungl. Maj:t föreslagits.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt herr Bergmans m. fl. och herr Baekströms ovannämnda motioner (I: 152 och II: 209),

a) till understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar, för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 226,000 kronor;

b) medgiva, att av detta anslag finge enligt av Kungl. Maj:t fastställda villkor användas

högst 18,000 kronor till understöd åt centralbyråer för förmedling av populärvetenskapliga föreläsningar,

högst 10,000 kronor till understöd åt föreläsningsförbund,

högst 10,000 kronor till understöd åt vissa anstalter och föreningar för av dem havda resekostnader för föreläsare,

högst 40,000 kronor till anordnande av populärvetenskapliga föreläsningar i samband med studiecirkelverksamhet samt

det belopp, som Kungl. Maj:t kunde finna skäligt, till understöd för utgivande av Tidskrift för föreläsningsverksamheten;

c) medgiva, att för tiden den 1 juli 1937—den 30 juni 1938 ej mindre det lägsta understöd, som av statsmedel utginge till lokal föreläsninganstalt, skulle utgöra 100 kronor för helt budgetår räknat än även det minsta antal föreläsningar, som för åtnjutande av statsbidrag skulle, för budgetår räknat, anordnas av dylik anstalt, måtte utgöra 5;

d) medgiva, att det finge ankomma på Kungl. Maj:t att under samma tid, på framställning av skolöverstyrelsen, bevilja de ytterligare lättnader i fråga om villkoren för understöds åtnjutande, som kunde befinnas erforderliga.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr Baekström: Herr talman! Angående understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar, föreliggande motioner

Ang. understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar. (Forts.)

i båda kamrarna om höjning av anslaget till 300,000 kronor. I motionerna har påpekats, att under det den s. k. kulturbudgeten svällt ut alltmera med avsevärda utgiftsökningar på alla andra områden, anslaget till populärvetenskapliga föreläsningar utgör ett beklagligt undantag. Till denna verksamhet beviljades glädjande nog under åren 1926—1932 anslag på 400,000 kronor och därutöver. I årets statsverksproposition föreslås, att anslaget skall utgå med 216,000 kronor. Statsutskottet har föreslagit en mindre höjning till 226,000 kronor; 40,000 kronor i stället för 30,000 kronor skulle nämligen anslås till föreläsningar i samband med studiecirkelverksamheten. Statsutskottet har icke velat sträcka sig längre och har motiverat sin ståndpunkt med att det bör tagas under övervägande, huruvida icke verksamheten bör omläggas på så sätt, att den kommer att syfta till ett mera konsekvent bedrivit bildningsarbete, exempelvis genom serieföreläsningar. Utskottet förmenar, att denna omprövning bör verkställas av Kungl. Maj:t och att i avvaktan härpå någon ytterligare förhöjning icke bör ifrågakomma. Jag ser, att ecklesiastikministern avlägsnat sig, men jag vågar i alla fall vädja till honom, att han så snart som möjligt låter verkställa denna utredning. Annars är det fara för handen, att utredningens uteblivande år efter år kommer att få utgöra statsutskottets motivering för att anslaget skall hållas nere vid ett oskäligt lågt belopp. När jag var hemma i Västerbotten under påsklovet, hade Västerbotten glädjen att få besök av ecklesiastikministern. Han invigde nämligen de nya lokalerna vid folkhögskolan i Vindeln. Han talade angående det fria folkbildningsarbetet så mäktiga ord, att genljudet därav ännu återstudsar från Västerbottens fjällryggar. Därför ha vi anledning hoppas, att han äntligen låter verkställa denna utredning och att frånvaron av utredning icke år efter år får utgöra motivering för avslag.

Jag ber vidare få påpeka, att enligt gällande författningar utgår statsbidrag till populärvetenskaplig verksamhet med samma belopp, som de lokala föreningarna på annat sätt kunna skaffa sig. De lokala föreningarnas inkomster belöpte sig under sistförflutna verksamhetsår till 600,000 kronor. Även om 300,000 kronor beviljas, kan staten inte lämna mer i statsbidrag än 50 % av det belopp, som staten enligt författningarna har rätt att lämna. Skolöverstyrelsen har i sina petita gjort framställning om ett anslag på 300,000 kronor. Skolöverstyrelsen nämner bland annat, att denna verksamhet visar tydliga tecken till att omfattas med allt större intresse av den bildningssökande allmänheten. Bland annat har föreläsningsföreningarnas antal ökats. Föreläsningsföreningarnas riksförbund har omnämnt, att de populärvetenskapliga föreläsningarna tjäna fem olika ändamål. För det första skaffa de människorna kunskaper i skilda ämnen, för det andra skaffa de människorna orientering i livets frågor, för det tredje egga de till självstudier, för det fjärde bilda de utgångspunkten för studiecirklar och för det femte bereda de människorna möjlighet till kulturell rekreation.

I de motioner, som väckts i ämnet, har bland annat vederlagts den ofta framförda invändningen, att radioverksamheten skulle göra denna bildningsverksamhet onödig. Jag antar visserligen, att de flesta av kammarens ledamöter icke ha läst motionen, men jag vill ändå icke taga upp någon debatt på denna punkt. På framställning från många håll ber jag endast få yrka bifall till den motion, som framförts i denna kammare. Den går ut på beviljande av ett anslagsbelopp av 300,000 kronor. Jag vill emellertid göra den ändringen, att jag hemställer, att riksdagen beträffande detta anslag måtte göra de medgivanden, som av statsutskottet föreslagits, i stället för dem, som ursprung-

Ang. understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar. (Forts.)

ligen föreslagits i Kungl. Maj:ts proposition. Jag yrkar alltså bifall till min motion om ett anslag på 300,000 kronor och förordar därjämte att riksdagen gör de av statsutskottet föreslagna medgivandena.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Den populärvetenskapliga föreläsningsverksamheten i detta land måste sedan ett antal år tillbaka lida av någon sjukdom, som gör att den tynar av. Människorna äro icke på långt när så intresserade av de populärvetenskapliga föreläsningarna, som de förut voro. Varpå det beror kan ingen med bestämdhet säga. Ingen kan mer än jag beklaga det förhållandet. Jag är med i styrelsen för en föreläsningsanstalt och har sålunda allt intresse av att föreläsningsverksamheten stimuleras, men det hjälper inte att anslå mer och mer pengar till denna tynande verksamhet. Det måste vara något fel på organisationen, på formerna, och det är nödvändigt att undersöka, vari detta fel består, innan man fortsätter att, i många fall utan någon som helst nytta, understödja verksamheten.

Jag ber att få understryka den vädjan, som herr Bäckström riktade till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, att den av utskottet ifrågasatta utredningen icke måtte fördröjas utan igångsättas så fort som möjligt. Från riksdagens sida ha begärts utredningar, som varit mycket mindre av behovet påkallade än den här ifrågavarande. Jag ber sålunda på det allra varmaste få anbefalla denna sak till herr statsrådets benägna uppmärksamhet. För övrigt yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till det av herr Bäckström under överläggningen framställda yrkandet; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 195—199.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande.

Punkten 200, angående bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande.

Under punkten 202 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att såsom bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 326,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herrar *Bergman* och *Johan Larsson* (I: 101) och den andra inom andra kammaren av herr *Johanson* i Huskvarna *m. fl.* (II: 201), vari hemstälts, att riksdagen måtte såsom bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 347,000 kronor;

dels två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *Bärg m. fl.* (I: 158) och den andra inom andra kammaren av herr *Andersson* i Igelboda *m. fl.* (II: 307), vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta att öka det av Kungl. Maj:t för budgetåret 1937/1938 begärda reservationsanslaget å 326,000 kronor för undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande med 10,000 kronor till 336,000 kronor;

Ang. bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande. (Forts.)

dels ock två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *Mannerskantz m. fl.* (I: 102) och den andra inom andra kammaren av herrar *Lundqvist* och *Liedberg* (II: 221), vari hemställt, att riksdagen måtte besluta, att något anslag till rikskommitténs mot den olagliga rusdryckshanteringen verksamhet icke vidare skulle utgå.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom herrar *Bergmans* och *Larssons*, *Johansons* i *Huskvarna m. fl.*, *Bärqs m. fl.* och *Anderssons* i *Igelboda m. fl.* ovannämnda motioner (I: 101 och II: 201 samt I: 158 och II: 307) men med avslag å herr *Mannerskantz' m. fl.* samt herrar *Lundqvists* och *Liedbergs* ovannämnda motioner (I: 102 och II: 221), såsom bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 333,500 kronor.

Vid punkten voro emellertid fogade reservationer:

1) av herr *Lindström*, som ansett att utskottet bort tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag;

2) av herrar *Johan Bernhard Johansson*, *N. J. Martin Svensson*, *Rahmn*, *Hörstadius* och *Persson* i *Falla*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt herr *Mannerskantz' m. fl.* ävensom herrar *Lundqvists* och *Liedbergs* ovannämnda motioner (I: 102 och II: 221) men med avslag å herrar *Bergmans* och *Larssons*, *Johansons* i *Huskvarna m. fl.*, *Bärqs m. fl.* och *Anderssons* i *Igelboda m. fl.* ovannämnda motioner (I: 101 och II: 201 samt I: 158 och II: 307), såsom bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 316,400 kronor; samt

3) av herrar *Oscar Olsson*, *Bäckström*, *Andersson* i *Södergård* och *Danielson*, vilka förklarar sig anse, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom herrar *Bergmans* och *Larssons* samt *Johansons* i *Huskvarna m. fl.* ovannämnda motioner (I: 101 och II: 201) samt med bifall till herr *Bärqs m. fl.* och herr *Anderssons* i *Igelboda m. fl.* ovannämnda motioner (I: 158 och II: 307) men med avslag å herr *Mannerskantz' m. fl.* samt herrar *Lundqvists* och *Liedbergs* ovannämnda motioner (I: 102 och II: 221), såsom bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 341,000 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Herr *Persson* i *Falla*: Herr talman! Här förekommer ju en lång rad av anslag till olika nykterhetsorganisationer. På en del punkter har utskottet visserligen föreslagit höjningar utöver den kungl. propositionen, men å andra sidan finns här en reservation av herr *Johansson* i *Fredrikslund m. fl.*, som i stort sett går på bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändrat, utom på en enda punkt, nämligen punkt 7, som gäller främjande av rikskommitténs mot den olagliga rusdryckshanteringen verksamhet.

Denna kommitté tillkom ju på hösten 1931 och skulle söka att genom en intensiv propagandaverksamhet hämma den då florerande illegala sprittrafiken, och man kan säga att det målet i väsentlig grad också uppnåtts, kanske delvis genom kommitténs verksamhet, kanske ännu mera genom tullpolisens och statspolisens verksamhet. Man kan inte anse att det för närvarande på-

Ang. bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande. (Forts.)

går en sådan trafik av större omfattning än man torde få räkna med såsom tämligen »normal». Det är klart att en sådan verksamhet som den rikskommittén har bedrivit, att genom en intensiv propagandaverksamhet åstadkomma en kraftig opinion mot denna trafik, kan försiggå och ha effekt en kort tid, men man kan inte på samma sätt med resultat år efter år och under årtionden fortsätta med en sådan högspänd propagandaverksamhet.

Kommittén beräknade vid sin tillkomst att dess verksamhet skulle pågå $1\frac{1}{2}$ år — nu har den pågått $6\frac{1}{2}$ år. Riksdagen har tidigare vid flera olika tillfällen uttalat, att denna verksamhet inte fick bli permanent, och kommittén själv har för ett par år sedan förklarat sig beredd avveckla sin verksamhet, som den i så fall ansåg kunna övertagas av centralförbundet för nykterhetsundervisning. I fjolårets statsverksproposition föreslog departementschefen att kommitténs verksamhet skulle avvecklas, men på grund av vissa förhållanden hemställde statsutskottet att den skulle få pågå ytterligare ett år, vilket bifölls av riksdagen.

I år har emellertid utskottet i sitt utlåtande skrivit att man visserligen anser att anslaget bör utgå även för nästa budgetår men att det bör tagas under övervägande, huruvida det sedan kan indragas; det är med andra ord en liten nådatid man vill ge. Det förhåller sig alltså så, att utskottet vill avveckla rikskommitténs verksamhet, låt vara med ett års frist. Då vi således i det hela äro fullkomligt ense om detta, anser jag, att vi redan nu kunna ta steget fullt ut och avveckla kommitténs verksamhet, varvid centralförbundet för nykterhetsundervisning givetvis skulle komma att övertaga den väsentligaste delen av kommitténs nuvarande verksamhet, d. v. s. den objektiva upplysningsverksamheten, vilken för övrigt redan förut till stor del bedrivits genom förmedling av centralförbundets föreläsningsbyrå.

En omläggning av verksamheten på detta sätt skulle visserligen medföra en ökning av anslaget till centralförbundet på 5,400 kr. men samtidigt på denna punkt innebära en besparing på 15,000 kr., alltså en total besparing på 9,100 kr. Då det inte finns några som helst skäl för att fortsätta med denna verksamhet och då departementschefen i år tydligen endast resignerat inför föregående års beslut och säkerligen med stor tillfredsställelse skulle se att hans intentioner från i fjol bleve fullföljda, skall jag be att på denna punkt få yrka bifall till den av herr Johansson i Fredrikslund m. fl. avgivna reservationen, som innebär bifall till Kungl. Maj:ts förslag på alla punkter utom på den nu omtalade 7:e, om anslaget till rikskommittén.

Häruti instämde herr *Lundqvist*.

Herr Danielsson: Herr talman! Som de ärade kammarledamöterna torde ha funnit, finns det på denna punkt en hel del reservationer, och på en av dem återfinns också mitt namn. Den reservation som avgivits av herr Oscar Olsson m. fl. går ut på en ökning av anslaget till de olika nykterhetsorganisationerna med 7,500 kr.; vi ha härvidlag följt en motion från den socialdemokratiska nykterhetsgruppen.

Jag hade verkligen tänkt att något motivera min inställning till föreliggande fråga, men ehuru jag fortfarande anser denna motion vara synnerligen välmotiverad, finner jag, efter frågans avgörande i första kammaren, att jag inte bör göra detta. Jag kommer nu att avstå från att yrka bifall till reservationen och i stället ansluta mig till statsutskottets förslag som är lika med nämnda reservation i det avseendet att det upptager ett med 5,000 kr. förhöjt anslag till föreläsningsverksamheten för nykterhetens främjande; reservanternas

Ang. bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande. (Forts.)

och utskottet skilja sig endast angående understöden till de olika organisationerna. Som frågan nu ligger till, herr talman, har jag endast att yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Olovson: Herr talman! Jag har ett visst ansvar för tillkomsten av rikskommittén mot den olagliga rusdryckshandlingen, och jag var ursprungligen med om att vädja till statsmakterna om anslag till kommitténs verksamhet. Anledningen till kommitténs tillkomst var att man långt ut i bygderna spårade fruktansvärda följder av langares och hembrännares verksamhet bland den uppväxande ungdomen, och vi räknade med att det skulle vara möjligt att åtminstone i någon mån stävja denna trafik genom att anordna opinionsmöten och på annat sätt söka samla folkopinionen emot dessa nedbrytande krafter.

Kommittén fick stöd från statsmakternas sida, och verksamheten har bedrivits i betydande omfattning. Det ankommer inte på mig att fälla något omdöme om kommitténs verksamhet eller betygsätta densamma, men jag tror inte det är oriktigt att konstatera det förhållandet, att på många platser i landet, där faktiskt den allmänna opinionen stod på den olagliga handteringen utövares sida, opinionen nu svängt om på ett sätt, som man knappast vågat drömma om. På industriplatser, där smuggelbrännvin och hembränt brännvin langades ganska fritt, där står nu hela bruket som en man med knuten näve och säger ifrån, att här får inte finnas spritlangare och hembrännare, det skall vara ordning på bruket!

Det ifrågasattes för ett par eller möjligen tre år sedan att anslaget till rikskommittén skulle indragas, och kommittén hade själv förklarat att den för sin del ingenting hade däremot, om blott det vidtogs åtgärder för att vidmakthålla opinionen emot denna hantering. Vid detta tillfälle förklarade jag — jag var den tiden ordförande i rikskommittén, jag är det inte numera, men fortfarande ledamot av kommittén — efter ett anförande av statsrådet Engberg, att den dagen statsmakterna förklara sig inte längre behöva kommitténs arbete för upprätthållande av en opinion mot den olagliga handteringen, den dagen är kommittén beredd att avveckla sin verksamhet utan vidare. Jag har begärt ordet, herr talman, för att upprepa detta nu. Jag vill nämligen icke att den uppfattningen skall spridas att kommittén vill vara till för sin egen skull. Det vill den icke. Men jag vill därtill lägga — det låter kanske vanvördigt och ohövligt, men det må vara hänt — att om denna verksamhet lägges i händerna på centralförbundet för nykterhetsundervisning, så betyder detta att verksamheten nedlägges. Jag skall utan att knota se att riksdagen stryker detta anslag, men då har man också strukit verksamheten. Jag har intet yrkande.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 201—206.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 207.

Lades till handlingarna.

Punkterna 208—213.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. understöd för utgivande av tidskrifter, lärda verk och läroböcker.

Punkten 214, angående understöd för utgivande av tidskrifter, lärda verk och läroböcker.

Kungl. Maj:t hade under punkten 216 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att till understöd för utgivande av tidskrifter, lärda verk och läroböcker för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 190,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag, till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 180,000 kronor.

Reservation hade emellertid avgivits av herrar *Pauli, Sandén, Lindström, Rahmn, Holmdahl* och *Danielsson*, vilka förklarar sig anse, att utskottet bort tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr Danielsson: Herr talman! Blott ett par ord då jag är med bland reservanterna på denna punkt vilka velat tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag. Vi ha inte kunnat gå med på utskottets nedsättning av summan med 10,000 kronor. Det är ju så att den anslagsökning, som beviljades i fjol, kanske helt och hållet absorberades av de ökade kostnaderna för tryckning m. m. Här gäller det ett område där åtminstone den olärde måste vara mycket försiktig i fråga om inknappningar av de av Kungl. Maj:t som lämpliga ansedda anslagen.

Det är här fråga om en hel massa lärda verk och tidskrifter, avsedda för forskningen. Genom dessa tidskrifter — en del av dem äro ju mer populärt hållna — bringas en del av forskningens resultat till en vidare allmänhets kännedom. Framför allt torde emellertid dessa verk och skrifter vara nyttiga, ja nödvändiga för många fattiga forskare. Utskottet ifrågasätter i motiveringen om man inte kunde dra in en del av skrifterna och alltså begränsa statsunderstödet till ett färre antal publikationer inom var och en av de olika vetenskapsgrenarna. Det förefaller åtminstone mig vara synnerligen svårt att kunna genomföra detta. Man har heller inte från utskottets sida i denna motivering pekats på något särskilt verk, man har endast uttalat sig i allmänna ordalag.

Nu har ju genom första kammarens beslut denna motivering fallit bort, så att säga — första kammaren gick, har det upplysts, med mycket stor majoritet in för reservationen, d. v. s. för regeringens proposition i ämnet. Även om ingen kan ge sig in på ett närmare bedömande härvidlag — vilket kanske blir synnerligen svårt även för dem som tillhöra de s. k. lärda klasserna — har man ändå en känsla av hur viktiga dessa verk äro för den fria forskningen och för vetenskapen överhuvud taget, varpå ju hela kulturlivet vilar. Jag vågar under sådana förhållanden inte ta på mitt ansvar att sänka av Kungl. Maj:t som lämpliga ansedda belopp. Vi måste härvidlag komma ihåg att dessa skrifter i allmänhet icke äro avsedda för en större allmänhet, och därför fordras det understöd. Det gäller här något helt annat än den stora massan mer eller mindre nyttig läsning som serveras varje vecka.

För min del, herr talman, vill jag yrka bifall till reservationen, som överensstämmer med Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Herr Jonsson i Eskilstuna: Herr talman! Det är naturligtvis icke alldeles utan skäl, som utskottets majoritet här har markerat en från departements-

Ang. understöd för utgivande av tidskrifter, lärda verk och läroböcker.
(Forts.)

chefen något avvikande mening. Innan jag går vidare vill jag fästa uppmärksamheten vid att det anslag, som utskottet föreslår, med 10,000 kronor överstiger det anslag, som utgick under fjolåret. Vi ha haft på känn, att det på detta område uppkommit en rik flora av tidskrifter. Jag markerar, att det icke är fråga om de lärda verken utan om tidskrifterna, där en rensning utan någon våda för kulturen skulle kunna utföras och där en rationalisering skulle kunna vara att tillråda. För att markera denna mening har utskottet sänkt propositionens förslag till anslag, 190,000 kronor, till 180,000 kronor.

För mig är icke summan, 10,000 kronor, så väsentlig, men sedan utskottet behandlat denna sak, har jag av statsrådet under hand erfarit — det behöves väl icke vara någon indiskretion, som jag gör mig skyldig till, om jag meddelar detta — att det är ifrågasatt att utgiva nya lärda verk och att det skulle bli svårt för statsrådet att tillmötesgå mycket stora anspråk härutinnan, om anslaget sänktes till 180,000 kronor. Härigenom har ju saken kommit i något annan dager. För min enskilda del håller jag därför icke på summan 180,000 utan fränfaller den. Om det finnes någon annan av utskottets ledamöter, som håller fast vid summan 180,000 kronor, må han framställa yrkande om bifall därtill. Jag gör det icke, utan går med på de 190,000 kronorna. Men jag vill be kammaren vara med om första delen av motiveringen. Det stycket är för mig det väsentligaste. Man måste säga ifrån, att det kan vara nödvändigt att ägna någon uppmärksamhet åt anslaget till tidskrifter för att kunna verkställa en enligt min mening åtminstone mycket välbehövlig sanering.

Jag kan icke hålla på det lägre anslaget eftersom numera småsparandet icke står i någon högre kurs i riksdagen för närvarande. Några tusen kronor mer eller mindre spelar numera ingen roll. Först när man kommer upp till fyra, fem miljoner kronor ifrågasätter man att spara något. Det är tydligt att man icke skall vara sparsam i småsaker. Jag tillåter mig sålunda att yrka bifall till första delen av utskottets motivering. Stycket, som börjar med orden: »Återgången till tidigare rådande förhållanden» skulle i stället lyda: »Utskottet vill emellertid icke motsätta sig Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag om en höjning av förevarande anslag med 20,000 kronor till 190,000 kronor och hemställer således att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till understöd för utgivande av tidskrifter, lärda verk och läroböcker för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 190,000 kronor.»

Detta är min enskilda mening och jag deklarerar icke alls å utskottets vägnar i detta fall.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Engberg**: Jag skall, herr talman, be att till den föregående ärade talaren få rikta ett varmt tack för att han i sitt yttrande har behjärtat en synpunkt, som jag visserligen under hand framfört men som kort och gott är denna, att vi här ha ett stort och för hela vår historiska forskning grundläggande humanistiskt verk, som en tid fått ligga nere, men som uti forskningens och vetenskapens intresse bör återupptagas. Det har varit för mig ett önskemål att just från anslaget till lärda verk kunna giva något understöd, på det att detta verk måtte komma i gång igen.

Oavsett detta vill jag emellertid också fästa uppmärksamheten på att detta anslag i själva verket sänktes med 30,000 kronor år 1932. Förhållandet var nämligen, att det då utgick ett anslag på 170,000 kronor. Det fanns emellertid 30,000 kronor redovisade på andra punkter i budgeten, vilket anslag avsåg

Ang. understöd för utgivande av tidskrifter, lärda verk och läroböcker.

(Forts.)

liknande ändamål, och som ansågs böra föras in under det större anslaget utan att detta höjdes. Resultatet blev alltså en realsänkning med 30,000 kronor. Under tiden har, om jag håller mig till de vetenskapliga tidskrifterna, helt naturligt en avspeglning ägt rum i deras utveckling, av den utveckling, som försiggått inom forskningen själv, nämligen en allt större specialisering. Vi veta själva från riksdagen, hurusom anspråken från våra universitet på speciallärostolars och speciallämnens tillgodoseende hör till dagordningen. Det är då ingenting att förundra sig över, att även när det gäller de vetenskapliga tidskrifterna en fortgående specialisering kommit till uttryck. Frågan huruvida och i vad mån man inom ramen av nu utkommande tidskrifter kan företaga en sådan rationalisering, att tilläventyrs närgränsande fack skulle kunna bilda hjone-lag, är en fråga, där det kan vara vanskligt att giva ett tvärsäkert förhands-svar, men helt naturligt skall jag å min sida icke underlåta att göra en undersökning för att utrona de möjligheter, som stå till buds.

Emellertid vill jag fästa uppmärksamheten på, att man beträffande tidskrif-terna redan har fört en restriktiv politik. För sista året begärdes i anslag 161,700 kronor, medan av vederbörande myndigheter tillstyrktes 156,300 kro-nor. Jag skar ner anslaget till 123,762 kronor. Vidare är det icke så oviktigt att dessa tidskrifter vidmakthållas och i viss mån utvidgas. Det är där vår specialforskning får tillfälle att framlägga sina resultat, och — låt mig också säga det — dessa forskare sitta icke bara vid universiteten och hög-skolorna, utan lyckligtvis är det så, att vi ha en stor kader ute vid våra läro-anstalter i övrigt, som gärna vill och gärna också kan fortsätta med sin ve-tenskapliga forskning, vare sig det rör humaniora eller naturvetenskap. För dem är det helt naturligt tacknämligt, därest det finnes en tidskrift, där de kunna få publicera resultaten av sin verksamhet.

Går jag till de lärda verken har beskärningen av anslaget varit än hård-häntare. Det begärdes förra året 128,391 kronor och tillstyrktes av myndig-heterna 103,500. Jag skar ner anslaget till 65,100 kronor. Jag säger, att jag skar ner det med svidande hjärta, därför att det finnes åtskilliga fram-ställningar, som jag skulle vilja tillmötesgå. Jag skulle vilja vädja till kamma-ren att besinna vad det ändå har för betydelse för en liten nation som vår, att vi på detta område kunna tävla med utlandet, att förtjänta svenska forskare, som i årtal arbetat oegennyttigt och många gånger under umbäranden sam-lat material för utarbetandet av avhandlingar, skola kunna utan skuldsättning och utan katastrof i ekonomiskt avseende för sig och de sina få sina verk publicerade. Det är mycket väl använda pengar. Jag tror därför att kamma-ren handlar klokt, om den, i likhet med första kammaren och i anslutning till vad herr Jonsson i Eskilstuna själv yrkat, bifaller det av Kungl. Maj:t fram-ställda kravet. Det betyder i själva verket ingen reell höjning av anslaget från 1932. Det betyder en anpassning, enligt min mening en försiktig anpassning efter utvecklingen. Vad man lägger ned på detta område, får man enligt min tanke igen med ränta. Jag vädjar till kammaren på denna punkt att följa re-servanterna med den motivering, som föreslagits av herr Jonsson i Eskilstuna.

Herr **Anderson** i Råstock: Jag begärde ordet för att på ett litet annat sätt än herr Jonsson i Eskilstuna gjorde, stryka under, att det icke alltid är lyck-ligt eller tidsenligt här i kammaren, att hålla igen, när det gäller små be-lopp. Jag bringar i erinran — jag tror icke minst ecklesiastikministern skall vara villig erkänna det — att det är sällan, hur skall jag säga, som anslagen i en huvudtitel behandlats så välvilligt som fallet varit i år.

Ang. understöd för utgivande av tidskrifter, lärda verk och läroböcker.
(Forts.)

Jag skall icke blanda mig in i striden om det är nödvändigt eller icke att bevilja dessa 10,000 kronor. Jag vill i alla fall säga, att även om det icke är tidsenligt, äro vi piskade att tänka litet längre än för det innevarande året, när det gäller att behandla frågor i statsutskottet.

Herr Svensson: Herr talman! Jag har begärt ordet i anledning av herr Jonssons i Eskilstuna anförande.

Det är ju klart att även vi på avdelningen sökt sätta oss in i frågorna och även sökt hålla igen på förslag, som framkommit om höjning av Kungl. Maj:ts förslag. Så har även skett på denna punkt. Enligt avdelningens mening skulle man, utan att det gjort någon vidare skada, kunnat minska ökningen med det belopp, som framgår av utskottets förslag. När avdelningens ordförande tillkännagiver, att han för sin del med bibehållande av vad utskottet skriver i första delen av sin motivering resignerat med den motiveringen att det är otacksamt att spara och att det icke är skäl att hålla igen på 10,000 kronor, eftersom man endast sparar när det är fråga om millioner, kan jag med så mycket större skäl instämma med honom däri, då jag på en tidigare punkt gjort ett försök att spara, men kapitalt misslyckats. Det kom nämligen fram sådana floder av yttranden emot mig i det hänseendet, att jag här skall be att få instämma i den resignation, som herr Jonsson i Eskilstuna gav uttryck åt, och således instämma i hans yrkande.

Herr Danielsson: Med anledning av den situation, som inträtt och i förhoppning att kammaren skall kunna bliva riktigt enig, frånfaller jag mitt yrkande om ett formellt bifall till reservationen. Jag kan efter den förklaring, som andra avdelningens ordförande herr Jonsson i Eskilstuna givit om innebörden av sin motivering, ansluta mig till hans yrkande för att bespara en debatt och en votering.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till det av herr Jonsson i Eskilstuna under överläggningen framställda yrkandet; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

Punkterna 215—228.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 229.

Lades till handlingarna.

Punkterna 230—241.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 242.

Lades till handlingarna.

Punkterna 243 och 244.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 13.

Herr *Gezelius* avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion, nr 530, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 266, angående socialstyrelsens organisation m. m.

Vidare avgåvos följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 270, angående lönerreglering för folk- och småskollärare m. fl., nämligen:

- nr 531 av herr *Karlsson* i Grängesberg *m. fl.*;
- nr 532 av herr *Johnsson* i Kalmar *m. fl.*;
- nr 533 av herr *Lindén* *m. fl.*;
- nr 534 av herr *Nilsson* i Antnäs *m. fl.*;
- nr 535 av herr *Malmborg* *m. fl.*;
- nr 536 av fröken *Hesselgren* *m. fl.*;
- nr 537 av fröken *Hennings* *m. fl.*;
- nr 538 av herr *Lundqvist* *m. fl.*;
- nr 539 av herr *Wallén*;
- nr 540 av herrar *Johansson* i Tväråselet och *Johansson* i Norrfors;
- nr 541 av herr *Lövgren* *m. fl.*; och
- nr 542 av herr förste vice talmannen *Jeppsson* *m. fl.*

Ytterligare avlämnades följande motioner, nämligen av:

herr *Gezelius* *m. fl.*, nr 543, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 269, med förslag till lag om utlännings rätt att här i riket vistas (utlänningslag); och

herr *Nilsson* i Göteborg *m. fl.*, nr 544, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 272, angående lönerreglering för personalen vid serafimerlasarettet och karolinska sjukhuset m. m.

Slutligen avgåvos nedannämnda motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 271, angående lönerreglering för lärare vid de allmänna läroverken m. fl. statliga undervisningsanstalter m. m., nämligen:

- nr 545 av herr *Hallén*;
- nr 546 av herr *Hage* *m. fl.*;
- nr 547 av herr *Hage* *m. fl.*;
- nr 548 av herr *Malmborg*; samt
- nr 549 av herr *Tengström* och fröken *Hennings*.

Samtliga ovannämnda motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.58 e. m. för att åter sammanträda kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 7 april.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

På förslag av herr andre vice talmannen, som förmälde sig hava om tiden för valen samrätt med första kammarens talman, beslöt kammaren, att onsdagen den 14 innevarande april företaga val dels av revisorer och revisors-suppleanter för granskning av statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning, dels ock av valmän och suppleanter för utseende ej mindre av fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret än även av suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor.

§ 2.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 50, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t gjorda framställningar om anslag till byggnadsarbeten, avseende ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde.

På förslag av herr andre vice talmannen beslöt kammaren, att förevarande utlåtande skulle föredragas punktvis samt att vid föredragningen av de särskilda punkterna endast rubrikerna skulle uppläsas.

Punkterna 1—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6.

Lades till handlingarna.

Punkten 7.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

Punkterna 9—12.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 3.

Vidare föredrogs vart efter annat:

bevillningsutskottets betänkande, nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om upphävande av 46 § 3 mom. förord-

ningen den 11 juni 1926 (nr 207) angående tillverkning och beskattning av brännvin, m. m.; och

bankoutskottets utlåtande, nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande tillämpning i vissa fall av bestämmelserna i lagen den 30 juni 1934 (nr 444) om ändring i vissa delar av lagen den 11 oktober 1907 (nr 85) angående civila tjänst innehavares rätt till pension.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkande och utlåtande hemställt.

§ 4.

Vid härefter punktvis skedd föredragning av bankoutskottets utlåtande, nr 27, i anledning av framställningar angående ersättning till vissa personer i anledning av skada, ådragen under militärtjänstgöring, m. m. blevo utskottets i nämnda utlåtande gjorda framställningar av kammaren bifallna.

§ 5.

Till avgörande företogs vart efter annat:

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 24, i anledning av väckt motion om den stora arrendatorsklassens tryggnad och frigörelse samt de talrika ofullständiga jordbrukens komplettering med tilläggsjord genom lag;

nr 25, i anledning av väckt motion angående arrendators rätt till ersättning av jordägare för täckdikning, vartill statsbidrag utgått; och

nr 26, i anledning av väckt motion angående tillförsäkrande åt vissa arrendatorer av husrum och vedbrand på livstid från förut arrenderad fastighet; samt

jordbruksutskottets utlåtande, nr 36, i anledning av väckta motioner om upprättande av en lånefond för rationalisering av mindre jordbruk.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 6.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget jordbruksutskottets utlåtande, nr 37, i anledning av väckta motioner om anslag till Sveriges rävuppfödarens riksförbund för försöksverksamhet på pälsdjursuppfödningens område.

Ang. anslag till Sveriges rävuppfödarens riksförbund för vise försöksverksamhet.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 138 av herrar *Holmström* och *Sten* samt II: 279 av herr *Persson* i Undersvik *m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att ställa ett årligt anslag av 6,000 kronor till förfogande för Sveriges rävuppfödarens riksförbund för försöksverksamhet på pälsdjursuppfödningens område, till dess denna verksamhet kunde komma i gång på lantbrukshögskolan.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 138 och II: 279 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Persson* i Undersvik: Herr talman! Vid behandlingen av det första ärendet i dag gjorde sig en ärad ledamot av jordbruksutskottet till tolk för den olust han kände inför att utskottet nödgats tillstyrka bifall till en enskild motion, och om jag hörde rätt, tillade han, att utskottet brukat visa sig äga

Ang. anslag till Sveriges rävuppfödarens riksförbund för viss försöksverksamhet. (Forts.)

förmåga att genom en finurlig motivering avvisa dylika motioner. I det förevarande utskottsutlåtandet har herr Carlström ingen anledning att ge uttryck för någon olust.

Jag skall också be att få förklara, om det kanske är någon av kammarens ledamöter, som undrar, varför en dylik framställning kommit som en enskild motion och inte genom Kungl. Maj:t, att detta beror på att man kom för sent. Propositionen var redan färdig, då framställningen gjordes, och detta är anledningen till det oblidla ödet för framställningen att nödgas komma fram som en enskild motion. Det var därför, som framställning gjordes till mig, att jag skulle bära fram denna motion, och jag tvekade inte ett ögonblick att ställa denna framställning under kammarens prövning med hänsyn till det enligt min uppfattning billiga krav och äskande, som här kommit till uttryck.

Som kammarens ledamöter finna av utlåtandet gäller det här inga större summor, som ha någon avgörande betydelse vare sig för statsverket eller för förbundet eller den näringsgren, som det företräder. Men saken i och för sig är av så pass stor betydelse, att jag vågat begära ordet och även vågar yrka bifall till motionen.

Jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet på att det här inte gäller något direkt anslag till förbundet för propaganda eller organisation, utan det gäller bara ett anslag till förbundet för dess försöksverksamhet, vilken verksamhet ju riksdagen genom beslut föregående år i princip erkände vara av sådan art, liksom övrig försöksverksamhet på jordbrukets område, att den helt borde övertagas av statsmakterna. Således, saken gäller endast, att stödet åt försöksverksamheten för pälsdjursodlingen sättes in tidigare än som blir fallet enligt riksdagens beslut i fjol.

Utskottets avslag grundar sig på dels den enligt dess uppfattning goda ställning, som förbundet befinner sig i, dels att denna försöksverksamhet till sina verkningar kommer förbundets medlemmar till godo. Man kan ju ha delade uppfattningar om vad som kan anses som en god ekonomisk ställning. Jag hänvisar till vad förbundet självt genom en skrivelse har påvisat för kammarens ledamöter, vilken skrivelse man måhända tagit del av. Det förhållandet, att man under fjolåret, som var ett gott år för förbundet, kunnat avsätta 18,000 kronor till sina fonder, synes enligt min uppfattning blott innebära en nödig konsolidering, nödvändig i all synnerhet för ett förbund och en verksamhet, som har att röra sig på ett område, där riskerna äro så stora. Som förbundet självt framhållit blir det under det kommande året, om man räknar med samma vinst och beräknar att 12,000 kronor gå till försöksverksamheten, inte mer än 6,000 kronor kvar. Härtill kommer, att förbundet planerar att anställa helt avlönad veterinär i förbundets tjänst.

Jag ber att få tillägga, att från min sida har jag inte lagt nödhjälppunkter på det här ifrågavarande ärendet. Jag skulle snarare varit böjd för att gå på avslag, ifall det hade visat sig, att förbundets affärer inte varit riktigt väl skötta eller att denna försöksverksamhet inte varit av någon ekonomisk betydelse för näringen och förbundets medlemmar. Det främsta skälet till att jag nu yrkar bifall till motionerna är just att denna försöksverksamhet har visat sig äga stor betydelse för näringen och naturligtvis då också för förbundets medlemmar men dessutom även för den stora massa, nära hälften av rävodlarna i landet, som stå utanför förbundet och som inte behöva bidraga till kostnaderna för experiment och försök, och vidare för landet i dess helhet.

Vi ha ju under dessa krisår diskuterat åtgärder för att skapa arbetstillfällen och utkomstmöjligheter här i landet genom en aktiv näringspolitik. Den

Ang. anslag till Sveriges rävvuppfödarens riksförbund för viss försöksverksamhet. (Forts.)

diskussion, som nyss förts här i kammaren angående ungdomsarbetslösheten, visar att det ännu är befogat att tala om en aktiv näringspolitik, att staten bör stödja även enskild verksamhet, som kan skapa arbetstillfällen och utkomstmöjligheter. Framför allt i Norrland är ju över allt det problemet brännande, i vad mån vi skola kunna skapa utkomstmöjligheter och förvärvskällor. Det har under dessa senare år på mycket kort tid utan något som helst stöd från statens sida här växt fram en helt ny näring av den allra största betydelse både när det gäller att skapa arbetstillfällen och annat. På endast några få år har produktionen kommit upp till en så pass stor höjd, att den representerar ett värde av omkring 10 miljoner kronor.

Jag ber att härjämte få påpeka värdet av denna näring för jordbruket, när det gäller avsättningsmöjligheterna, ävenså fisket. Jag läste nyss i en stockholmstidning, att i Norge, där produktionen på detta område stigit till det fyrdubbla mot Sveriges, har denna näring åstadkommit ökade avsättningsmöjligheter för jordbruket och i särskild grad gjort renskötseln i fjällen lönande, därigenom att kött därifrån avsättes till rävfarmar. Jag behöver inte gå vidare för att påvisa betydelsen för folkhushållet av en dylik näringsgren, då det gällt att experimentera och arbeta fram något alldeles nytt — i många fall genom uppoffring av enskilda.

Jag skall inte utbreda mig mera angående denna näringsgrens betydelse utan endast påpeka, vad jag nämnde i början, att det inte är fråga om ett direkt anslag till verksamheten som sådan. I detta sammanhang ber jag få påpeka, att Finland lämnar ett anslag av 150,000 finska mark för propagan-
da och upplysningsverksamhet. Här gäller det inte detta utan en åtgärd, varigenom statens stöd sättes in något tidigare än som skulle ske enligt statsmakternas beslut.

Jag ber också att få säga, att försöksverksamheten är av större betydelse för denna näring än kanske för andra inom jordbruket, därför att den är så ny. Det gäller för denna näring och denna export att kunna uppehålla sin ställning på marknaden genom att åstadkomma de bästa möjliga kvaliteter och även att hålla sig uppe i konkurrensen genom så billig utfodring som möjligt. Det är ju detta, som försöksverksamheten i första hand skulle avse.

Således, med hänsyn till att vi här ha en näring, som på den senaste tiden arbetats fram inom landet, en näring, som inte erhållit statsunderstöd tidigare, och vidare att det här gäller ett stöd, som staten förklarar sig böra bära i fortsättningen och som nu endast föreslås utgå på ett tidigare stadium, vågar jag trots allt yrka bifall till de här framlagda motionerna.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Utskottet har på denna punkt varit enigt. Det har inte rått några delade meningar angående dessa motioner.

Nu var det ju så, att riksdagen förlidet år beslöt att vid den statliga försöksverksamheten skulle upptagas även försök med kaniner och andra s. k. pälsdjur än rävar, således försök i större utsträckning än vad som då föreslogs i framställningen. Emellertid har denna statliga verksamhet, på grund av att byggnaderna inte blivit färdiga, inte kunnat komma till stånd, och det dröjer någon tid ännu. Nu ha motionärerna yrkat, att föreningen skall sätta igång med denna försöksverksamhet, och begärt ett statsbidrag för ändamålet. Vi ha ansett, att föreningens ekonomiska ställning är sådan, att den under ett par år, som det på sin höjd kan bli fråga om, kan själv bekosta denna verksamhet, ifall den vill sätta igång därmed. Vi ha nämligen erfarenhet från andra enskilda föreningar, att om vi en gång ge dem ett statsbidrag, komma

Ang. anslag till Sveriges rävuppfödarens riksförbund för viss försöksverksamhet. (Forts.)

dessa att fortsätta sin försöksverksamhet vid sidan av den statliga. Man är redan färdig att anställa konsulenter etc., och då får man ett dubbelarbete, som vi inte ha velat vara med om.

Nu sade den ärade motionären, att denna framställning kom för sent för att komma med i statsverkspropositionen. Men är den ärade motionären övertygad om, att Kungl. Maj:t bifallit denna framställning och tagit upp den i den kungl. propositionen? Jag tror det inte med hänsyn till det beslut, som riksdagen fattade i fjol.

Denna näring ger en viss inkomst, men jag vill säga den ärade motionären, att den kan vara mycket vansklig. Den beror på, hur länge det dammod, som för närvarande finns, gäller. Det kan komma en ändring, så att en dam, som kommer klädd i en pålskappa, utpekas som ett spöke. Om det inte längre blir modernt med skinn, går det mycket illa för denna näring, men tills vidare är den så förmånlig, att den lämnar en mycket god behållning, som herrarna kunna se, och då anse vi, allra helst som denna försöksverksamhet ingår som ett moment i föreningens stadgar, att man åtminstone under två år kan uppehålla denna verksamhet. Sedan har staten lovat att taga hand om den.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 7.

Härpå föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 38, i anledning av väckta motioner om statsbidrag för anläggande av hemträdgårdar i Norrland.

Ang. statsbidrag för anläggande av hemträdgårdar i Norrland.

Därvid anförde:

Herr **Hansson** i Vännäsby: Herr talman! Som representant för ett av de norrländska länen ber jag att i anledning av föreliggande utskottsutlåtande få säga några ord.

Det är väl bekant, för att inte säga riksbekant, att odling av trädgårdsalster och köksväxter förekommer i mindre utsträckning i Norrland än i övriga delar av landet. Jag skall ingalunda söka fördölja detta faktum utan nödgas tvärtom erkänna, att så är förhållandet, samtidigt som jag beklagar det. Naturligtvis är det en betänklig olägenhet, att jordägarna inte själva odla sitt behov av köksväxter och trädgårdsalster, utan att sådana skola behöva inköpas från andra trakter av landet. Det är en olägenhet inte bara därför att inköpen tarva pengar utan därför att när man skall köpa sådana saker, tillgången inte blir alltför stor. Som vi veta, äro trädgårdsalstren synnerligen nödvändiga för människornas näringsbehov. Därför är den ringa tillgången att beklaga. Dessutom vill jag framhålla, att trädgårdsodling ur estetisk synpunkt sett är av stor betydelse.

När det gäller frågan om odling av köksväxter i Norrland, har det tidigare förelegat den uppfattningen, att det inte vore möjligt att frambringa sådana i de norrländska bygderna med de klimatförhållanden, som där råda. Emellertid har denna uppfattning ändrats under senare år. Det finns stora möjligheter och gynnsamma betingelser för att odla sådana växter i dessa landsdelar. Man

Ang. statsbidrag för anläggande av hemträdgårdar i Norrland. (Forts.)
kan odla rotsaker av allehanda slag, man kan få fram allehanda nyttiga bär-sorter och t. o. m. en betydande fruktodling i de norrländska bygderna. Genom enskilda initiativ och under senare tid även genom initiativ från allmänna institutioner har det bevisats, att detta är möjligt. Många enskilda bedriva sådan odling för närvarande, åtminstone för eget behov. Men det är otillräckligt, så länge endast en och annan företager sådan odling. Det föredöme, som dessa personer giva, är icke nog. Deras exempel mana inte till efterföljd med den hastighet och i den omfattning, som vore nödvändigt för att odlingen skall bli till större allmännytta.

Under senare år har landstinget i mitt hemlän med stöd och hjälp bidragit till att intressera allmänheten i länet för trädgårdsodling. Man har på landsstingsstaten upptagit anslag till trädgårdsinstruktörer, som ute i bygderna skola undervisa folk om nyttan och nödvändigheten av dylik odling. Jag skulle kunna tillägga, att i de olika socknarna förekommer numera organisation av trädgårdssällskap. Inom hushållningssällskapens hushållsgillen i socknarna söker man ofta gynna trädgårdsodlingen. Men åtgärderna äro otillräckliga. Odlingen är av sådan betydelse och beskaffenhet, att det vore nödvändigt, att den hastigare vunno framgång i de norrländska bygderna. Vi ha i tidningarna sett den propaganda, som bedrivs för att skaffa vitaminrik föda till den norrländska befolkningen. Denna propaganda batar föga, då vederbörande inte själva odla sitt behov av köksväxter.

Till grund för utskottsutlåtandet föreligger en motion från några ledamöter av denna kammare liksom också en likalydande motion från några förstakammarledamöter, däri det yrkas, att riksdagen skall besluta ge en mera tillfällig hjälp i detta hänseende. Motionärerna ha pekat på, hur viktigt det är med trädgårdsanläggningar och hur man med den föreslagna åtgärden skulle förbilliga näringsförhållandena för folket i denna landsända. Det talas även i motionerna om folkhälsan, en sak som jag tidigare också berört.

Emellertid har utskottet inte ansett sig kunna tillstyrka det anslag, som i motionerna begärts, nämligen 100.000 kronor, såsom ett tillfälligt bidrag till främjande av denna trädgårdsodling. Utskottet har gjort som det vanligen gör. Det lindar in sitt avstyrkande i en del välvilliga uttalanden och hänvisar till den utredning, som nyligen framkommit från jordbruksnämnden, där det talas om det särskilda stöd på jordbrukets område, som är att förvänta av Kungl. Maj:ts proposition med avseende på de norrländska bygderna. Det heter, att det i utredningen omnämnes, att särskilt bidrag skall utgå till de olika hushållningssällskapen i Norrland för stöd åt växtförädlings- och försöksverksamheten på jordbruksområdet. Jag vågar göra den invändningen mot detta skrivsätt, att även om Kungl. Maj:t kommer med en proposition i den riktning utredningen visar, men inte utökar åtgärderna att omfatta speciellt det område, som här avses, kommer det hela inte att bli till någon nytta. Jag medgiver, att växtförädlings- och försöksverksamheten är av oerhört stor nytta för den fortsatta utvecklingen inom detta område, men jag menar på samma gång, att här gäller det inte någon försöksverksamhet: här är man redan på det klara med att odling av köksväxter och trädgårdsalster är något som med framgång kan bedrivas i de norrländska bygderna.

När emellertid utskottet nu kommit med ett sådant uttalande och kryper bakom sin välvilliga motivering — jag använder det uttryck jordbruksutskottets ärade ordförande själv använde i debatten under förmiddagen — får man väl förmoda, att utskottet är någorlunda på det klara med att vi ha att förvänta något i den bebådade propositionen, som just berör trädgårdsodlingen. Vid detta förhållande har jag intet yrkande att göra utan vill endast uttala den fasta förhoppningen, att såväl utskottets ledamöter som

Ang. statsbidrag för anläggande av hemträdgårdar i Norrland. (Forts.)
motionärerna och kammaren i övrigt inte måtte bli besvikna i den proposition som bebådas.

I detta anförande instämde herrar *Bagge, Bäckström, Jacobson, Liedberg, Sandberg* och *Johansson* i Norrfors.

Herr **Hedlund** i Häste: Herr talman! När jag begärt ordet för att yttra mig i denna fråga, är det inte på grund av herr Hanssons i Vännäsby framställning och inte för att på något som helst sätt förringa eller förtaga verkan av den anklagelse han riktade mot oss, som stå för utskottets utlåtande, för att vi krupit bakom en välvillig motivering. Kammarens ledamöter torde ha full kännedom om att det inte är möjligt — och hittills under denna riksdag inte varit möjligt — att få igenom förslag, även om desamma äro alldeles särskilt berättigade, såvitt inte framställningarna kommit genom Kungl. Maj:t. Vi äro helt och fullt med på motionernas syfte, och ehuru vi gärna skulle ha velat stödja det, ha vi funnit oss nödsakade att gå med på den motivering för avslag, som här presterats. Detta ha vi gjort, därför att vi haft den uppfattningen, att vi gagna ändamålet med motionerna bäst på det sättet.

Frågan om åstadkommande av trädgårdsanläggningar o. d. inom Norrland är givetvis i mycket hög grad en ren upplysningsfråga. Statens jordbruksnämnd yttrar också i sitt betänkande, när det gäller åtgärder till förbättrande av den norrländska jordbrukarbefolkningens ekonomiska ställning, att de särskilda medel, som föreslagits skola utgå till de olika hushållningssällskapen, böra användas för att främja en ökad upplysning bland Norrlands jordbrukare. Inom det län, vars förhållanden jag bäst känner till, ha vi för närvarande fått lov att utöka den personal, som hushållningssällskapen ha anställd för att lämna råd och upplysningar angående trädgårdsodlingen. Denna har, både när det gäller de små trevliga prydnadsträdgårdarna och när det är fråga om köksväxtodlingen, gått framåt på ett mycket glädjande sätt. Användningen av köksväxter ökas mer och mer, inte minst genom fortsättningskolorna och lanthushållningsskolorna samt de kurser, som J. U. F. hållit i länets olika bygder, och de särskilda kurser med understöd av statsmedel, som genom hushållningssällskapens försorg hållits på skilda platser inom länet.

Jag är för min del övertygad om att syftet med motionerna är av den innebörd, att det måste förverkligas, och det skulle förvåna mig mycket, om inte i den proposition, som vi förvänta, det kommer att föreslås åtgärder just för att ge de norrländska hushållningssällskapen större möjligheter att hjälpa fram särskilt de mindre jordbrukarna till en bättre ställning, till en rikligare och mera omväxlande kost, och att hjälpa dem fram till att få själva området omkring hemmet trevligare med de enkla medel, som äro möjliga att använda för detta ändamål. Jag skulle som sagt bli mycket förvånad, om inte någon åtgärd i det avseendet skulle föreslås med tillhjälp av det anslag, som vi alla vänta och hoppas på för dylikt ändamål.

Det är anledningen till, att man verkligen har gått denna väg. Jag kan inte förstå annat än att, om riksdagen godkänner detta utlåtande, har riksdagen därigenom strukit under vikten och betydelsen av att åtgärder i detta avseende vidtagas till gagn och fromma för Norrlands smärre jordbrukare.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Hansson** i Vännäsby: Herr talman! Jag begärde inte ordet nu för att komma med någon replik mot den föregående ärade talaren. Jag är ense med honom om vad han framhållit. Men när han talade om den upplysnings-

Ang. statsbidrag för anläggande av hemträdgårdar i Norrland. (Forts.) verksamhet, som är bedriven, och den nytta den möjligen gjort och kan åstadkomma, vill jag bara framhålla, att det förslag, som framkommit i motionerna i fråga om bidrag till småbrukare och lägenhetsägare för att åstadkomma dessa trädgårdsodlingar, är enligt min mening långt bättre beträffande hjälpverksamhet i detta avseende och ägnat att medverka till hastigare övergång till trädgårdsodling, än vad som kan ske genom propaganda och upplysningsverksamhet.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Ang. anslag till bidrag för deltagande i en trädgårdsutställning i Köpenhamn.

Till avgörande förelåg härefter jordbruksutskottets utlåtande, nr 39, i anledning av väckt motion om anslag till bidrag för de svenska trädgårdsodlarnas deltagande i 1937 års nordiska trädgårdsutställning i Köpenhamn.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Herr Wallén: Herr talman! När handelsträdgårdsmästarnas riksförbund gjorde ansökan om ett belopp av 14,000 kronor för deltagande i den nordiska trädgårdsutställningen i Köpenhamn, vilken ansökan jag upptagit såsom motion, gjorde man det i förvissning om, att detta skulle vinna förståelse i riksdagen. Man finner emellertid nu, att jordbruksutskottet gått emot motionen och motiverat detta huvudsakligen *dels* med lantbruksstyrelsens uttalande från förra året och *dels* därmed, att lotterimedel för ändamålet icke beviljats av Kungl. Maj:t. Vad det förstnämnda beträffar, nämligen lantbruksstyrelsens utlåtande, har detta givetvis en viss tyngd, och jag skall som motionär medge, att det kan ligga en del däri, att man inte har så synnerligt mycket att vänta av en utställning i Köpenhamn. Vad däremot beträffar det andra skälet, som tyckes vara avgörande för utlåtandet, nämligen att Kungl. Maj:t icke beviljat lotterimedel för ändamålet, tror jag, att denna omständighet tillmätts alltför stor betydelse, då man vet, hur oerhört litet belopp lotterimedlen egentligen utgöra i förhållande till de ansökningar, i flertalet fall väl befogade och väl motiverade, som komma in.

Det har nu gått så lång tid, innan detta ärende kommit fram, att ett deltagande i utställningen knappast är genomförbart. Men jag vill dock erinra om, att svenska ministern i Köpenhamn lär sitta med i utställningens bestyrelse, och att enligt inhämtade uppgifter inte bara Danmark utan även Finland, Norge och Island deltaga i densamma. Jag vill vidare erinra därom, att när vi hade den 5:te nordiska trädgårdsutställningen i Göteborg, deltog Danmark i utställningen. Under sådana förhållanden synes det mig vara att beklaga, att Sverige icke också liksom övriga nordiska stater ansett sig böra deltaga i utställningen i Köpenhamn. Det belopp det gäller är så ringa, att jag tycker det nästan vara genant, att Sverige skulle vara det enda nordiska land, som inte deltagar i denna nordiska utställning, så mycket mer som man dagligdags för på tungan talet om det nordiska samarbetet. Jag föreställer mig, att detta även borde gälla trädgårdsodlarna. Det är en grupp, som inte är så liten i de nordiska staterna.

Jag har, herr talman, intet yrkande, men har inte kunnat underlåta att framföra den besvikelse, som trädgårdsfolket i Sverige hyser till följd av den ovanligt stora sparsamhet, som den svenska riksdagen i detta fall visat, när det gällt samarbete med andra länder, i motsats till vad man brukar göra, exempelvis när det gäller andra länder och andra stater icke minst ifråga

Ang. anslag till bidrag för deltagande i en trädgårdsutställning i Köpenhamn. (Forts.)

om kostnader för resor och representation till Genève och andra längre bort belägna orter.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Vidare förekom till behandling jordbruksutskottets utlåtande, nr 40, i anledning av väckt motion om anslag till fraktlindring för svensk-fångad färsk fisk.

Ang. anslag till fraktlindring för svensk-fångad färsk fisk.

Därvid anförde:

Herr Osberg: Herr talman! Jag har tillåtit mig att i år upprepa en framställning till riksdagen av samma innebörd som i en motion år 1935. Vid det tillfället var motionen framtagen i båda kamrarna och röntes samma öde som vid detta tillfälle. När motionen behandlades vid 1935 års riksdag, remitterades den till 1933 års fiskeriutredning, som då arbetade, och jag skall, herr talman, bara återge vad denna utredning tillkännagav beträffande motionen. Jag tillhörde den gången själv jordbruksutskottet och anhöll då, att den måtte remitteras till järnvägsstyrelsen. Man hade inte för avsikt att alls remittera den men gick i nåder med på att remittera den till den fiskeriutredning som arbetade. Då säger denna fiskeriutredning:

»Motionärerna framhölle, att frakten för fisk ställde sig hög, i viss grad beroende på det tunga emballaget. Fiskeriutredningen finge upplysa, att den på västkusten mest använda lådtypen, den s. k. halvlådan, rymmande 40 à 50 kilogram fisk eller sill, uppnådde packad med is en bruttovikt av cirka 65 kilogram. En mindre låda, s. k. dose, huvudsakligen använd för försändning av makrill och rymmande cirka 20 kilogram, uppnådde packad med is en bruttovikt av cirka 35 kilogram. Frakten för dylika lådor beräknades som för 70 respektive 40 kilograms vikt.»

Fiskeriutredningen tillstyrkte motionen. Vad som gav oss anledning att motionera — vi voro motionärer både i första och andra kammaren år 1935 — var det förhållandet, att det framgick, att frakten för fisk ställt sig ovanligt hög i vårt land t. ex. i jämförelse med förhållandena i Norge, ja ända upp till 2½ gånger så hög. Och man undrade, varför det skulle äga giltighet, när vi ha så pass stort fiske, som vi ha, i synnerhet vid västkusten, och då fisk är ett födoämne mycket eftersökt av alla. Men den måste naturligtvis komma fram i färskt tillstånd och i sådant skick, som folk egentligen vill ha den i.

Nu företogs här år 1934 en taxeändring. Och då skulle man ju kunnat tänka sig, att det var meningen att skära ner frakterna inte bara för fisk utan även för annat gods, som sändes på järnväg. Men i stället för lindring blev det höjning, som de sakkunniga tilläto sig antyda. Jag skall bara taga några sticckprov, herr talman, för att visa, hur konstigt det kan ställa sig, när man skall genomföra en sådan revision av taxorna. Jag vill t. ex. taga en bruttovikt av 40 kg enligt 1934 års taxa. För ett avstånd av 50 kilometer var fraktkostnaden då 1 krona 20 öre, och förut var den jämnt 1 krona. Vi kunna taga ett avstånd på 200 kilometer. Enligt 1934 års taxa var frakten 1 krona 90 öre för 40 kilogram och 3 kronor 10 öre för 70 kilogram. Före den tiden var det 1 krona 70 öre resp. 2 kronor 90 öre. För 1.000 kilometers transport betalades 1934 4 kronor 50 öre och 8 kronor 40 öre för resp. 40 och 70 kilogram. Förut var det 3 kronor 80 öre och 7 kronor 20 öre. Sålunda verkställdes en höjning över hela linjen, när det gällde dessa frakter.

Ang. anslag till fraktlindring för svensk-fångad färsk fisk. (Forts.)

Nu har utskottet liksom 1935 förklarar, att framställningen är motiverad, enär frakterna äro för höga, men det åberopar, att år 1935 var det denna kommitté, som yttrade sig, och att både utskottet och riksdagen då avböjde. Utskottet säger nämligen: »Utskottet vill till en början — liksom jordbruksutskottet vid 1935 års riksdag — understryka önskvärldheten av att avsättningen av svenskfångad fisk inom landet underlättas i den mån så är möjligt. I anledning av år 1935 väckta motioner (I: 111 och II: 236) med enahanda yrkande som nu förevarande motion erinrade utskottet, att jämförelsen med kalkfrakterna måste betraktas som i viss mån haltande. Utgångspunkten var nämligen här att få samma system till stånd som när det gällde kalkfrakterna, nämligen att det skulle bli fraktlindring för mottagarna av denna kalk. Här skulle det bli lindring för dem, som avsända varan. Det är själva utgångspunkten, att man ansett lämpligt, att när man har en tillgång på varor i landet, som kan tjäna vissa ändamål till befrämjande av t. ex. jordbruket, när det gäller kalken, och till befrämjande av fisket, såsom här är fallet, bör man underlätta åtkomsten av sådana nyttiga varor. Det blir precis detsamma. Sedan må jordbruksutskottet säga, att jämförelsen haltar, eller vad som helst, men det kan inte bortresoneras. Det är tydligt, att jordbruksutskottet har klart för sig, att det är skillnad på kalk och fisk, men motivet är i båda fallen precis detsamma.

Sedan fortsätter utskottet: »Emellertid förklarade sig utskottet med hänsyn till de nuvarande fraktsatsernas otillfredsställande beskaffenhet förutsetta, att Kungl. Maj:t framdeles ägnade järnvägarnas taxepolitik skärpt uppmärksamhet.» Vidare påvisades det här, hurusom järnvägsstyrelsen har för avsikt att nu revidera taxorna ånyo. Den saken känner jag till. Vi voro kallade till sammanträde med järnvägsrådet i fjol, och då gjorde jag en hemställan till järnvägsgeneralen, att han måtte beakta detta spörsmål rörande de dyra fiskfrakterna, för att man skulle få en rättelse på detta område.

Men det är något egendomligt med detta. Det har utvecklats sig mer och mer så, att det blivit nära nog lönlöst att göra framställningar, som gå till jordbruksutskottet. Är det fråga om Kungl. Maj:ts propositioner, så bli de vanligen tillstyrkta, men är det motioner, viker man undan, som en talare sade, på ett finurligt sätt och ger motionären några vackra buketter, och därvid stannar det. Man skulle, när det är en fråga av så stor betydelse, kunnat tänka sig, att det skulle ha varit av intresse för jordbruksutskottet att åtminstone remittera saken till järnvägsstyrelsen, i synnerhet när jordbruksutskottet påpekar, att det pågår en revision för att nedbringa kostnaderna för dessa frakter. Men det är mycket bekvämare, det förstär jag, för jordbruksutskottet att bara peka på, att det pågår arbete med detta. Man hade åtminstone fått ett svar från järnvägsstyrelsen, om jordbruksutskottet gått in för att remittera motionen till järnvägsstyrelsen. Då hade man fått höra, vad man tänker göra inom järnvägsstyrelsen. Men det har man inte brytt sig om utan säger bara, när man gått igenom hela härvan, att man finner, att framställningen icke bör föranleda någon riksdagens åtgärd. Det är det bekvämaste och lättvindigaste sättet att komma ifrån det hela. Jag tror verkligen, att det är så, att jordbruksutskottet mera än något annat utskott för närvarande tar det på det sättet, att det vill bli kvitt saker och ting så lättvindigt som möjligt. Nu har man inte sagt, att motionen är omotiverad och inte har skäl för sig. Vi få väl hoppas, att när järnvägsstyrelsen kommer fram till taxebestämmelserna på detta område, något blir gjort, ty det är, som sagt, av behovet påkallat. Här har talats om, att det skulle bli något så märkvärdigt med denna anordning. Men man har lagt det på den bogen, att det skulle vara en generell sänkning av nuvarande tariffer, sålunda det minsta möjliga

Ang. anslag till fraktlindring för svensk-fångad färsk fisk. (Forts.)
besvär man kan tänka sig. Man har påpekat, att det skulle bli så kostsamt att trycka särskilda fraktsedlar o. s. v. Ja, det behöver väl inte vara så underbart, om man gör det, och inte förorsaka vederbörande verk så stora utgifter.

Herr talman! I detta fall liksom i så många andra lönar det sig inte att yrka bifall till framställningen, utan man får hoppas på initiativ från järnvägsstyrelsen och regeringen. Man får hoppas att de göra vad göras bör. Ty det kan inte vara rätt att man här skall betala mer än två gånger så mycket i Sverige för fiskfrakter som man gör i Norge. Vad jag som motionär framhållit är, att det tunga emballaget blir oerhört dyrt, när frakten skall betalas efter bruttovikt, och att transportera fisk utan emballering av is är hart när omöjligt, om man vill, att varan skall komma fram i gott skick.

Jag hoppas nu, att jordbruksutskottet kommer att behandla sådana här frågor något välvilligare i kommande tider, ty jag kan försäkra, att det blir inte tyst med denna sak, förrän man får en ändring till stånd. Det är inte nog med, att man låter det bero. Det är här så, som på många andra områden, att man måste vidtaga åtgärder undan för undan, när det visar sig nödvändigt. Och då frakterna äro för höga, kan man göra det även på detta område.

Jag har intet yrkande, herr talman, jag har bara velat uttrycka min missbelåtenhet med, att man har så litet intresse för den sak det här gäller.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Den föregående ärade talaren riktade sig särskilt mot utskottets ordförande. Han säger, att det inte är lönt att väcka motioner. Det är inte heller lönt att yrka avslag på Kungl. Maj:ts propositioner eller ändring däri, ifall inte statsrådet själv gör en kövändning.

Nu sade den ärade motionären, att vi skulle ha remitterat ärendet till järnvägsstyrelsen. Jag vill icke, i den mån det kan undvikas, belasta ämbetsverken med remisser. Detta ämne var föremål för motion för 2 år sedan, och då sade järnvägsstyrelsen, att om riksdagen liksom i fråga om kalkfrakterna beviljade medel, hade styrelsen ingenting emot en nedsättning. Men här pågår en taxerevision. I år satte vi oss under hand i förbindelse med järnvägsstyrelsen, och man sade där, att det var ett mycket svårt arbete med denna taxerevision och att det ännu inte var avslutat. Men man uttalade den förhoppningen, att det skulle bli någon lättnad. Jag tror, att alla andra bohüslänningar än herr Osberg äro nöjda med den motivering utskottet givit. Som herr Osbergs motion är skriven, går den ut på fraktnedsättning för all svensk-fångad färsk fisk oavsett avståndet. Alltså skulle det bli fraktnedsättning för den fisk, som fångas i Södertälje och skickas till Stockholm. Men inte kan fisken bli billigare därigenom, ty fiskpriset brukar hänga på en femöring. Jag har aldrig hört, att man tager 32, 33 eller 51 öre för en val strömming, utan det blir 50 eller 55 öre.

Nu ha vi i utskottet inte haft något emot detta, men utskottet har skrivit: »Utskottet förutsätter, att denna utredning» — d. v. s. 1935 års fiskeriutredning, som förstärks genom tre särskilda sakkunniga, vilka tillkallades på grund av spörsmålets omfattning — »jämväl tager under omprövning etc.» Utredningen har avlämnat en del förslag den 20 februari i år, och de skola väl ut på remiss till olika myndigheter. Men även där är det ett bekymmer, om förslagen skola lända fiskarena till godo, ty om de bara skola lända mellanhänderna till godo, så äro de inte mycket värda.

Nu sade herr Osberg angående fraktlindringen beträffande kalk, att det var mottagarna, som finge gott av den. Skola återförsäljarna få bidraget, sätta de inte ned priserna, och fiskarena få ingenting med av det goda. Det

Ang. anslag till fraktlindring för svensk-fångad färsk fisk. (Forts.)
gäller att skapa garanti för att fraktlindringen kommer fiskarbefolkningen till godo. I annat fall är det lönlöst att tänka, att man därmed skall kunna upphjälpa fiskerinäringen.

Herr Osberg gjorde intet yrkande, och det kunde ju ha varit onödigt för mig att begära ordet. Men jag har velat framhålla vad jag nu sagt, därför att han tyckte att vi voro så bekväma av oss i utskottet — lata kanske är det rätta sörmländska uttrycket — att vi inte kunde remittera motionen till järnvägsstyrelsen. Vi ha ansett, att då det är samma fråga, som varit uppe för några år sedan och då föranledde yttrande från järnvägsstyrelsen, var det inte lönt att återigen remittera ärendet dit. För att emellertid få veta, hur järnvägsstyrelsen ställde sig till saken satte vi oss i förbindelse med denna. Där var man mycket tillmötesgående och lämnade det svar vi åberopat här. Då saken inte gått genom Kungl. Maj:t, ha vi inte kunnat taga in den skrivelse vi fingo i utlåtandet. Jag antager, att svaret blivit detsamma, även om det gått den litet längre vägen genom Kungl. Maj:t.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Osberg: Herr talman! Jag skall inte gräla med den ärade ordföranden i jordbruksutskottet. Jag tycker emellertid, att lika gärna som han går och under hand frågar järnvägsstyrelsen om saken, kunde han ha vänt sig dit officiellt och begärt, att den skulle yttra sig vid detta tillfälle. Det kunde ha varit värdefullt att få höra vad järnvägsstyrelsen yttrat i år, när den håller på med taxeregleringen. Om herr Johansson i Uppmälby frågar vederbörande och de svara, att de syssla med denna taxereglering, vad har det för betydelse. Att en allmän revision av taxorna pågår, vet man ju. Jag tycker, att man som motionär har rätt att fordra, att en så viktig fråga som denna belyses ordentligt. — Det är vad jag har att tillägga.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 10.

Vid nu skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande, nr 41, i anledning av väckt motion om anslag till Föreningen för fiskpropaganda i Göteborg blev utskottets däri gjorda hemställan av kammarens bifallen.

§ 11.

Ang. bidrag till nya veterinärbostäder i veterinärdistrikt.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört jordbruksutskottets utlåtande, nr 42, i anledning av väckt motion om anslag till bidrag för uppförande av nya veterinärbostäder i veterinärdistrikt.

Efter föredragning av utskottets hemställan begärdes ordet av herr **Osberg**, som anförde: Herr talman! Vad vi i den föreliggande motionen begärt är något liknande det som tillämpas när det gäller den allmänna sjukvården i landet. Då 1916 års provinsialläkarkommitté arbetade med taxesättning och reglering av landets provinsialläkar- och extra provinsialläkardistrikt, föreslog kommittén, när den nya indelningen gjordes, att staten skulle hjälpa till, när det var fråga om att anskaffa bostäder åt provinsialläkarna. Detta motiverade man med att man inte kunde taga ut en dylik byggnadskostnad av hela distriktet utan att det närmast var den kommun, till vilken bostaden blev förlagd, som borde vara byggherre och bygga bostaden. Men man ansåg det ur lämplighetssynpunkt bäst, att statsmakterna tillskötö någon del av beloppet.

Ang. bidrag till nya veterinärbostäder i veterinärdistrikt. (Forts.)

Detta föreslogs av kommittén, både medicinalstyrelsen och Kungl. Maj:t godkände förslaget, och det blev även riksdagens beslut. De kommuner, som hittills byggt provinsialläkarbostad, ha också fått statsbidrag med $\frac{1}{3}$ av kostnaden, dock maximum 15,000 kronor för varje bostad. Detta om den saken.

Nu har det verkställts en reglering av veterinärdistriktet, och det har på sina håll blivit rätt stora förändringar. Först upprättade medicinalstyrelsen ett preliminärt förslag till indelning. Sedan blevo representanter från resp. orter tillkallade för att godkänna eller jämka det förslag, som framlagts. I de flesta fall följde man kanhända medicinalstyrelsen, men en del ändringar gjordes. Kungl. Maj:t har ansett det lämpligt, att på det ställe, där en veterinärbostad i ett nytt distrikt blivit förlagd, också skall finnas ett s. k. sjukstall. Många gånger kommer folk vintertiden med t. ex. en sjuk häst till veterinären. Det är inte säkert, att veterinären kan ställa sig ute i vinterkylan och undersöka hästen. Denna kan behöva opereras o. s. v., och det kan vara nödvändigt att man tager in den och sköter den på det sätt, som är lämpligt.

Nu tänkte jag, att man skulle kunna gå in för den principen, att man hjälpte den kommun, som utpekats som boplatz åt veterinären. Utskottet har sagt, att det är ingen, som är skyldig att bygga åt veterinären, och det har utskottet fullkomligt rätt i. Det föreligger ingen skyldighet. Men å andra sidan måste veterinären ha någonstans att bo. På många ställen finns det inte bostad att hyra. Om det finnes det, vore det hela ju ingenting att resonera om. Och skall man t. o. m. ha sjukstall, måste det bli mera stabiliserade former. Man kan inte låta veterinären en gång bo i en by och en gång i en annan o. s. v. Det är ingen nyhet att tillämpa kostnadsutjämningsförfarandet utan en praxis, som man gått in för. Jag minns, att jag motionerade om att man skulle lindra de mindre bemedlades sjukvårdskostnader genom att ge viss ersättning åt dem, som bodde långt ifrån läkarbostaden. Detta vann riksdagens bifall. För närvarande är det så, att för den del, som överstiger den första milen från provinsialläkarbostaden, äger den sjuke att av statsmedel uppbära 60 % av både läkararvodet och kostnaden för skjuts. Den är berättigad vars inkomst icke överstiger 2,000 kronor per år och den vars fastighet icke är taxerad till högre belopp än 10,000 kronor. Nu är det samma sak, som kommer igen på detta område. Jordbruksministern har i år begärt 40,000 kronor för ändamål att lindra djursjukvården för mindre bemedlade. Han har tagit upp mitt recept och gått in för lindring eller utjämning av kostnaderna. Det är väl riktigt, att de som bo t. ex. 4 mil från veterinärbostaden skola få någon hjälp. Det är för många ett stort belopp att betala, om de skola ut med både arvode till veterinären och skjutskostnaden. Numera kan man minsann inte som förr låta veterinären åka i en gammal kärra, utan nu skall han åka bil. Det går inte längre med de gamla metoderna. Distriktet äro stora, och folk använder sig mera av veterinären än förr.

Nu har man påpekat här, att detta är en sak, som också skall utredas av Kungl. Maj:t. Detta är gott och väl för all del. Men herr Johansson i Uppmälby får ursäkta mig, om jag tycker, att herrarna kunde ha kostat på sig att med några ord säga sin mening. Man skall inte bara lita på Kungl. Maj:t. Det är bra att ha Kungl. Maj:t att skylla på, men man skall inte lägga alltför stor börda på Kungl. Maj:t heller. Kungl. Maj:t har så mycket att sköta om, att det kan behövas litet lättnad i arbetet.

Jag menar, att när det gäller en så solklar sak och då vi under alla år be-
träffande sjukvården och andra dylika spörsmål gått in för utjämningsprincipen, borde detta inte vara något nytt för jordbruksutskottet. Nu lönar det sig inte heller härvidlag att ställa något yrkande, och jag kommer inte att göra det. Men jag hoppas, att frågan kommer upp igen, antingen på förslag av

Ang. bidrag till nya veterinärbostäder i veterinärdistrikt. (Forts.)
Kungl. Maj:t eller av enskild motionär, och att den då skall lösas på det sätt jag skisserat. Det måste ske, om det skall bli någon ordning och reda i detta problem, som blir mer och mer aktuellt. Allt större bördor läggas på veterinärerna. De skola göra tuberkulosundersökningar o. s. v., och allt sådant är både lofvärt och önskvärt. Men då måste man också se till, att veterinärerna ha bostäder, att det uppföres sjukstallar etc. Det är det man skall sträva efter. Det är intet nytt påhitt utan en gammal sak, som man vill ha modernare och bättre.

Vidare yttrade:

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Den ärade motionären säger själv, att det inte föreligger någon skyldighet för veterinärdistriktet att hålla bostad åt veterinären. Distriktsveterinärerna äro ju statstjänare och likställda med andra sådana. Det kan tänkas, att veterinären blir stationerad på en plats, där det inte finns att uppbära en bostad, och kommunen är kanske så angelägen att få honom, att de gå i författning om att bygga bostad. Då får han emellertid betala hyra för den liksom provinsialläkaren får göra i motsvarande fall.

Man kan, när man läser motionen, få den uppfattningen, att bidrag till uppförande av provinsialläkarbostäder utgår för hela riket. Så är ingalunda förhållandet. Det är endast i ödemarksområdena norr om polcirkeln, i Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker samt västra Jämtlands län. Emellertid visade det sig, att denna polcirkel, som endast var ett streck på kartan, inte lämpade sig precis såsom gräns. Vile man bygga på andra sidan polcirkeln, var det omöjligt att få något bidrag. Då gick riksdagen med på att Kungl. Maj:t må medgiva skäligen jämkning av denna begränsning i förekommande fall. Byggnaden får då inte kosta mer än 18,000 kronor, och man äger inte rätt att taga mer i hyra av provinsialläkaren än 1,800 kronor.

Nu har det kommit en skrivelse till Kungl. Maj:t från distriktsveterinärerna. Den är dagtecknad den 17 oktober 1936, men den är inte avlämnad till Kungl. Maj:t förrän i januari månad detta år. Distriktsveterinärföreningens ordförande uppsökte mig och jag fick en avskrift av skrivelsen. Den gällde, att distriktet skulle åläggas hålla expeditiionslokaler jämte bostad för befattningshavarna och deras familjer, undersöknings- och operationslokaler ävensom därtill hörande utrustning, i vilken borde ingå djurambulans, och slutligen tillräckligt tomtutrymme för hästar. Skrivelsen remitterades till medicinalstyrelsen ett par dagar efteråt av Kungl. Maj:t, som var mycket snabb i vändningarna och inte följde den gamla tågordningen. Såvitt jag vet, har medicinalstyrelsen inte ännu avgivit något yttrande.

Jag tror inte mycket på att det är möjligt att komma fram härvidlag annat än på frivillighetens väg. Jag anser det önskvärt, att man kunde anordna sjukstallar, men nog bleve det mycket svårt att åstadkomma det i vissa fall. Men det kan ju finnas möjligheter att hyra. Nu är det så, att i nästan alla städer bo flera distriktsveterinärer — det är kanske ett distrikt på den ena sidan om staden och ett på den andra — och det kan nog uppstå vissa svårigheter. Men hela saken ligger under Kungl. Maj:ts prövning, och därför ha vi ansett, att vi inte kunde tillstyrka motionen, åtminstone inte i det skick den förelåg. Vi få avvakta och se vad medicinalstyrelsen svarar och vilka åtgärder Kungl. Maj:t vidtager.

Herr **Osberg**: Herr talman! Utskottets ärade ordförande talade om för mig, att det inte är överallt det behöver byggas bostäder åt veterinärerna. Även

Ang. bidrag till nya veterinärbostäder i veterinärdistrikt. (Forts.)
om jag inte skrivit ut det i motionen, tycker jag ändå, att han kunde ha förstått, att där det inte behöver byggas, behövs inga pengar.

Sedan sade herr Johansson i Uppmälby, att veterinärerna få betala hyra. Javisst. Men jag vill draga en liten parallell med provinsialläkarbostädernas tillkomst. Sådana bostäder kosta i vanliga fall 40- å 45,000 kronor, och den kommun, där bostaden skall vara förlagd, får många gånger köpa tomt, som kostar 2,000 å 4,000 kronor. Sedan skall det anläggas vattenledning och andra dylika anordningar. Men här är det inte nog med bostad åt veterinären. Det skall finnas sjukstallar också. Man kan inte tänka sig, att den kommun, som bygger, kan utfå det hyresbelopp, som motsvarar kostnaderna. Men bostad måste det finnas, och den bör ligga centralt, och det bör bli en utjämning för dem som söka veterinären och begagna sig av hans tjänster. Det är därför jag begärt för närvarande 50,000 kronor. På samma sätt gjorde man, när det gällde tjänstebostäder åt läkare: man begärde en summa, och sedan har det beviljats medel undan för undan allt eftersom det behövts. Ingen har egentligen vänt sig mot den saken.

Den nuvarande jordbruksministern har gått i rätt riktning, då han begärt 40,000 kronor för utjämningsändamål. Hade jag motionerat om saken, hade man avstyrkt framställningen.

Hoppas att Kungl. Maj:t beaktar den av mig gjorda framställningen och till nästa års riksdag äskar medel till hjälp åt de kommuner som lämpligen böra uppföra veterinärbostäder och sjukstallar.

Herr Carlström: Herr talman! Jag tycker, att herr Osberg sätter jordbruksutskottet litet för mycket på de anlagades bänk i kväll. Han har ju tillhört jordbruksutskottet också några år och har erfarenhet av att även om man är i det utskottet, får man inte igenom allt vad man vill. Och det är nog lyckligt förresten. Herr Osberg kommer ofta fram med goda recept, men det är inte alltid man kan följa dem. Detta recept, herr Osberg, var skrivet i så allmänt hållna ordalag och har kommit till i sådan brådska, att jag tror inte herr Osberg själv tänkt, att vi skulle använda oss av det. Det får vara någon måtta, när det gäller anspråken på att man skall tillstyrka motioner.

Jag tror nog, att man så småningom får gå in för att hjälpa till att bygga veterinärbostäder på sådana platser, där sådana bostäder inte finnas att hyra. Vi ha försökt att i föregående fråga liksom i denna resonera oss fram till vad som kan vara rimligt, men jag tror inte, att denna sak nu är så angelägen och brådskande, att det kan vara anledning att, innan den omtalade utredningen kommit till resultat, bifalla motionen. Vi få litet var ge oss till tåls, även om vi inte få igenom i kammaren allt vad vi vilja. Det är rätt bra ibland — jag upprepar det — att vi inte få det.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande än bifall till utskottets förslag.

Under detta anförande hade herr talmannen uppkommit och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Osberg: Herr talman! Jag skall gärna medgiva, herr Carlström, att motionen inte är så fullständig, som man kunde ha önskat. Men jag trodde, att när det är allmän praxis i ett fall, som ligger detta så nära, att staten träder emellan, borde det kunna ske härvidlag också. Jag har aldrig tänkt mig, att det skulle byggas bostäder, där det finns sådana att hyra. Och djurstallet behöver inte ligga invid veterinärens förstuga. Men där det inte finns vare sig bostad eller djurstall, får man skaffa båda, och det var i det hänse-

Ang. bidrag till nya veterinärbostäder i veterinärdistrikt. (Forts.)
 endt jag menade, att man skulle gå in för en utjämningsprincip, som håller i alla väder. Jag kan försäkra både herr Carlström och utskottets ordförande, att denna fråga kommer snart igen, och att det kommer att bli så, att det lämnas stöd i likhet med vad som nu sker, när det gäller provinsialläkarbostäderna.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 12.

Föredrogos vart efter annat:

jordbruksutskottets utlåtan:

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter; och

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lindring i köpevillkoren vid försäljning av viss kronoegendom m. m.; samt

bankoutskottets utlåtan:

nr 28, i anledning av styrelsens för riksdagsbiblioteket framställning om inrättande av ytterligare en andre bibliotekariebefattning vid biblioteket; och

nr 29, i anledning av styrelsens för riksdagsbiblioteket framställning om förhöjt anslag till omkostnader vid biblioteket.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtan hemställt.

§ 13.

Ang. avskaffande av prästexamen.

Härpå upptogs till behandling andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion, II:379, angående avskaffande av prästexamen.

I en inom andra kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 379, hade herr *Lindén* hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag rörande avskaffande av prästexamen.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Lindén*: Herr talman! Jag skulle väl egentligen, såsom man brukar göra, efter vad jag hört, uttrycka min glädje och tacksamhet över utskottets välvilliga motivering. Nu måste jag emellertid för min del säga, att ingen människa blir så värst glad eller för övrigt har särskild anledning att bli glad över ett brev, som man aldrig får. Är det så, att utskottet varit välvilligt i sin motivering men yrkat avslag på motionen rent formellt, lärer väl aldrig Kungl. Maj:t få reda på vare sig vad motionen innehöll eller den välvilliga motivering, som utskottet förebragt. Skulle man följt motiveringen, borde ju utskottet rimligen kommit fram till ett bifall till motionen. Det har emellertid sagts mig, att utskottet på grund av formella skäl icke kunde tillstyrka bifall. Jag skall tillåta mig att något senare taga upp denna del av utskottets argumentation.

Jag tror, att det emellertid är mycket nyttigt med hänsyn till sakens behandling att något litet rekapitulera vad som förekommit i ärendet. I mo-

Ang. avskaffande av prästexamen. (Forts.)

tionen påpekas, att den, som söker inträde i prästämbetet, skall avlägga prov i exegetisk teologi, systematisk teologi, historisk teologi samt praktisk teologi och kyrkolagfarenhet. När han redan avlagt dessa prov och blivit godkänd vid universitetet, skall han, innan han prästviges och vinner inträde i prästämbetet, undergå examen och tentamen i precis samma ämnen inför ett domkapitel. Det är uppenbart, att den saken förefaller ganska onödig. Jag tror för min del icke, att det kan vara något utslag av bristande pietet, om man önskar borttaga någonting, som i och för sig icke kan vara till någon särskild nytta. Alltså föreslog jag i min motion, att »riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag rörande avskaffande av prästexamen». Det är ju möjligt, att detta är en olycklig formulering. Det är möjligt, att jag kunnat formulera yrkandet på ett sådant sätt, att andra kammarens första tillfälliga utskott med ledning av detta yrkande haft möjlighet att komma till ett positivt resultat.

Emellertid hemställer utskottet, »att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda». Skulle man vilja peta fram litet grand förutom de rent formella skälen de orsaker, som utskottet kunnat ha för sitt avslagsyrkande, må man fråga sig: Huru har utskottet kommit till detta beslut? Man har då att välja mellan två saker. Antingen måtte utskottet anse, att prästexamen såsom sådan är motiverad, eller också har utskottet blivit så »paff» — höll jag på att säga — inför de auktoritativa uttalanden, som utskottet fått i de av utskottet infordrade remissyttrandena. Ja, när det gäller motiveringen för prästexamen säger utskottet självt — jag tror, att jag gör mig själv den största tjänsten genom att låta utskottet försvara mig: »I anslutning såväl till de av motionären framförda synpunkterna som också till vad av flertalet domkapitel framhållits vill utskottet först uttala, att utskottet finner det uppenbart, att prästexamen, betraktad som en kunskapsprövning av dem, som ämna inträda i prästämbetet, icke längre fyller sitt ursprungliga ändamål. Tydligt är också, att den i sådant avseende med tiden blivit av övervägande formell natur och därmed förlorat sin väsentliga betydelse.» Alltså, det kan icke vara fråga om att prästexamen såsom sådan är särskilt motiverad. Det har utskottet redan talat om. Då är det således fråga om huruvida de remissyttranden, som inkommit till utskottet, varit av sådan karaktär, att de kunnat påverka utskottets ståndpunktstagande. De av kammarens ärade ledamöter, som tagit del av utlåtandet, få där icke på något sätt någon uppfattning om vad dessa remissyttranden innehålla. Jag skall därför be att till kammarens protokoll få citera något av detta, vilket jag enligt mitt förmenande hoppats att få se intaget i utlåtandet.

Ärendet remitterades till landets samtliga domkapitel, Allmänna svenska prästföreningen samt teologiska fakulteterna i Lund och Uppsala. Om jag nu börjar med fakulteterna, säger fakulteten i Lund, att »prästexamen med hänsyn till dess kyrkorättsliga ställning knappast torde kunna avskaffas annat än i samband med en mera omfattande revision av bestämmelserna för prästkandidaters antagande i stiftens tjänst». Där har således det första tillfälliga utskottet någonting att taga på. Emellertid finns här en reservation av professor Odeberg, som anmält att han för sin del gärna biträdde motionen. Fakulteten i Uppsala säger kort och gott: »Efter slutad överläggning beslöt fakulteten tillstyrka utredning rörande prästexamen.» Det är alldeles uppenbart, att om det är någon, som har stöd av dessa fakulteter, är det motionären och under alla förhållanden icke utskottet. Den, som kunnat ge ett verkligt stöd, och där utskottet således skulle kunnat förvänta en verklig hjälp, vore således Allmänna svenska prästföreningen. Men vad säger prästföreningen? Jo, den säger, att den icke kan vara med om att utan

'Ang. avskaffande av prästexamen. (Forts.)

vidare avskaffa prästexamen, men den är gärna med på en utredning, och den slutar till och med på följande sätt: »Centralstyrelsen tillåter sig sålunda hemställa, att motionen måtte avslås, i vad den gäller ett direkt avskaffande av prästexamen utan ersättande bestämmelser, men att dess yrkande om *utredning* av ärendet måtte bifallas.»

Jag går så över till de tretton domkapitlen, som avgivit yttranden. Jag vet icke, om det är det ominösa talet tretton, som kommit utskottet att avstyrka motionen. Av dessa tretton domkapitel är det emellertid blott tre domkapitel, som avstyrka. Härnösands domkapitel avstyrker enhälligt och utan vidare med den motiveringen, att »prästexamens nuvarande betydelse är att giva domkapitlets medlemmar ett tillfälle att träffa och lära känna stiftets blivande präster». Mig förefaller det, som om man skulle kunna göra detta på ett betydligt kordialare och trevligare sätt än under formen av prästexamen. I Karlstads domkapitel finns det en reservation, och Västerås domkapitel, som avstyrker bifall och vill bibehålla prästexamen, säger emellertid, att »det torde icke kunna förnekas, att den traditionella prästexamen inför domkapitlet numera, såsom examen betraktad, har ringa eller ingen betydelse». Detta var således de som avstyrka. Sedan kommer en rad domkapitel, icke mindre än sju, som önska en utredning, och av dessa är det två, som önska denna utredning i samband med en allmän kyrkolagsrevision. Tre domkapitel, nämligen i Linköping, Strängnäs och Stockholm, anse, att prästexamen utan vidare kan avskaffas. Och jag tillåter mig att inför kammaren citera, vad domkapitlet i Linköping skrivit i sitt yttrande, undertecknat av biskopen T. Andræ, en av de aderton: »Då det emellertid», skriver Linköpings domkapitel, »särskilt med hänsyn till den förändring i domkapitlens sammansättning, som numera inträtt genom den nya lagen om domkapitel, måste anses orimligt, att de, som nyss inför universitetens teologiska fakulteter avlagt föreskrivna kunskapsprov, så kort tid efteråt underkastas en ny examen inför en myndighet av i regeln ringare vetenskaplig kompetens, och då den personliga prövning av de blivande prästernas begåvning, kunskaper och förutsättningar för kallet, som det ligger i domkapitlens och närmast i biskopens intresse att företaga, säkerligen kan ske utan att särskilda föreskrifter därom utfärdas, anser domkapitlet riktigast, att alla inträdessökande i prästämbetet, som avlagt föreskrivna universitetsexamina, befrias från prästexamen.» Nåja, här kan således icke ur domkapitlets yttrande utskottet ha hämtat några impulser för sitt avslagsyrkande. såvitt jag kan förstå, och därtill kan man lägga den löken på laxen, som domkapitlet i Göteborg gjort genom att skriva: »Prästexamen kan icke i sin nuvarande karaktär av betygsbedömd examen påstås äga någon verklig uppgift» och tillägger »icke minst därför att den avlägges vid så sen tidpunkt, att frågan om prästkandidats antagande till tjänstgöring i stiftet dessförinnan måste vara avgjord.»

Jag konstaterar således, att det icke finns något behov av prästexamen. Såsom regel ha de kyrkliga myndigheter, som blivit hörda, nämligen teologiska fakulteterna vid universiteten samt prästföreningen, tillstyrkt en utredning, därvid en del gå in på frågan om dess avskaffande utan vidare, medan en del gå in på frågan om en omläggning. Då tycker man, att utskottet, som självt betygar, att »för utskottet står det klart, att prästexamen icke bör bibehållas i sin nuvarande form», borde, även om det varit någon formell felaktighet i motionens kläm, sökt komma fram med någon utväg. Men nu säger utskottet, att »om förevarande motion haft ett vidare syfte och uppställt som önskemål en förutsättningslös utredning av prästexamen, skulle utskottet sannolikt varit benäget för ett mera positivt ställningstagande i frågan». Vad har detta med saken att göra? Äldre riksdagsmän här i kammaren ha sagt mig, att ut-

Ang. avskaffande av prästexamen. (Forts.)

skottet skulle mycket väl kunna betrakta ett yrkande om utredning t. ex. rörande en omläggning eller en modifiering av prästexamen såsom en begränsning i motionens syfte. En förutsättningslös utredning skulle icke kunna betraktas såsom en begränsning, och jag kommer därför att här i dag just med hänsyn till denna tankegång framlägga ett modifierat förslag till yrkande. Har utskottet för sin egen del den uppfattningen, att man icke utan vidare skall kunna avskaffa prästexamen utan bör försöka få den modifierad, eventuellt omlagd, föreligger det således enligt dessa äldre riksdagsledamöters mening en mycket fullgod möjlighet för utskottet att vandra den vägen. Om man menar i utskottet, att detta icke skulle kunna tolkas såsom en begränsning, har utskottet blivit konungsligare än Konungen själv.

För att sopa bort prästexamen utan vidare behövs, såvitt jag kan förstå, icke längre någon utredning, då alla dessa domkapitel yttrat sig på ett sådant sätt, som de gjort. Men jag har begärt denna utredning icke så mycket för att få bort institutionen, därför att jag har i min motion även hänvisat till att det skulle vara lyckligt, om man kunde anordna något som kunde lända prästen till gagn i hans verksamhet bland församlingsborna eller i förmåga att leda församlingsarbetet, föra kyrkoböcker etc. Vi alla, som äro praktiska kommunalmän, veta väl, att vi skulle haft betydligt större nytta av våra präster, om de vetat litet mera om huru den kommunala verksamheten varit funtad, och om huru de kommunala angelägenheterna ordnas, och om de litet bättre kände till oss och våra förhållanden. Jag för min del har icke ett dugg emot att en utredning går på en sådan linje. Såvitt jag förstår, är det också utskottets uppfattning, men icke desto mindre har utskottet icke utan vidare kunnat gå in på den linjen. Jag tror dessutom, att om riksdagen begär en utredning hos Kungl. Maj:t, så kunna vi väl ändå, även om utskottet tycks tveka på den punkten, lugnt förlita oss på att Kungl. Maj:t föreslår de direktiv för utredningen, som Kungl. Maj:t kan finna vara påkallade.

Då jag för att vinna något positivt resultat av denna min motion icke gärna vill stöta mig med utskottets ärade ordförande alltför mycket, skall jag, herr talman, be att få ändra yrkandet i min motion på det sättet, att kammaren ville för sin del besluta att i skrivelse hos Kungl. Maj:t anhålla om en förutsättningslös utredning om lämpligheten av prästexamens avskaffande. Därmed skulle jag föreställa mig, att jämväl utskottet, såvitt utskottet menar ärligt, när det talar för lämpligheten av en reform, skulle kunna acceptera detta mitt ändrade yrkande.

Herr Hoppe: Herr talman! Utskottet har funnit sig nödsakat att yrka avslag på herr Lindéns motion, men vi ha icke på någon punkt, såvitt jag förstår, stucket under stol med att vi ha varma sympatier för intentionerna i motionen. Jag måste emellertid säga, att dessa varma sympatier för motionen i och för sig kan jag icke överflytta att gälla det förfaringsätt, som herr Lindén använt, när det varit fråga om att citera de inkomna yttrandena. Jag har här i min hand uttalandet från fakulteten i Uppsala, som mynnar ut i dessa ord: »Efter slutad överläggning beslöt fakulteten tillstyrka utredning rörande prästexamen.» Utan vidare, säger herr Lindén, gör man detta, men det heter bland annat i uttalandet: »Men svensk biskops rätt att avgöra, huruvida han vill viga till prästtjänst i sitt stift, för vars religiösa ledning och för vars prästerskap han har ansvaret, bör icke inskränkas eller upphöra, för så vitt icke kyrkans religiösa gärning skall utsättas för våda; det är därför nödvändigt, att biskopen och domkapitlet äga en officiell form för prövning av de prästkandidater, som söka inträde i stiftet.» Alltså har teologiska fakulteten i Uppsala förklarar det önskvärt med någon formell, offentlig prövning.

Ang. avskaffande av prästexamen. (Forts.)

Jag skulle också kunna säga herr Lindén, att det icke alls fattats oss, såsom han misstänkt, den goda viljan, utan att om herr Lindén formulerat sin motions yrkande i mer positiv riktning, så som han egentligen tycks ha menat det — enligt vad han nu anfört — vågar jag tro, att utskottet utan någon som helst tvekan gått på den linjen. Vi äro alltså eniga om — åtminstone är det min bestämda uppfattning — att prästexamen såsom *kunskapsprövning* är ohjälpligt föråldrad och icke till någon glädje.

När det gäller de av motionären citerade yttrandena, skulle jag vilja göra honom uppmärksam därpå, att, när domkapitlen tillstyrka en utredning om avskaffande av prästexamen, de på två undantag när, nämligen domkapitlen i Linköping och Strängnäs — vill jag minnas — tillstyrka en utredning om avskaffande av prästexamen, såvitt den har karaktären av en *kunskapsprövning*, men samtidigt, utom dessa två, enhälligt yrkat på att, om det skall bli någon utredning, denna skall innefatta också en utredning om vad man skall kunna sätta i stället, ty man menar, att det behövs. Utskottet har alltså icke kunnat följa motionärens linje, som innebär en rent negativ inställning till prästexamen. Vi vilja i stället ha en ändring i densamma, och vi vilja ett sorts utbyte av den mot något annat, därvid man skulle söka taga vara på de positiva värden, som enligt vår mening finnas hos prästexamen av i dag.

Det kanske vore lämpligt att också säga något om vad detta kan vara för positiva värden, och när jag gör det, suger jag så att säga musten ur de inkomna yttrandena från teologiska fakulteterna, domkapitlen och prästföreningen. De erinra så gott som allesammans om värdet av att stiftschefen och domkapitlets ledamöter ha möjlighet att komma i beröring med och att lära känna sina prästkandidater. Det är ju så, att den ena skall skickas till en landsförsamling, den andra till ett industrisamhälle, den tredje till en storstad o. s. v., och det kan vara utomordentligt lämpligt för stiftets styrelse att från första stund få liksom ett grepp om vad den ena eller andra kandidaten går för och var han bäst passar. Det är klart, att det finns möjlighet även på andra sätt att lära känna dem, men jag tror icke, att någon stiftsstyrelse vill avhända sig möjligheten att genom prästexamen få tillfälle härtill, om man icke kan få den utbytt mot något annat liknande.

Det är också något annat, som jag personligen gärna vill vittna om på denna punkt, och det är den rent personliga kontakten mellan stiftsstyrelsen och prästkandidaterna, som är av utomordentligt stort värde. Jag tror, att för de flesta av oss, som ha prästvigts, har prästexamen varit en underbar högtid. Det har icke varit någon examen rigorosum, där stiftsstyrelsens ledamöter ha velat plåga oss på något sätt. Jag kanske kan taga mig friheten säga, att det närmast varit ett tankeutbyte. Det har gällt teologiska ämnen, praktiskt religiösa uppgifter, kyrkolag o. s. v. Jag skulle också vilja säga, att det har känts för oss präster, och jag talar här av egen erfarenhet, såsom en verklig tillgång att få komma stiftschefen personligen nära. Han har mött oss — i varje fall gällde detta vid min prästvigning — med varmt hjärta, vilket också gör, att jag minns min prästexamen, icke såsom något tungt och besvärligt, som jag hade att genomgå, utan såsom en av mitt livs vackraste högtider. Något liknande unnar jag även blivande prästkandidater. Motionären var ju här inne på liknande tankegångar, och domkapitel och andra hörda myndigheter ha gått samma väg.

Jag vill slutligen ännu en gång betona vår goda vilja. Vi skulle gärna ha velat gå motionären till mötes, men vi ha ansett, att ett tillfälligt utskott, som ju är en mycket blygsam institution, icke har att taga ett initiativ i den riktning, som motionären menar, att vi skulle haft rätt att göra. Jag kan ju taga mig friheten säga, att innan utskottet gick in på det slutgiltiga avgö-

Ang. avskaffande av prästexamen. (Forts.)

randet i denna fråga, vände jag mig till den, som på ett särskilt sätt representerar sakkunskapen i denna kammare, och fick av honom det beskedet, att utskottet icke hade rätt att komma med något annat än ett direkt tillstyrkande eller avstyrkande. Vi ha därför icke ansett oss ha annan möjlighet än att avstyrka motionen, men jag begagnar gärna tillfället att säga herr Lindén, att vi gjort det under uttalande av vår livliga sympati för motionens intentioner. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Det är alldeles tydligt, att motionären här har mot en relik av vår kyrkolagstiftning riktat en stöt, som blev en fullträff, kanske starkare än vad han själv hade kunnat föreställa sig, ty ingen enda av de i ärendet tillfrågade och av saken intresserade ha kunnat förorda, att prästexamen i sin nuvarande form skall bibehållas. Alla äro fullt på det klara med att så, som den nu är föreskriven, är det ingen mening med densamma. När alla alltså äro fullt på det klara med att detta är en examen, som ingen har något intresse av att bibehålla, vore det önskvärt, att kammaren fattade ett positivt beslut. Om det är möjligt att framställa ett yrkande i den form, som motionären här har föreslagit, skulle jag önska biträda detsamma.

Herr **Eriksson** i Frägsta: Herr talman! Anledningen till att åtminstone jag ansett mig böra gå på avslagsyrkandet var den, att i utskottet, där både de frireligiösa och statskyrkan voro representerade, rådde en samstämmig uppfattning därom, som vår ordförande också nyss framhöll, att det är av oerhört stort personligt värde för prästkandidaterna att få sammanträffa med stiftsstyrelsen och biskopen. Detta var en sak, som man icke ansåg sig kunna undvara, och man fann det också vara mycket värdefullt ur många andra synpunkter. Detta var i varje fall för mig det viktigaste motivet för ett ställningstagande i den riktning, vi gjorde. Det var just de praktiska erfarenheterna från prästhåll, som fällde utslaget.

Med stöd härav ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Hoppe**: Herr talman! I anledning av herr Jonssons anförande vill jag gärna betyga, att praktiskt taget alla, som yttrat sig i frågan, varit ense med motionären därom, att prästexamen, som den för närvarande är ordnad, icke har någon som helst uppgift, och jag vill endast säga, att utskottet biträder också denna uppfattning. Jag skulle emellertid samtidigt vilja tillägga, att så gott som alla, som ha yttrat sig, ha också varit ense därom, att om prästexamen skall avskaffas, bör man sätta något annat i stället. De flesta domkapitlen ha uttalat en mycket bestämd önskan, att utredningen måtte bli en utredning icke blott om avskaffandet av prästexamen och överhuvud taget om dess existens, utan den bör också gå in på vad som skall sättas i stället.

Herr **Lindén**: Herr talman! Utskottets ärade ordförande argumenterar hela tiden på den linjen, att prästexamen i och för sig i sin nuvarande utformning är omotiverad men att man bör sätta något annat i stället. Han gav också i sitt första anförande uttryck för den tanken, att han var beredd att acceptera det ändringsförslag, som jag uppställt, eftersom detta förslag ju innehåller orden förutsättningslös och lämplighet. För min del föreställer jag mig, att om en utredning om avskaffande av prästexamen kommer till stånd, så kommer den att ske endast under förutsättningen, att man kan bevara de värden, som kunna ligga i prästexamen. Om man har samma uppfattning som herr Hoppe, att en ändring måste ske, och om man kan få fram detta genom det

'Ang. avskaffande av prästexamen. (Forts.)

ändringsförslag, som herr Conrad Jonsson betygade var möjligt, kan jag icke egentligen förstå, varför utskottets ärade ordförande icke gör en dygd av nödvändigheten och säger, att kan det gå på det sättet, är utskottet också villigt att biträda motionären.

Herr Nilson i Eskilstuna: Herr talman! Det var någon, som anmärkte på att utskottet icke tagit nödig hänsyn till de inkomna remissvaren. Det kan ju synas så efter den föredragning av dessa yttranden, som här har skett, men det skulle dock vara intressant att få veta, om ett utskott i sitt utlåtande måste vara absolut bundet av sådana inkomna remissyttranden, och om utskottet måste vara någon slags automat, som har att slaviskt följa dessa yttranden. Så har icke, tror jag, andra kammarens första tillfälliga utskott fattat sin uppgift, utan utskottet har tänkt, att det hade möjlighet att självt reflektera och fundera över saken och sedan taga ställning till densamma. Utskottet har här vågat hysa en självständig uppfattning, som i viss mån avviker från åtskilliga av remissvaren.

Det har också sagts, att prästexamen i sin nuvarande utformning icke bör bibehållas. Detta skyntar också fram i utskottets betänkande. Att icke bibehålla denna examen i sin nuvarande form är emellertid en helt annan sak än att helt enkelt avskaffa denna examen. Det får väl nu i stället bli en ny framställning till ett kommande år med ett annat resultat.

För min del ser jag saken så, hur okunnig jag än kan anses vara på området, att prästexamen bör omläggas inom ramen av de nuvarande bestämmelserna till att bli vad den borde bli och vara, nämligen en personlighetsprövning, vilket säkerligen har den allra största betydelse. Jag skall icke förlänga diskussionen med att söka leda i bevis vad som skall läggas i denna examen och vad den bör betyda. Det vore emellertid intressant att få höra av den ärade motionären vilken skada prästexamen har gjort.

Herr Jonsson i Eskilstuna: Herr talman! När utskottet har tänkt självt, som herr Nilsson i Eskilstuna förklarade, att det hade gjort, då har ju utskottet tänkt, att det är alldeles klart, att prästexamen icke bör bibehållas i sin nuvarande form. Det yrkande, som nu blivit framställt, är en fullkomligt logisk konsekvens av detta utskottets eget tänkande. När ett sådant yrkande kan framställas, bör det också biträdas av kammaren.

Herr Baeckström: Herr talman! Jag har varit tjänstledig från min kyrkoherdetjänst under riksdagstiden. Den vikarie, jag har fått, är nyvigd präst. Han berättade, att när han undergick prästexamen strax före jul, blev han jämte övriga kandidater förhörd i över en timme av en av domkapitlets ledamöter om Buddhas religion. Man kan undra, om det verkligen kan vara så nyttigt, att präster, som nyss ha genomgått ansträngande examina, ovanpå allt detta skola bli förhörda under en hel timme i Buddhas religion, i all synnerhet av en ledamot av domkapitlet, som hade långt sämre betyg än de flesta prästkandidaterna. Jag har velat anföra detta drastiska exempel för att visa, hur onödig denna examen är. Av oss präster har den betraktats och betraktas fortfarande såsom en onödig tunga, och jag vill därför på det livligaste instämma med motionären i hans yrkande om en utredning. Det är icke en dag, icke ett år för tidigt!

Herr Gardell: Herr talman! Det är icke första gången, som vi diskutera prästernas bildningsnivå i andra kammaren. Det var en gång en ecklesiastik-

Ang. avskaffande av prästexamen. (Forts.)

minister, som hade beviljats dispens från vissa studier, som annars fordras för att bli präst. Då steg nuvarande ecklesiastikminister Engberg upp och sade, att det går icke an att sänka prästernas bildningsnivå, ty de äro de enda universitetsbildade personer, som stå i kontakt med den breda allmänheten.

Det var emellertid icke egentligen därom, som jag skulle yttra mig, utan det var, herr talman, för att säga, att det är förvånansvärt, att så snart småläsningarna skicka en skollärare upp till riksdagen, så motionerar han om sänkning av bildningsnivån för högre tjänstemän. År 1926 motionerade en ärad riksdagsman på Kalmarbänken, en folkskollärare, om förkortning av studietiden för läkare. Motionen blev avlagen men motionären blev undervisningsråd. Jag har icke märkt, att läkarna egentligen fått någon förkortad utbildningstid numera. Om det emellertid är så, att vi ovillkorligen skola ha en reformering av utbildningen, tycker jag, att vi skola hålla oss till skollärarkåren. Varför icke till exempel bestämma, att den elev, som vill komma in på ett folkskollärarseminarium, ovillkorligen måste ha arbetat ett år i följd i jordbruket? Jag tror, att det skulle få praktisk betydelse med hänsyn till undervisningen i den jordbruksbetonade fortsättningsskolan. Om prästexamen är obehövlig vet jag för övrigt icke vad det är för nytta med en folkskollärary examen heller. Då kunde man låta vem som ville söka till folkskollärare! Vore han icke lämplig, finge det gå på samma sätt som med en bonde, som icke kan sköta sin jord.

Herr Hoppe: Herr talman! Herr Lindén vädjade till utskottets ledamöter att frångå sin position och i stället gå med på hans ändringsförslag om en förutsättningslös utredning om prästexamens avskaffande. Jag skall erkänna, att det kan låta bestickande. Det skulle ju också kunna tyckas, som om utskottet här bara vore alltför förtjust i sitt eget ställningstagande och envist ville fasthålla vid detta. När jag emellertid icke anser mig kunna ändra min position, är det icke på grund av förkärlek för den formulering och det förslag, som utskottet kommit med, utan det är därför, att jag i överensstämmelse med de flesta domkapitlens och de andra hörda myndigheternas yttranden önskar få en fullständigt allsidig utredning av problemet och icke bara en förutsättningslös utredning om *avskaffande av prästexamen*. Jag vill ha en fullständigt *allsidig* utredning, och därför vidhåller jag det förslag, som utskottet har gått in för.

Jag tror, att vi litet var gagna kyrkan bäst genom att fasthålla vid utskottets förslag. När vi haft prästexamen en så lång följd av år, tycker jag icke det kan betyda så mycket, om den får bli kvar ännu ett år, så att frågan kan komma tillbaka i annan form och då helt säkert få en bättre behandling av riksdagen.

Herr Jonsson i Eskilstuna: Herr talman! Det yrkande, som föreligger, förutsätter en allsidig utredning, ty det begäres, att man skall undersöka *lämpligheten* av prästexamens avskaffande.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till det av herr Lindén under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes emellertid av herr Jonsson i Eskilstuna, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Ang. avskaffande av prästexamen. (Forts.)

Den, som vill, att kammaren bifaller första tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit det av herr Lindén under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Baeckström, vadan votering medelst omröstningsapparat verställdes. Därvid avgåvos 91 ja och 73 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 14.

Ang. åtgärder för sänkning av apotekens läkemedelspriser. Härefter förelåg till avgörande andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, angående åtgärder för sänkning av apotekens läkemedelspriser.

I en inom riksdagens andra kammare väckt, till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 188, hade herr *Bengtsson* i Kullen hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om snara åtgärder för sänkning av apotekens läkemedelspriser.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr **Gustafsson** i Lekåsa: Herr talman! Då motionären av sjukdom är förhindrad närvara, och då jag anser, att hans motion i detta ämne, som ju har kommit åter år efter år, är riktig, ber jag att få yrka bifall till motionen.

Herr **Nilsson** i Kristinehamn: Herr talman! Det utlåtande, som andra kammarens andra tillfälliga utskott avgivit över herr Bengtssons motion, får väl ändå anses tillhöra det välvilliga slaget av utlåtanden. Utskottet säger ifrån, att utskottet mycket varmt behjärtar de synpunkter, som framföras i motionen. När utskottet detta till trots måste gå på avslagslinjen, beror det därpå, att utskottet bestämt förmenar, att motionärens uppgift om att Kungl. Maj:t icke skulle ha beaktat riksdagens tidigare uttalade önskemål om en sänkning av läkemedelspriserna är oriktig. I utskottets utlåtande refereras ju också de åtgärder, som ha vidtagits från Kungl. Maj:ts sida under de senare åren i syfte att uppnå en sänkning av läkemedelsprisen. Det kan då icke vara rimligt, sedan man har tagit del av vad som sålunda åtgjorts, att uttala den upfattningen, att de direktiv, som riksdagen tidigare har uttalat, skulle ha förbisetts.

Utskottet har vidare särskilt fäst sig vid det förhållandet, att den så kallade fonden för reglering av läkemedelspriserna ännu icke har varit i verksam-

Ang. åtgärder för sänkning av apotekens läkemedelspriser. (Forts.)
 samhet under ett år. Det är ju särskilt bildandet av denna fond, som motionären befarar kommer att medföra, att verkligt radikala åtgärder i syfte att nedbringa läkemedelspriserna skjutas på framtiden. Utskottet vill ej bestrida, att motionären kan ha skäl för sina farhågor härvidlag, men man kan ej rimligen underkänna fondens prisreglerande insats, innan densamma varit i verksamhet åtminstone ett år. Av det skälet finner utskottet det vara klokt att vänta med vidare åtgärder, till dess man åtminstone i någon mån har kunnat bilda sig en uppfattning om vad denna fond kan leda till.

Det är på dessa grunder, herr talman, som utskottet formulerat sitt avstyrkande utlåtande över denna motion, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 15.

Härefter förelåg till avgörande andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, angående yrkesutbildning av tuberkuloskonvalescenter i vissa fall.

Ang. yrkesutbildning av tuberkuloskonvalescenter i vissa fall.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid

Herr Nilsson i Kristinehamn: Herr talman! Vid utskrivandet av detta utlåtande har utskottet gjort sig skyldigt till en liten lapsus. Utskottet hemställer nämligen i klämman, »att riksdagen måtte besluta» etc. Jag hemställer, att härvidlag en ändring sker därhän, att det kommer att heta, »att andra kammaren måtte för sin del besluta» etc.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan med den ändring, som föreslagits av herr Nilsson i Kristinehamn.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 16.

Slutligen föredrogs andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, angående åstadkommande av lindring i visst avseende för svenska fiskare vid besök i norska hamnar.

Utskottets hemställan bifölls; och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 17.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 57, i anledning av väckta motioner om utredning i syfte att bereda statsbidrag åt fristående sjukkassor;

nr 58, i anledning av väckta motioner om utredning angående fortsatt löneutbetalning till änka efter tjänstemän och fast anställda arbetare under viss tid efter den anställdes dödsfall;

nr 59, i anledning av väckt motion om anslag till understöd åt mindre bemedlade, vilka göra för arbetsprocessen och landet nyttiga uppfinningar;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till stamlinjesystem Porjus—Västerås m. m.;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk m. m.; och

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av Melltorps kraftstation i Horla socken jämte vissa distributionsledningar m. m.;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten;

nr 30, i anledning av väckt motion angående åstadkommande av lättnader i villkoren för erhållande av lagfart å vissa slag av avsöndrade områden;

nr 31, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i lagen om fri rättegång;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 17 oktober 1900 (nr 82 s. 1) om straffregister;

nr 33, i anledning av väckt motion om åtgärder i syfte att parts ekonomiska oförmåga att inställa sig vid domstol må anses utgöra laga förfall m. m.; och

nr 34, i anledning av väckt motion om utredning angående införande av obligatoriskt civiläktenskap; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande under år 1937 av en allmän jordbruksräkning;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till riksskogstaxering och avverkningsstatistik;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av avkastningen av statens hästavelsfond;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kvalitetsfrämjande åtgärder på skogsvårdens område;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder för lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård; och

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsunderstöd till vissa torrlägningsföretag.

§ 18.

Justerades protokollsutdrag.

§ 19.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Holm</i>	under	4 dagar	fr. o. m. den	9 april,
» <i>Lindén</i>	»	3	»	8
» <i>Hagberg</i> i Luleå	»	6	»	8
» <i>Jansson</i> i Falun	»	4	»	9
» <i>Gustafson</i> i Vimmerby	»	5	»	9

herr förste vice talmannen <i>Jeppsson</i>	under	4	dagar	fr. o. m.	den	9	april,
› <i>Hedlund</i> i Häste	›	2	›	›	›	8	›
› <i>Ericsson</i> i Sörsjön	›	4	›	›	›	9	›
› <i>Karlsson</i> i Grängesberg	›	5	›	›	›	9	›
› <i>Bergström</i>	›	3	›	›	›	8	›
› <i>Sundström</i> i Skövde	›	3	›	›	›	10	›
› <i>Björling</i>	›	3	›	›	›	10	›
› <i>Hilding</i>	›	3	›	›	›	10	› och
› <i>Malmborg</i> ;	›	3	›	›	›	10	› .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 9.28 e. m.

In fidem
Per Cronvall.